

ੴ ਸੇਵਕ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਰਟਸ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਐਲ. ਟੀ. ਮੋਰਿਸ

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ
ਐਲ. ਟੀ. ਮੋਰਿਸ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૮૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ હુશરત મેરમદ

વિષય યૌ:૩૩

હઝરત મોહંમદ સલ્લંનુ હુક જીવન વૃતાંત.

લખનાર તથા પ્રસિદ્ધ કરનાર.

માયમિન લલુભાઇ જગનભાઇ
(એડીટર "અલ-હિલાલ")

તથા

મીઠ નિઝામુદ્દીન અમિરુદ્દીન ફુરૈશી
(પ્રોપાઇટર "અલ-હિલાલ")

સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ પ્રમાણે કર્તાએ
સર્વે હુક સ્વાધીન રાખ્યા છે.

આવૃત્તિ ૧ લી પ્રત ૫૦૦૦ ઇ. સ. ૧૯૦૪

કીંમત ૦—૧૨—૦

‘ઈસ્લામશરી-ત્રીન્દી ગ પ્રેસ’ પાંચગઢી-અમદાવાદ

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અ. સ. નં. ૧૦૮૮
ગુજરાતી ગ્રંથોસંગ્રહ-સંગ્રહ

૧૦૮૮

પ્રસ્તાવના.

વાંચકો ! સર્વે સરજનહાર પાક પરવરદિ-
ગાર અને તેના રમુલ મોહમ્મદે મુસ્તફા સં-
ની તારીફ બાદ આપની શેવામાં વિનંતી કર-
વાની કે સુર્ય, ચંદ્ર, આકાશ, પૃથ્વી, સમુદ્ર
ઈત્યાદી આખી સૃષ્ટિ ઉત્પન્ન થવાના કારણરૂપ
અને આખા આલમ માટે રહમત રૂપ સર્વે
નખીયોના સરદાર હજરતે મોહમ્મદે મુસ્તફાસં-
નું જીવનવૃત્તાંત ગુજરાતીમાં હોવાની ઘણી
આવશ્યકતા હતી કારણ કે ગુજરાતમાં તે
સાચા નખીને માનનારાઓનો મોહટો ભાગ ઉરદુ
ધારમી અરખીથી તદ્દન અણગ્નણ છે. તેા તે
ખોટ-આવશ્યકતા પુરી પાડવા માટે અમે તે
હજરતના જીવનવૃત્તાંતમાં આ લઘુ ગ્રંથ લખી
આપની શેવામાં રજુ કર્યું છે, લખતી વખતે
જે ખીનાઓ ~~પ્રાચીન~~ જરૂરી અને અવશ્ય હ-
તી તે તેમાં અમે પુરતું લક્ષ આપ્યું

છે, અને તે હજરતના મુખારક જન્મથી કે
 વશત સુધીની સર્વે જીનાઓ ઘણીજ દુઃકમાં
 લખેલી છે જે આપ વાંચશો એટલે જણાશે.
 આ લઘુ ગ્રંથ ઉપરથી આપ એમ શંકામાં
 પડતા નહીં કે તે મહાન પયગમ્બર સં ની
 કારકીર્દીઓ અને જીવન ચરિત્રા આટલાં જલ્દશે?
 નહીં નહી, તેઓની કારકીર્દીઓ અને જીવનચરી-
 ત્રો એક મહાન મોહટા વિશાળ સમુદ્ર સમાન
 છે જે વડે હાલ ફારસી, અરબી, ગ્રીક, લેટીન,
 ઇંગ્રેજી, જરમન, ઉરદુ, પીરતુ, હીંદી, મરાઠી
 ઇત્યાદી સર્વે ભાષાઓમાં મોહટા મોહટા ગ્રંથ
 બરપુર પડ્યા છે, આ અમે લખેલો લઘુ
 ગ્રંથ તો તેમના જીવન ચરિત્રાના સમુદ્રમાંથી
 લીધેલાં બે ચાર ટીંપાં સમાનજ છે અહા! તે
 અમર મહાન પયગમ્બરની કારકીર્દીઓ એટલી
 જલ્દી કેમ ન હોય ? અને અત્યાર સુધી અનેક
 ભાષાઓમાં કેમ ન લખાય ? પરંતુ તેઓએ
 પરવરદિગારની સૃષ્ટી ઉપર એવાંજ એહસાનો

ઉપકારો કંઈ છે, પણ જોવાઓને માનવી
 ખનાવ્યા છે, સત્યની ખાતર અનહદ સંકટો
 વેઠ્યા છે મુર્ખી પુખ્તનું અને યોગ્ય નાસ્તિક
 વાદનો નાશ કરી અદલાદુની તવહીદ
 (એક્યતા) નો એવો વિશાળ વાવટો-
 STANDARD ઉભા કર્યો છે જેના શીતળ
 છાંયા તળે કરોડો મુસલમાનો સુખશાંતી બર્ધુ
 જીવન ગાળે છે અને પરલોકમાં ગાળશે. તેઓએ
 ભક્તિ ન્યાય, દયા-માયા, ભાવ, પ્રાંતિ, શુરવિરતા
 પ્રમાણિકતા, દ્રઢતા, કૃતગતા, ઉદારતા અને
 સંતોષ ઇત્યાદી સર્વે મહુશુભોના એવા સુંદર
 સળકો (પાદ) આપ્યાં છે કે તે હઝરતના દુશ્મનો
 પણ તેમાં જરાએ ખોડ ખામી કાઢી ન શકવાથી
 એક જીભે વખાણુ કરે જાય છે, પરવરદિગાર તરફથી
 મોકલવામાં આવેલા આ મહાન રિફોર્મર
 આખી દુન્યાને ~~નેતા~~ નેતામાં વિજ્ઞાનીના વેગે
 અમલકારી રીતે એવો ઉદ્ધાર કરી દીધો છે કે

તેવો ઉદ્ધાર તેઓ અગાઉના કોઈ પણ રીફાર
 મરે એટલે પયગમ્મરે પોતાની અધિકારમાં
 પડેલી પ્રજાનો કીધો હોય એમ સિદ્ધ થતું
 નથી. જેમ જેમ તમે આ લઘુગ્રંથને આગળ
 ને આગળ વાંચતા જશો તેમ તેમ તમે, એક
 યતીમ બાળકે જેત જેતામાં થુંતું થું કરી
 નાંખ્યું ?! એ બાળી અચળામાં પડી જશો,
 અને છેવટે એજ નિરાકરણે આપશો કે તેણે
 કીધેલા આટલા બધા ફેરફારમાં જરૂર અલ્લા-
 હની સ્થાય હતી અને જરૂર તેઓ ખુદાના સા-
 ચા નબી હતા અને છે. અમે આ લઘુ ગ્રંથ-
 માં યુરોપના મોહટા મોહટા વિદ્વાનો જેવા
 કે સર થોમસ હાર્લાઇલ, એડવર્ડ ગીબન,
 ગોડફ્રે હેગીન્સ, સરજોન ડેવનપોર્ટ ઇત્યા-
 દી વિદ્વાનોના હઝરતની પ્રસંશા. અને તેઓ
 સાચા નબી હતા એ વિશિષ્ટ મત પુસ્તકના
 છેલ્લા ભાગમાં ટાંક્યા છે અને ફેટલાક મત

(૭)

પુસ્તકમાં મોકે મોકે લખી દીધા છે. બવિષ્યમાં
જે ઝમાનો પુરસદ આપશે અને અદલાહત-
આલાની તૌફીક શામીલે હાલ હશે તો, “મહા-
ન પયમખ્બરના જીવનચરિત્રનું” મોહકું ગુજરા-
તી પુસ્તક છપાવવાનો વિચાર છે. અદલાહ
અમારી આ આશા પરિપુર્ણ કરો (કહે-આ-
મિન) જે સાહેબો અમારી તરફથી પ્રગટ થતા
“અલ-હિલાલ” નામના માસીકના ગ્રાહક છે
તેઓને આ પુસ્તક બેટ આપવામાં આવે છે,
વાંચકો ! આવા કામ માટેના અમારા ઉત્સાહ-
ને વધારવો આપ શ્રીમંત સાહેબના હાથમાં
છે. જ્યાં લગી અમને સારા જેવું ઉત્તેજન ન
મળે ત્યાં લગી અમે કદી આગળ ડગલુંએ
બરો શકીએ નહીં, અમને આશા છે કે “જે
અમને સાચું ઉત્તેજન મળશે તો અમે આપ-
ણી મુસલમાન પ્રજા માટે દીનદારી (ધાર્મિક)
અને દુન્યાદારી (સ્તિસારિક)માં કામ આવે એવાં
અનેક પુસ્તકો છપાવે જઈશું. ખસ હવે અમે

(૮)

એટલી વિનંતી કરી અમારી પ્રસ્તાવનાને પુરી
કરીએ છીએ કે અગર આ પુસ્તકમાં કોઇ પણ
જગ્યાએ ખોડ ખામી કે ભુલ્લસુક જોવામાં
આવે તો ક્ષમાદ્રષ્ટીથી માફ કરી સુધારી વાંચી
સદા આભારી કરશો. વસ્સલામ.

લી૦

આપના આભારી

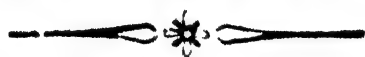
મોઅમિન લલ્લુભાઇ છગનભાઇ અમદાવાદી

તથા

મો. નિઝામુદ્દીન અમીરુદ્દીન ફરેશી અમદાવાદી

ઝરતે રસુલે ખુદા મોહમ્મદે
 મુસ્તફા સલ્લલ્લાહો અલયહે
 વઆલેહી વસલ્લમનુ
 દુકં જીવન વૃતાંત.

જિસમિલ્લા હિર રહમાનિર રહીમ.

હૃં રસુલે ખુદા સં નો મુખારક જન્મ.

જે સમયમાં મહાન પવિત્ર પયગંબ્યર હઝરતે
 મુમે ખુદા મોહમ્મદે મુસ્તફા સં નો જન્મ
 પો ને સમયમાં અરગરયાનમાં વસતા સર્વે ભોદો
 તરક ૧ કુશર મુર્તિપુજા અગ્નીપુજા, સીતારા
 પરસ્તી (તારાઓની પુજા) દુષ્ટતા કુરતા દુરાચાર
 ધલ્લ.દી દુર્ગુણના આરખમાં મુમેલાં હતાં. અરખ

૧. એક કરતાં વધુ ખુદા માનવા.

સ્થાનના લોકો જોડે હજરતે ઇબ્રાહીમની વંશમાં
હતા અને તેઓનાજ પંથે ચાલવાની હામી
બરતા હતા, તોપણ તેઓ હજરતે ઇબ્રાહીમના
ધર્મ અને પંથથી કરોડો કોસ દૂર પડેલાં હતાં,
તે લોકો મુર્તિયોને મારનાર ઊવાડનાર તારનાર
અને પ્રાર્થનાઓ સાંભળી આશાઓ પુરી પાડનાર
પરવરદિગારની જોડીદાર માનતા હતા. તેણીયોને
ભોગ આપતા માનતાઓ ચઢાવતા પોતાના વડીલો,
જીન્તાતો, અપવિત્ર આત્માઓ સુર્ય અને ચંદ્ર
ઇત્યાદી સૃષ્ટીમાંની બીજી અનેક અગ્નયજ્ઞાતની
નિલય પુજા કરતા, પોતાના ઘરોમાં અને કોઇ
વૃક્ષની સોડમાં મુર્તિ બનાવી રાખી તેની આરાધના
કરતા અને તેની આસપાસ ફેરા ફરતા. તેઓ
મુર્તિપુજામાં એટલાં વધી ગયાં હતાં કે કચ્છના
જેવાં પવિત્ર સ્થાનમાં તેઓએ પ્રકાર પ્રકારની
ધાતુઓની મોહરી મોહરી ૩૬૦ મુર્તિઓ બનાવી
ગોઠવી હતી, હજરતે ઇબ્રાહીમ, હજરતે ઇસમાઇલ,
હજરતે ઇસા અને જનાબે અન્બિયા અં નબી

(૧૧)

મુર્તિયો પણ તે પવિત્ર સ્થાનમાં મુકી હતી. ચોતરફના ગામોમાંથી અને મોહટા મોહટા શેહરોમાંથી દહાંધ લોકો આ જડ મુર્તિયોની પુજા કરવા માટે ત્યાં એકઠાં થતા હતા. આ લોકોમાં એવા નેચરી, ફીલોસોફર ધણા હતા જેઓ મરણ શરણ થવા પછી સજીવન થઈ પરવરદિગાર સન્દેખ ઉભા રહી પોતાની કંસ્યુતા હીસાબ આપવાનો, પાપ પુન્યનો બદલો પામવાનો, સ્વર્ગ અને નર્કનો ચોખ્ખો ઇનકાર કરતા હતા. તેઓને સર્વે સર્વ વ્યાપક મહાન કિરતારનું કાંઈ જાન કે જ્ઞાન ન હતું.

તેઓમાંના કેટલાંક લોકો જુદા પ્રેત, ચુડેલ, મહુરત, શુકન, અપશુકન, જેતિય શાસ્ત્ર અને ગ્રહ ઇલાહીને માનતા હતા, તેઓમાંના કેટલાંક ફિરીસ્તાઓને ખુદાની પુત્રાઓ ગાની તેઓનું પુજન કરતા, જીન્નાતો પાસે જંગલોમાં આશ્રય મંગતા, યતીમ મુસલિમા વીતાના બાળકોનો માલ હથાપત કરતા તેઓ ઉપર જરાયો દયા ન આપતા,

તેઓમાં સ્ત્રીયોની તો મોહટી ખરાબી હતી.

નિકાહ કે તલાક (છુટકો) વીગેરેના કાંઈ નિયમો નહતા, દરેક માણસ જેટલો ચાહે તેટલી સ્ત્રીયો પરણતો અને જ્યારે ચાહતો ત્યારે એકદમ છુટકો આપી દેતો, પિતાના મૃત્યુ પછી મોહટો પુત્ર પોતાની સાવટી માતાને પોતાની સ્ત્રી તરીકે કબજામાં લઈ લેતો.

વ્યભીચાર તેની છેલ્લી સીમાએ પહોંચ્યો હતો. મોહટા મોહટા નામીયા અને સદ્ગ્રહસ્થ તરીકે ઓળખાતા માણસો પોતાની દાકરીયો પાસે વેશ્યાનો ધંધો કરાવરાવી તેણીયોની કમાણી ઉપર પોતાનું ગુજરાન નભાવતા; સંખ્યા બંધ સ્ત્રીયો વેશ્યા અને ગુણીકનો ધંધો કરતીયો હતી, તેણીયો પોતાની પીઞ્જણ માટે પોતાના ઘરનો પાસે ઝંડીયો રાખતીયો હતી. જે સ્ત્રીયોને સંતાન પ્રાપ્ત થતી નહોતે તેણીયો પોતાના પતિ શીવાય બીજા સાથે કીડો રખી સંતાન પ્રાપ્ત કરતીયો હતી; દેવધાંક ગરીબ અને રંક સ્થિતિમાં

હોવાથી પોતાની પુત્રીયોને જીવતીને જીવતી ભોંયમાં
 ઘટી દેતા. ન્હાના બાળકોને વધ કરીને મુર્તીયોને
 ભોગ આપતા, વ્યાજ ખાવાની ઘર પીવાની અને
 અરમપરસ કતલ ચલાવવાની તેઓએ કોઈ હદ
 બાકી રાખી ન હતી, ખીચારાં મજલુમેને ન્યાય
 કે ઇન્સાફ મળતો ન હતો, હુરામ શું અને
 હુલાસ શું તેનું જ્ઞાન કે જ્ઞાન તેઓને ન હતું,
 બનવરોને હત્તાક કરવાના કોઈ પણ નિયમ
 વિના જેમ આવ્યું તેમ વધ કરી નાંખી તેનું
 લોહી પોતાની મુર્તીયો ઉપર છાંટતા હતા.
 મુસલમાનોમાં જેવી રીતે દરરોજ નમાઝ પડવાના
 પાંચ વખત ઠરાવેલા છે તેવી રીતે તેઓએ
 દરરોજ ઘર પીવાના પાંચ વખત ઠરાવ્યા હતા.

ખ્રીસ્તીઓ પણ એવીજ અજ્ઞાનતામાં રસેલાં
 હતા. ખરા દયાળુ એકજ ખુદાને ન માનતા
 બાપ બેટા અને પવિત્ર આત્મા એવા ત્રણ ખુદાને
 માનતા હતા. અને કેટલાંક “ પવિત્ર આત્મા ”
 ની જગ્યાએ બનાબે મરયમને તેમાં ભેળવતા

(૧૪)

જ્યેને પવિત્ર બીબીને પંચરઘિગારની જોર માનતા,
તેઓમાં પણ વ્યભિચાર અને દારની કોઈ હદ
બાકી રહી નહતી; તેઓમાંના કેટલાંક રાહિબ
એટલે સન્યાસી લોકો એના કૃત્ય કરતા કે
તોળા ! તૈળા !

અરબ પ્રજામાં આચાર વિચારના કાનુનો
સમુળગા નહોતા, તેઓ ઉપર કોઈનું રાજ્ય ન
હતું. શેહરનો બંદોબસ્ત રાખવા અને સુખશાંતી
જાળવવા માટે તેઓમાં પોલીસ અથવા જસ્ટીસ
ઓફ ધી પીસ કોઈ ન હતું, જુદા જુદા કબીલા
નો જુદો જુદો સરદાર એજ તેઓનો રાજગણાતો;
વાતવાતમાં તલવારો ખેંચાતી હતી લોહીની
નદીયો વહેતી હતી, દુકમાં કહેતાં
અરબસ્થાનની ભુમીના કોઈ બાગ ઉપર શાંતી
સલાહ દેખાતી ન હતી.

આવીરીતે જ્યારે અરબ અને આખી પ્રેચી ઉપર
વસ્તી સર્વ પ્રજાઓમાં શિરક કુદર મુર્તિપુજા અબ્બો
પુજા અને દુરાચારનો અધિકાર પસરી રહ્યો

(૧૫)

હનો ત્યારે તે અજ્ઞાન તિમિર ટાળવા ઉપદેશનો
 સૂર્ય પ્રગટ થયો, એટલે દ્વિત દુન્યાના સરદાર,
 પાપીયોને તારનાર થઇ ગયેલાં પયગમ્બરો ઉપર
 ગર્વ ધરાવનાર હજરતે મોહમ્મદ સં નો
 ૬૦૦૫૭૦માં જન્મ થયો. તેઓ હજરતે હખ્ક-
 રાહીમના મોહટા પુત્ર હજરતે ઇસમાઇલની વંશના
 શરીફમાં શરીફ અને કુળવંત કુરૈશી ખાનદાન
 માંથી હતા. તેઓની જન્મ ભુમી પવિત્ર મક્કા છે.

આ મહાન પયગમ્બર જન્મ પામ્યા આગમચ
 જેટલાં પયગમ્બરો થઇ ગયાં તેટલાં સર્વે આ
 પયગમ્બર મોહમ્મદ સં અધિકારમાં પડેલી
 સૃષ્ટીને પ્રકાશમાં લાવવા માટે આવવાની અવિષ્ણ
 વાણી બાખી ગયા હતા હજરતે હખ્કરાહીમે
 પરવરદિગારના દરવાજામાં પ્રાર્થના કીધી હતી કે
 “હે! મહાન પરવરદિગાર! મક્કાની ભુમીમાં એક
 અઝીમુશ્શાન પયગમ્બર જાહેર કર કે જે તહારી
 વાણીને વાંચે અને આખી આલમની પ્રજાઓને
 પવિત્ર બંજાવે અને તેઓને કિતાબ અને હિકમત

(૧૬)

શીખવે. હઝરતે મુસાએ મુશખ્ખરી આપી હતી કે મહારીબાદ મહારા જેવી શરીયતવાળો એક નખી પેદા થશે જે એમના અને મહત્વતામાં સર્વે નખીયો કરતાં વધારે હશે, જેઓ તેની વાતને માનશે નહીં તેઓ નીસ્ત અને નાપુદ થઈ જશે. હઝરતે દાઉદ આઠ તેઓના જાંઘર ચવાના ગીતો ગાયાં છે અને તેઓને આખી દુન્યાના પહેલવાન જગરદસ્ત મહા શુરવીર બળવંત અને સર્વ કરતાં વધારે રૂપવંત અને પુર જલાલ બાખ્યા છે. હઝરતે મુસલમાને આપને “ પુર્ણ વખાણ કરવા લાયક ” કહ્યાં છે, હઝરત યસુવાએ આપને ‘વખાણાએલ’ એટલે મેહુમ્મદ અને પસંદ કરવામાં આવેલ એટલે મુસ્તાશાના ઇલકાબોથી યાદ કર્યા છે. હઝરતે ઇસાએ “ફરકંદીત” આખા આલમને શાંતી અને દિલાસો આપનાર, સંપુર્ણ વખાણ કરવાનાં આવેલ અહમદ નામથી ખુશ ખબરી આપી છે, તે હઝરતની માતુશ્રીએ તે હઝરતની જન્મ

(૧૭)

થવા પહેલાં સ્વપ્નામાં એક દિનિશ્ચિતને એમ કહેતા સાંભળ્યો હતો કે “આ આશીશાન અને માનવંતા બાળકનું નામ “મોહુમ્મદ” રાખવું અને તેથીજ તે હજરતે ફરમાવ્યું છે કે હું હજરતે હમરાહીમ અં ની પ્રાર્થના હજરતે ઇસા અંની ખુશખબરી અને મ્હારી માતૃબાનું સ્વપ્ન હતું.

જ્યારે તેઓ જન્મ પામ્યા ત્યારે એક મોહટો અને બચકંદર ધરતીકંપ થયો, ધરાનના એલનશાહ “કિસરા”ના મહેલના ચૌદ કળસ ખરી પડ્યા, અગ્ની પુનકાગ્ની અગ્ની હોત્રીમાં બળતી હજાર વરસની અગ્ની ઓત્રવાદ ગઈ “કાશાન”ની પાસે આવેલો “સાવા” નામનો સમુદ્ર કે જેની પરિતશ (પુજા) કરવામાં આવતી હતી તે સુકાઈને ખારોપાદ થઈ ગયો, સૃષ્ટી ઉપરની સર્વે મુર્તિયો ઉંધે મોહટો બોંય પડી ગઈ; પ્રથમ શયતાન સાતે આકાશમાં જઈ શકતો હતો, પણ જ્યારે હજરતે ઇસાઅનું

જન્મ પામ્યા ત્યારે તથા આકાશ ઉપર જવાથી
બંધ થયો અને માત્ર એવા આકાશ સુધી જઈ
શકવા લાગ્યો પણ જ્યારે હજરતે મોદમ્મદ
અ. જન્મ પામ્યા ત્યારે સાતે આકાશમાં તેનું
જવું બંધ થયું, તેના ઉપર બડકાના તીર (સી-
તારા) પડવા લાગ્યા. આવા સંખ્યાબંધ સીતારા
પડતાં જોઈ યુસુફ નામનો ચલુદી કુરૈશીયોની
સભામાં જઈ પુછવા લાગ્યો કે હે ! કુરૈશીયો
આજ રાતે તમારામાં કોઈ છોકરો જનમ્યો છે ?
તેઓએ કહ્યું કે ના; ચલુદીએ કહ્યું તમે જુલો
છો કારણ કે તવરેતમાં લખ્યું છે કે આજ
રાતરે એકલા પયગમ્બર જન્મ પામશે અને
લખ્યું છે કે જ્યારે જન્મ પામશે ત્યારે રાયતાનેને
સીતારાઓનો માર પડશે અને તેઓમાંનો એકે
આકાશ ઉપર જઈ શકશે નહીં આ વાત સાં-
ભળી સર્વે કુરૈશીયો ત્યાંથી વિખેરાઈ ગયાં અને
એક બીજાને ત્યાં પુછવા લાગ્યાં. પુછતાં પુછતાં
જણાયું કે હજરતે અબદુલ્લાહ પિત્ર અબદુલ
મુતલિબને ત્યાં એક બાળક જનમ્યું છે,

(૧૯)

અને દ્વંદ્વરત જનમ્યા તેવારે એક એવો
પ્રકાશ થયો કે શામ (સીરીયા) ના પ્રદેશના
સર્વે કીલ્લાઓ સ્પષ્ટ જણાવા લાગ્યાં. જન
જન્નાત અને અપવિત્ર આત્માઓને આકાશ
ઉપરથી કાઢી મુકવામાં આવ્યાં. વળી જ્યારે
દ્વંદ્વરત જન્મ પામ્યા ત્યારે તરતજ ઘુંટણીએ
પડ્યા અને આકાશ તરફ હાથ ઉઠા કરી
મોહટા સાદે નીચલા વાક્યો બોલ્યા “અલ્લાહ
મહાન છે, અલ્લાહ એકજ છે, અને હું તેનો
પયગમ્બર છું”. પછી તેઓની પીઠ ઉપર ન
જુવતની મોહર કરવામાં આવી અને તેઓને
બેહોશ-સ્વર્ગના સુદૃઢ લુગડામાં લપેટી દીધાં.

આ સરવે બાબતો કુદરત તરફથી તેઓ
ખરા નખી હોવાની નીશ નીચોટીખરેખર આપના
આ સૃષ્ટીમાં, પધારવાથી કુદર શીરક મુર્તી પુનઃ
ઈત્યાદી ગુમરાહીયો નાશ પામી, અને આખી
સૃષ્ટી ઉપર ઈસ્લામનું રાજ્ય પ્રસરી ગયું.

તે હઝરતની બાળા-વસ્થા

હજુ આપ પોતાની માતૃશ્રીના પવિત્ર હૃદયમાંથી બહાર પધાર્યા નહતા એટલામાં તેઓના પિતાશ્રી મર્ણુ પામ્યા. તેઓના જન્મ પછી છ વરસે તેઓના માતૃશ્રી પણ આ સંસારનો ત્યાગ કરી ગયા. તેઓ ઉપર આવી કુમળી અને બાળા વસ્થામાં મતીમીનો પર્વત ટૂટી પડ્યો, માતૃ પિતાના મરણ પછી તેઓને તેઓના દાદા જનાબે અબ્બુલ મુત્તલિબ ઉછેરવા લાગ્યા. લખે છે કે જ્યારે હઝરત રસુલે ખુદા સ. ની માતૃશ્રી આ ક્ષાની દુન્યાનો ત્યાગ કરી આખેરત તરફ કુચ કરી ગયા ત્યારે તેઓના દાદા અબ્બુલ મુત્તલિબે હઝરતને હલી મા નામની દાયાને હવાલે કર્યા, તે હલીમા હઝરતને પોતાના કુટુંબમાં લઈ ગયા, જ્યારે દુધ પીવરાવવાની મુદત પસાર થઈ ત્યારે હઝ

સ્નાને તેડી તેઓના ઘઘ અખદુલ મુત્તલિયને
 સોંપવા ચાહ્યાં, અને મક્કાની નજદીક હઝરતને
 એક જગ્યાએ મુકી દઇ પોતે તહારત કરવા
 માટે ગયાં, અને જ્યારે તેઓ ત્યાંથી પાછાં
 આવ્યાં ત્યારે ત્યાં હઝરત મળ્યા નહીં અને
 રોને પુછતાં હતાં તે તેઓનો પત્નો આપતો
 નહીં, જેથી હતીમા ફરીયાદ કરતાં હતાં કે
 અમે અખદુલ મુત્તલિય મેં મોહમ્મદ સં ની
 પરવરીશ કીધી પણ મેં તેને મક્કાના દરવાજા
 ઉપર ગુમ કર્યો; અને તેઓએ પોતાના મનમાં
 નિશ્ચય કર્યો કે અગર મોહમ્મદ સં નહીં જડે
 તો આ પહાડ ઉપરથી નીચે પડી પ્રાણ આપી
 શકાય પણ આવી શરમીદગી ક'યુલ કરીશ નહીં,
 પછી તે મક્કામાં ગયાં અને "વા મોહમ્મદાદ"
 ની ફરીયાદ કરવા લાગ્યાં એટલામાં તેઓને
 એક ખુદો લાકડી ઉપર ટેકો દઇ ઉભેલો મળ્યો
 તેણે પુછ્યું કે શા માટે ફરીયાદ કરે છે ?

હસીમાએ પોતાનો કાસો બાજુ કર્યો. તે
 તે બુઢાએ કહ્યું કે “હુમલ”ની ખાસે ચાલ કે
 તે સધળાં બુતો (મુર્તિયો) કરતાં વધારે બુઢુર્ગ
 છે. જેની પાસે હું ત્હારી સ્વિકારીશ કરીશ એટલે
 તે મોહમ્મદ સં નો પત્નો આપશે; તેથી તે
 બાંને બધુ “હુમલ” ની પાસે ગયાં અને તે
 બુઢાએ “હુમલ” ના હાથ અને માથાને ચુંબન
 કરી કહ્યું કે આનો ફરજંદ મોહમ્મદસં ગુમ થઈ
 ગયો છે, તો બતાવ તે ક્યાં છે? “મોહમ્મદ”
 સં નું નામ સાંભળતાંજ તે હુમલ
 અને ત્યાં જેટલાં બુત હતાં તે સધળાં ઉંધા
 મોઢે ઝમીવ ઉપર પડી ગયાં અને હાતિકે અવાજ
 બાપ્પો કે અગ્ને મુર્ખ બુઢા દુર થા કે મોહમ્મદ
 સં ના હાથથી આ બુતોની હલાકી થશે. તે
 બુઢો ધુજ્યા લાગ્યો અને તેના હાથમાંથી લાકડી
 ધડી ગમ્મ અને હસીમાને કહ્યું કે હું ધીરજ
 ફર કે મોહમ્મદ સં નો બુદ્ધ તેને ત્હારી પાસે
 પહોંચાડશે, જ્યારે હવેત ગુમ થવાની ખબર

અખદુલ મુત્તલિખને પહોંચી ત્યારે તેઓને એવો
અનુમાન થયો કે કોઈ કુરેશીઓએ તેઓને
મારી નાંખ્યા છે તેથી તલવાર લઈ એકદમ
બહાર નીકળ્યા અને કહ્યું કે અએ “આલે
આલિખ,” તો સઘળાં કુરેશીઓએ એકઠાં થઈ
કહ્યું કે અએ અમારા સરદાર શું છે? તો અખદુલ
મુત્તલિખે સઘળો હાલ બયાન કર્યો, પછી કુરે-
શીઓની સામે જઈ મક્કના ગારામાં દહરતને
શોધ્યા તો પણ દહરતનો પત્તો લાગ્યો નહીં
તેથી હથિયાર ફેંકી દીધા “બયલુદ્દલહ” તરફ
જઈ ત્યાં તવાફ કરી આસમાન તરફ જોઈ કહ્યું
કે અએ મહારા પરવઃદિગાર મોહમ્મદ સં ને
મહારી તરફ મોકલ: તે વખતે આકાશવાણી થઈ
અએ કૌમ તમે બેસબરી કરો નહીં, મોહમ્મદ
સં નો ખુદા તેનો રક્ષક અને મદદગાર છે,
અખદુલ મુત્તલિખે પુછ્યું કે તે કયાં છે? અવાજ
આવ્યો કે તે વાદીએ “તહામા”માં ફલાણા ઝાડની
વજીદી છે, અખદુલ મુત્તલિખસ્વાર થઈ પોતાની

(૨૪)

કોમને સાથે લઈ “ તહામા ” નીતર રવાના
 થયા, રસ્તામાં વરકાગિન નોડીલની મુઝાકાત થઈ
 તેને પુછ્યું તો કહ્યું કે હા દસાણી જગ્યાએ
 છે, અને જ્યારે વધારે નજદીક પહોંચ્યા ત્યારે
 જોયું ઝાડની ડાળી સાથે રમે છે, અખદુલ
 મુત્તસિખે તેઓને સાંખા સમયથી જોયાં ન હતાં
 તેથી તેઓને ઝોળખ્યાં નહીં તેથી પુછ્યું કે
 હે ! છોકરા તું કોણ છે ? તેઓએ ફરમાવ્યું
 કે હું મોહમ્મદખિન અખદુલ્લાહખિન અખદુલ
 મુત્તસિખ છું. આ સાંખળીને અખદુલ મુત્તસિખે
 કહ્યું કે તહારા ઉપર મહારી જાન દિદા થાઓ,
 પછી અસ્વારી ઉપરથી નીચે ઉતરી હઝરતને
 પોતાના ઝોળામાં બેસારી મક્કામાં આવ્યાં અને
 પોતાને ત્યાં હઝરતની પરવરીશ કીધી, પણ બે
 વરસ પછી તેઓ પણ વફાત પામ્યા. તે પછી
 તેઓ પોતાના કાકા હઝરતે અબુતાલિખ
 ની પાસે રહેવા લાગ્યાં. આ સરવે તેઓને
 હિઝરતા હતા પણ તેઓને શીક્ષણ આપવાની

(૨૫)

કે નીશાને. મોકલવની કાંઈ દરકાર
કરતા ન હતા. પરિણામે તેઓ અભણ
રહ્યા અને સખતાં વાંચતાં કાંઈ શીખી શક્યા
નહોં, પણ (અલહંદો લિલ્લાહ) તેઓનું અભણ
રહેવું અને સખતાં વાંચતા ન શીખવું તેઓ
માટે ગર્વનું કારણ થઈપડ્યું, એવીરીતે કે તેઓને
સખતા વાંચતા એકે અક્ષર આવડતો નહતો.
છતાં પરવરદિગારની પ્રેરણા અને વલ્લયા એવી
આકાશી વિદ્વાઓ અને એવાં ગૈબી ધર્મોપાપ્ત
કર્યા કે તેવા ધર્મો તેઓ આગમચ પીળ
કોમને નસીબ થયાંનહતાં, તેઓ ઉપર કુરઆને
શરીફ જેવી સુખાપિત અલંકારીક પ્રકારપ્રકારના
ધર્મો અને વિદ્વાઓથી ભરપુર મહાન કીતાબ
ઉતરી—જેના ઉત્સવાથી મોહટા મોહટા છટાદાર
કવીયો અને ભાષા રહસ્યના વિદ્વાનોની જીમો
બંધ થઈગઈ. તેઓની વય જ્યારે નવ વર્ષની થઈ
ત્યારે તેઓના કાકા હઝરત અબુતાલિબ વહેપાર
અયેશામ (સીરીયા)ના પ્રદેશમાં ગયાં અને હઝર

તને પણ સાથે લઈ ગયાં. આ વખતે એક મોહરો વિદ્વાન નામીયો અને માનવતો પાદરી કે જે તવરાત અને ઇન્જિલનું સારી પેઠે જ્ઞાન ધરાવતો હતો, (જેમાં તેણે મક્કાની ભુમી ઉપર એક મહાન પયગમ્બર જન્મ પામવાની ભવિષ્યવાણી તેહઝરતની નીશાનીયો સહીત વાંચી હતી) તે હઝરતના જન્મ પામવાની અને જાહેર થવાની રાહ જોતો સમય ગાળતો હતો, જ્યારે હઝરત ખસરામાં પડેલા ત્યારે આ પાદરીએ હઝરતને જોઈ તેઓની નીશાનીયોથી ઓળખી લીધાં અને તેઓનો પયગમ્બરીની શાક્ષી આપી તરતજ તેઓ ઉપર ઈમાન લાવ્યો.

૧-એટલેમોહરે નખુવતથી ઓળખી લીધાં. “યસીઅયાહ” ના નવમા પ્રકરણમાં મોહરે નખુવતનું વર્ણન આવી રીતે છે “અમારા માટે એક બાબક જન્મ પામ્યું કે તેની બાદશાહતની નીશાની તેના ખભા ઉપર હશે.” મોહરે નખુવત હઝરતના ખભા ઉપર હતી. ઇ. સ. ૧૬૬૬ માં

હઝરતની બાળાવસ્થામાં મક્કામાં એક મોહટા
સખત દુકાન પડ્યો હતો. અને લોકો ભુખમરાથી
મરતા હતા. તે વખતે તેઓના કાકા હઝરતને
લઇને જંગલમાં ગયા અને હઝરતનો વાસ્તો
આપી વરસાદ થવાની અદલાહ પાસે દોઆમાંગી.
અદલાહ તઆલાએ તેઓની તે દોઆ સ્વીકારી

અસ્કાન અરમને જે તરબુસો કયો છે તેમાં પણ
એજવાકય છે “તેની બાદશાહતની શાની તેની પીઠ
ઉપર હશે, અને એનું નામ અહમદ (સ૦)
છે” આવી બાઈબલમાં અનેક બશારતો અને
હઝરતના આવવાની બિયોબ વાણીયો સ્પષ્ટ રીતે
હતી પણ અહીં કીતાબની બુઆધથી તરબુસાના
રૂપમાં ધીરે ધીરે બદલાતી ગઈ અને કાંઈનું
કાંઈ કરી દીધું તોપણ “અલહમ્દો લિલ્લાહ”
હજુ બાઈબલમાંથી હઝરત માટેની અનેક
બશારતો નીકળે છે જે હઝરતનું પયગંબર હોવું
સિદ્ધ કરી આપે છે.

લીધી અને એટલો વરસાદ વરસાબ્યો કે આખા
દેશમાં અનાજ અનાજ થઈ રહ્યું.

તે હઝરતની યુવાવસ્થા.

જ્યારે હઝરત યુવાન વયે પહોંચ્યા ત્યારે
યુવાનીયાઓમાં જે વાતો હોય છે તેથી તદ્દન
અલગ રહી વિવેક નીતિ સખ્યતા અને સદાચાર
ધત્યાદી સદ્ગુણોના આભુષણોથી શ્રણુગારાવણા
રહ્યાં.

જ્યારે તેઓને ખેલ તમાશા માટે
બોલાવતા ત્યારે તેઓ તેમાં કદી ભાગ ન
લેતાં સાચ કહી દેતાં કે મને “ખેલકુદ માટે
પૈદા કરવામાં આવ્યો નથી.” તેઓ સ-
ત્યતા અને અમાનતમાં એટલાં પ્રસિદ્ધ હતાં
કે તેઓ મોહમ્મદ અમીનના નામે ઓળ-
ખાતાં હતાં કહેરો અને મુશરીફોએ તે હઝ-

(૨૯)

રત માટે જે જે નિન્દાત્મિક કવિતાઓ લખી
છે તેમાં પણ તે હજરત માટે “અમીન” અને
“મામુન” શબ્દો વાપર્યાં છે. બધાં લોકો કોઈ
મુશ્કેલ કામમાં આપની સલાહ લેવા માટે
આવતા, અને પોતાની અમુલ્ય અમાનતો તે
હજરતની પાસે અમાનત તરીકે મુકી જતાં
અને જ્યારે આહતા ત્યારે પાછી લખ જતાં.

હજરતની આ અમાનતનું પરિણામ એ
આવ્યું કે તેઓની અમાનત અને સત્યતા
ના સમાચાર ધિમેધિમે મકકાની રહેવાશી જ-
નાબેખોદયજી નામની એક બાઈને પહોંચ્યા,
તેણીએ તે હજરતને પોતાના બહેપારના માલના
રક્ષક ઠરાવ્યા. પછી હજરત તે બાઈનો માલ
લઈને શામ તરફ રવાના થયા. જ્યારે બસરા
શેહરમાં પહોંચ્યા ત્યારે વળી સતુરા રાહીબ
કે જે બહીર, રહિબની બાદ ગાદીએ બેઠો
હતો તેણે તે હજરતને ઓળખ્યા અને તેઓની

નખુરતની શાક્ષી આપી ઇમાન લાવ્યો. જ્યારે તે હજરત બહેપારનો માલ વેચી ઘણા નફા સાથે મક્કા તરફ પાછા ફર્યા ત્યારે જનાબે ખોદયજી આપની અમાનત સત્યતા અતે પ્રમાણિકપણું જોઈ ઘણો આશ્ચર્ય પામ્યા અને તે હજરતને પોતાનો હસ્ત અર્પણ કર્યો. હજરતે તેઓનો હસ્ત સ્વીકાર્યો. આ પ્રમાણે લગ્ન થયાં તે વારે હજરતની વય ૨૫ વર્ષની અને જનાબે ખોદયજીની વય ૪૦ વર્ષની હતી. ૫૦ વરસ સુધી કે જે ખાસ જુવાનીની વય હતી તે દરમીયાનમાં હજરતે બીજી એકે સ્ત્રી કીધી નહતી જે કે તેઓની કોમમાં એક કરતાં વધુ સ્ત્રીયો^૧ કરવાની રૂઢી સામાન્ય રીતે ચાલુ હતી.

૧—હજરતે, જનાબે ખોદયજીની વફાત બાદ જે વધુ સ્ત્રીયો કરી હતી તેનું મુળ કારણ ઇસ્લામના અહકામ (હુકમો)નો સ્ત્રીયોમાં પ્રસાર કરવાનું અને એક બીજા સાથે સગપણ-હેતબાવ

નશ્વરવતનો આરંભ.

જ્યારે તે હજરતની વય સંપૂર્ણ થાકીસ
 વધારવાનું હતું. ઉપરાંત તે આગળના હજરતે
 દાઉદ, હજરતે સુલયમાન ચૈં જેવા પયગંબરો
 નો તરીકો (રીત) હતો. પણ ખ્રીસ્તીયો હજરત
 પ્રત્યેની દોષમુદ્દીથી આ આગતમાં હજરતનો
 દોષ કાઢે છે, અને એક કરતાં વધુ સ્ત્રોતો
 કરવાના રીવાજને વખોડી નાંખે છે પણ તેઓ-
 ની માહટી ભુલ છે. બાઇબલ (સહીફાએ હિ-
 ઝકીલ)માં ખુદાએ રૂપાંતર આપવા માટે ‘અહૂલા’
 અને ‘અહૂલેયા’ સાથે નિદાહ કરવાનું જાહેર
 કર્યું છે તો જો એ રીવાજ વખોડવા પાત્ર હોત
 તો ખુદા શા માટે એવી વખોડવા લાયક રીતે
 રૂપાંતર આપત ? અને હજરતે દાઉદ ચૈં
 ઈત્યાદી આગળના પયગંબરો કે જેઓને ખ્રી-
 સ્તીયો સાચા પયગંબર માને છે તેઓ પણ

વર્ષની થઈ ત્યારે આપ નથી તરીકે જાહેર થ-

કેમ એવી વખોડવા લાયક રહી પ્રમાણે એક કરતાં વધુ સ્ત્રીઓ કરત ? તો તેઓનાજ ઇમા-
નની આ ઉપલી જાળનોથી સીદ્ધ થાય છે કે
એક કરતાં વધારે સ્ત્રીઓ કરવાની રહીમાં કાંઈ
પણ વખોડવા લાયક નથી.

મીસીઝ એની બીસેન્ટે પોતાના ૧૮૦૩
ના જુનાગઢમાં આપેલા ઇસ્લામ ઉપરના લેક-
ચરમાં કહ્યું છે કે “યુરોપમાં એમ જાહેર
કરવામાં આવ્યું છે કે ઇસ્લામ-ધર્મ એક ક-
રતાં વધુ સ્ત્રીઓ કરવાની રજા—છુટ આપે છે
અને સ્ત્રીઓના માન ભંગ તરફ દોરે છે. જ્યારે
મોહમ્મદ સં ઉપદેશ કરવાનો આરંભ કર્યો
ત્યારે અંરજસ્થાન બિનિચાર-ઝીના અને ઇન્દ્રિય
વિષયમાં ડુબેલું હતું; ત્યારે તરફ લુચ્ચાઇ
અને ડોંગાઇનો પ્રચાર થઈ રહ્યો હતો
અને સ્ત્રીઓ કરવાની કાંઈ હદ જાકી હતી નહીં.

યાં. તે અગાઉ આપના વૃતાંતમાં વર્ણવવા જોગ
 તેથી મહાન પયગંબરે અમુક હદ રહે તેટલા
 મારે સ્ત્રીઓ કરવાની હદ બાંધી અને દરેક પુરુષ
 ચાર સ્ત્રીઓ કરી શકે તેવી પરવાનગી આપી, અને
 હજુ પણ વધારે સખત હદ બાંધવા તે સાથે
 એનું ફરમાન આપ્યું કે “ત્યારેજ બીજી સ્ત્રી
 પરણે કે જ્યારે તેની સાથે પહેલીની જેમ પ્રીતિ
 અને હેતભાવથી વર્તી શકે” વળી યે.હુક આ-
 ગળ ચાલી કહેછે કે “હું વારંવાર વિચારું કે
 ખ્રીસ્તી ધર્મ કરતાં ઇસ્લામ ધર્મમાં સ્ત્રીઓને વ-
 ધારે સ્વતંત્રતા આપવામાં આવેલીછે. જે ધર્મ
 એકજ સ્ત્રી કરવાનું શીક્ષણ આપે છે (ખ્રીસ્તી)
 તેના કરતાં ઇસ્લામ સ્ત્રીઓનું વધારે રક્ષણ કરે
 છે. પવિત્ર કુરઆને શરીફમાં સ્ત્રીઓ વિશેના
 કાનુન ઘણાજ ન્યાય અને ઉદારતા ભર્યો છે.
 હજુ માત્ર વીસજ વર્ષ થયાં કે ખ્રીસ્તી ધર્મ
 પાળનાર ઇગ્લાહે સ્ત્રીઓનાં મીલકત પ્રત્યે હક
 કબુલ રાખ્યો જ્યારે ઇસ્લામી ધર્મ સર્વ કાળમ

એટલુંજ છે કે તેઓએ પોતાની જાંદગી અ-
 સ્વીકારીને એ હક આપતો આવ્યો છે. (સ્ત્રીઓ
 માટે) કુરઆને શરીફમાં કહેલું છે કે “ તમે
 તમારી સ્ત્રીઓ પ્રત્યે માયાળુ અને ન્યાયી બનો.
 જો તમારી વચ્ચે કદી કંકાશ થાય તો છેડા
 છુટકો કર્યા પહેલાં સલાહ સંપ શોધો ” અને
 છેડા છુટકાની મુદત લાંબી રાખવાનું એજ મ-
 હત્વતા ભર્યું કારણ છે કે તેટલી મુદતમાં કાંઈ
 કરતાં તે બન્ને જણાં સમજી અરસ પ-
 રસ સલાહ કરી સંપથી રહેવા લાગે. ઇસ્લા-
 મીયોનો પ્રાચિન ઐતિહાસ જોશો તો જણાશે
 કે સ્ત્રીઓએ ગાદીએ બેસવામાં, રણસંઘ્રામમાં
 રાજ્ય ખટપટમાં, ભાષા રહસ્યમાં તથા કાવ્ય
 રચનામાં અત્ર ભાગ લીધો છે.” ઉપરાંત
 “જૉનમિલ્ટન” કે જેઓ એક કરતાં વધુ
 સ્ત્રીઓ કરવાની રીઠીના બખ્યાત હામી છે તે-
 ઓએ, અને મી. ટોમ્સ કારનાઈલ ઇલાહીયોએ

ત્યંત પવિત્રતા પરહેઝગારી પાકીઝગી નેક-
નામી ઉંચામાં ઉંચા વિવેક સમ્યતા નમ્રતા
સહનશિલતા નીતિ અને અમાનતદારીથી ગાળી
હતી. તેઓના સદ્ગુણો અને વિવેક એવા પ્ર-
કાશિત હતા કે અંરબરતાનના સર્વે લોકો તે-
ઓને “અમિન” અને “સાદિક” (સાચા)
કહેતાં હતા,

તેઓના શાનિરિક બાંધો તેઓની આત્મિક
આ વિશે ઘણુંજ પ્રશંસાપાત્ર લખેલું છે. જે
લખાણ થવાના ભયથી અત્રે લખતા નથી.
બીજું સૃષ્ટી નિયતાની ઇચ્છા સૃષ્ટી વધારવાની છે
કાંઈ સૃષ્ટી ઓછી કરવાની નથી. એક માણસ એક
સ્ત્રીથી નવ માસમાં એકજ બાળક પામી શકશે
પણ જો તેને ચાર સ્ત્રીઓ હોય તો તે એક
વર્ષમાં ચાર બાળક પામી શકશે. અને તેથી
સૃષ્ટીની વૃદ્ધિનો નિયમ સારી પેઠે જાગવી
શકાશે. ....

(૩૬)

ખુખીયો તેઓના સ્હેરાની લાવણ્યતા અને
સૌંદર્યતા આપું અરબસ્તાન તો શું આખી દુ-
ન્યાના સર્વ લોકો કરતાં શ્રેષ્ઠ હતી. નખી તરીકે
જાહેર થવા અમાઉ તેઓનો ધારો હતો કે તે-
ઓ “હરૂ” નામની ગુફામાં જન્મને બેસતાં
અને કુદરતની અજ્ઞપણ કારોગીરીયો ઉપર ધ-
ણોજા ઉંડો વિચાર કરતા અને કિરતારનું સ્મરણ
કરવામાં ગુંથાયા રહેતા જે વિશે યુરોપના પ્ર-
ખ્યાત વિદ્વાન મી. થોમ્સ કારલાઈલ સાહેબ
લખે છે કે “એ માણસ કે જે જંગલી દેશમાં
જન્મ પામ્યો હતો, તે પોતાના અંતરની આંખો,
ખીતેલાં મગજ, સદ્ગુણ અને જિંડો વિચાર
કરનારા સ્વભાવ સાથે જિંચ પદવી પ્રાપ્ત કરવાની
લાલસા શીનાય કાંઈ જુદાજ વિચારો રાખતો
હતો, તે એક શાંતીથી ભરપૂર અસાધારણ
શક્તિયો વાળો આત્મા (૩૬) હતો, અને જે
લોકો સત્યવાદી ધોવાવ ખીજા કાંઈ થઈ
શકતા નથી તે લોકો (પયગમ્મરો) માંથી હતો,

જેને કુદરતે : (પ્રુદાએ) સાચો અને સત્યવાદી
 પૈદા કર્યો હતો, જ્યારે બીજા લોકો દરાવેલા
 અકાંચદ અને રીવાયતો ઉપર ચાલતા હતા અને
 તેજ ઉપર સંતોષ માનતા હતા ત્યારે આ
 માણસ એવા અકાંચદ અને રીવાયતોના પરદા
 માં રહી શકતો નહતો, એ માણસની વાણી
 એવો અવાજ છે કે જે કોઈ પણ વસ્તુની
 મારફત વિના ઈલાહી—કુદરતના હૃદયમાંથી
 નીકળે છે જેને મનુષ્યો સાંભળે છે, અને તે
 સાંભળવામાં બીજી ચીજો સાંભળવા કરતાં વ-
 ધારે લક્ષ આપતું જોઈએ કેમકે તેના મુકાબલા
 માં બીજી જે કંઈ ચીજ છે તે કંઈ (હીસાબમાં)
 નથી. શરઆતમાં હજના ટાંકણા સમે અને
 દરરોજના આમ તેમ હરવા શરવાળી તેના
 (મોહમ્મદસં ના) મનમાં પ્રકાર પ્રકરના અ-
 નેક વિચારો ઉદ્ભવતા હતા જેમકે હુ શું
 આ વસ્તુ કે જેને લોકો દુનીયા કહે છે અને
 જેમાં હું પડે રહું તે શું છે ? જાંબી શ.

છે ? મર્યુ શું છે ? મહારે કંઈ વાતની ખાત્ર
 કરવી જોઈએ ? જેનો “હરે” નો પર્વત કે
 કોહેસીનાના મોહટા મોહટા પથ્થરોના ઢગલા
 એએ અને ભયાનક સુનસાન રેતાળ બચાખા
 નોએ (રણોએ) કાંઈ જવાબ આપ્યો નહીં.
 અને ઝગઝગતા પકાશીત તારાઓ સજિત માથા
 ઊપર શાન્તપણે ચકર ચકર ફરતારા આકાશે
 પણ કાંઈ બતાવ્યું નહીં—પણ બતાવ્યું તો
 માન તેની રૂહે એટલે (આત્માએ) અને
 ખુદાના ઈલહામેજ, તે હરે નામની ગુલામાં તેઓ
 ઉપર પ્રથમ સુરએ અંલકું ની પાંચ આપતો
 જામરખાન^૧ મારફતે ઉતરી જેના અર્થ એછે કે
 “હિ ! પયગમ્બર ! તું કુરઆને શરીફને
 એ અલ્લાહના નામથી પઠ કે જેણે
 સૃષ્ટી સરજી, તેણે માણસને લોહીના

૧—આ એક ખુદનો માનવતો શિરિસ્તો છે
 જેનું કામ પયગમ્બરો પાસે વણ લાવવાનું હતું.

(૩૯)

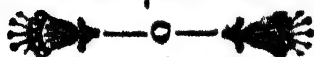
લોચાથી મેઢા કર્યો, પઢ અને તહારો રખ
(પેઢાકરનાર) એવો મોહટો બધીસ વા
જો છે કે જેણે માણસને લેખણનો
ઉપયોગ શીખવાડ્યો, અને માણસને
એવા વાતો શીખવાડી કે જેને લે જાણતો
નહતો” અહા ! કેરી ચમત્કારીક વાણી ? કે
તેનો અસર થોડાજ વખતમાં આખા આલમ
મહીં પ્રસરી ગયો ! જે વાણી વિશે પ્રોફેસર
મોર્સ સાહેબ લખે છે કે—“રમના ખ્રીસ્તીયો
જે ગુમરાહી (અધર્મપણા) ની ખાઈમાં પડ્યા
હતા તેમાંથી, હરૂના પર્વત ઉપરથી જે અવાજ
આવ્યો તે શીવાય બીજી કોઈ વસ્તુ તેઓને
તેમાંથી બહાર કાઢી શકતી નહતી”.

આ પછી કુરઆને શરીફ ધીમે ધીમે ઊતરવું
શરૂ થયું અને ત્રેવીસ (૨૩) વરસની મુદતમાં
તે પુર્ણ રીતે ઊતરી રહ્યું. અને છેલ્લી આયત
તેઓની વફાતના ૭૨ દાવસ પહેલાં ઊતરી
હતી જેથી તેઓ જાણી ગયા હતા કે હવે
મહારી વફાત પાસ આવી છે.

(૪૦)

વાંચકો ! એ જાણત ઊપર જરા વધારે
લક્ષ આપવાનું છે કે તે હઝરતે કદી આખી
જામ્મરમાં લેખણ હાથમાં પકડી નહતી. તેમજ
તેઓએ કોઈ ચોપડી વાચી ન હતી. કેમકે
તેઓને વાંચતાં કે લખતાં આવડતું નહતું.
તો લખતા વાંચતા શીખવા માટે નહીં ગએલ
અભણ માણસના મોંહથી આવી કુરઆને
શરીફ જેવી સુખાપિત અને અલંકારીક પ્રથમ
ના અને પછીના જ્ઞાનો અને સર્વ વિદ્યાઓ
થી ભરપુર કોતાબ નીકળવી તેઓની નુસુનત
ની સત્યતા અને સાચિતી માટે એવી જખર
દસ્ત દલીલ છે કે બીજી એકે દલીલની જરૂર
રહેતી નથી.

હઝરતે પોતાની રિસાલત
પહેંચાડવી

હવે તેહઝરતને એક નવાન આપ

સાથે સગંધ જોડાતો સમય આવી પહોંચ્યો. પ્રથમ તો તેઓને માણસાઈના કારણથી સખ ગભરાટ લાગ્યો, અને તે ગભરાટમાં તે ગભરાટમાં તેઓ જનાભે ખોદ્યજ્ઞ ઝંઙની પાસે ગયાં અને સર્વ હકીકત કહી કહ્યુંકે”આ મહારી પેગમ્બરી પદવી મને મહારા પ્રણુપરબ્રહ્મસમાન થઈ પડી”. જનાભે ખોદ્યજ્ઞએ તેઓને તેઓના સહયુગ્મે યાદ દેવરાણી વિનંતી કીધી કે ખુદાની કસમ, પરવરદીઆર તમને કાંઈ નુકશાન પહોંચવાદેશેનહીં. તમે સોલેરહમ^૧ બખ્શી લાવો છો, ખાંચારાં રંક અને મુદ્દલીસ લોકોને સ્હાય આપો છો. પરાણાની પરાણાગત અને સુકૃત્યો કરો છો. પછી આપને શી ફિકર છે ? પછી જનાભે ખદીજ તેઓને પોતાના કાકા “વરકંઠિન નૌફિલ” પાસે લઈ ગયાં, જે વરકંઠિ તવરાત અને ઇન્જિલનું જ્ઞાન ધરાવવામાં પુરો પ્રવિણ હતો. તેણે હજરતને ખુશ ખબરી આ-

પી કે “આપને ખુશ ખબરી આપુધું કે
આપજ છેલ્લા પયગંમખરછો જેનું વર્ણન આપ
અગાંજીની આસમાની કિતાબોમાં મૌબુદ છે.

ત્યાર બાદ તે હજરત ઉપર સૂરએ ફાતેહા
ઉતર્યો અને જીખરમ્લે આપને નમાઝ પડવાની
રીત શીખવાડી. ત્યારબાદ તેઓને “ સૂરએ
મોઝમ્મિલ”માં રાતરે જામત રહેવાનો અને
અલ્લાહની ખંદગી કરવાનો હુકમ થયો. અને
“સૂરએ “મોદસસેરમાં” રીસાલત પહોંચાડવાનો
હુકમ થયો જેથી તેઓએ ધીમે ધીમે પોતાના
સગાવ્હાલાઓમાં રીસાલત પહોંચાડવી શરૂ
કીધી. સર્વથી પહેલાં તેમના ઉપર “જનાબેખો-
દયજી અને હજરતેઅલીગેમુરતઝા” અને આપનો
ગુલામ ‘ઝયદ’ ઇમાન લાવ્યા. પછી તેઓએ હ-
જરતે અખુબકરને ઇસ્લામની દાવત કીધી તો
તેઓ પણ ઇમાન લાવ્યા. તે હજરતની સલ-
તાની મોહટી દલીલ એ છે કે આપ ઉપર સ-
ર્વથી પહેલે એ લોકો ઇમાન લાવ્યાં કે જેઓ

તેઓના ધરનું અને સગાવહાલા હતા કેમકે
 ધરના લોકો ધરની હાલતોથી સારી પેઠે વાકિફ
 હોય છે, તેઓ તે હજરતની આદતોથી સારી
 પેઠે વાકિફ હતાં, જે કદાચ તે હજરતમાં કાંઈ
 પણ બનાવટ અથવા (મઝાઝલાહ) જુડ ઈ-
 ત્યાદોનો કાંઈ પણ અંશ હોત તો તેઓ કદી
 હિમાન ન લાવત અને તેઓ ઉપર પોતાના
 પ્રાણ કદી અર્પણ ન કરત.

જાહેર રીતે લોકોને ઉપદેશ કરવો,

ઉપદેશ કરવામાં પડેલાં સંકટો.

પ્રથમ તે હજરત છુપી રીતે લોકોને
 ધરલામતો બોધ આપતા હતા, એટલે સુધી કે
 તેઓ ઉપર એ આયત કિતરી કે તહારા ઉપર
 જે હુકમ થાય છે તે જાહેર રીતે સાફ સાફ

વર્ણન કર.” આ હુકમ આવવાથી તેઓએ
 જાહેર રીતે ઈસ્લામનો બોધ કરવો શરૂ કર્યો
 અને અહલાહની તૌહીદ (એકયતા) ની ખુબીઓ
 ભારે જોરે શોરથી વર્ણવી શરૂ કરી
 જેથી કુરૈશના મોહટા મોહટા કબીલાઓ
 ધણાંજ ક્રોધાયમાન થઈ તે હઝરતના લોહીના
 તરફથી બન્યા અને તેઓને પ્રકાર પ્રકારના દુઃખ
 દેવા અને જીભ ઉપર જેમ આવ્યું તેમ ભ-
 રડવા અને તેઓને કબી, જાદુગર, જાંતર
 માંતર જાણનાર, જોશી, કાહેન ઇત્યાદી ઇલિફા-
 બો આપવા લાગ્યા જે કે તેજ કુરૈશીયો
 એકમતે અને એક જગે તે હઝરતને “અ-
 મિન ” અને “ સાદિક ” કહ્યા ક-
 રતા હતા.

જ્યારે તેઓ ઉપર એ આયત નાઝીલ
 થઈ કે “પોતાના કુરૈશી સગા બહાલાઓને
 હરાવ” ત્યારે તેઓ “સફા” નામના પર્વતના

(૪૫)

શીખરે ચઢ્યા અને પોતાના કુટુંબ અને કપ્પી-
લાના સર્વે લોકોને નામ લઈ લખને બોલાવ્યાં.
જ્યારે સરવે લોકો હાજર થયાં ત્યારે આપે
ફરમાવ્યું કે “હે લોકો જો હું તમને એવી ખ-
બર આપું કે આ પર્વતની પાછળથી એક
તમારો શત્રુ તમારા ઉપર હુમલો કરવા ચાહે
છે ત્યારે તે વાતને માનશો કે નહીં?” સરવે
જણાં બોલી ઉઠ્યાં કે કેમ ન માનીયે? જરૂર અ-
મે તારી વાત નિસંશય માનીશું કેમકે અમે અત્યાર
સુધી તહારા મોંહથી કદી જુદી વાત સાંભળી
નથી”. આવો ઉત્તર સાંભળી હઝરતે ધણાંજ
અસરકારક શબ્દોમાં કહ્યું કે “ જો તમે એ-
વી રીતે મારી વાતને ખાતરીપૂર્વક સાચી
માનતા હોતો હું તમને એક ભયંકર અઝાબ
(શિક્ષા) કે જે તમારી આગળ આવનાર છે તે
થી ડરાવું છું, - જો તમે એકજ મહાન
પરવર દિગાર ઉપર ઇમાન (આસ્થા) લાવશો

(૪૬)

તો તે ભયંકર અઝાબથી બચી જશે અને
 નહીંતો તમે સર્વે જણ નામુદ અને હલાક
 થશો ". આ વાત સાંભળતાંજ સઘળાં કુરૈશીયો
 ઉશ્કેરાઈ ગયાં અને હઝરતનું છુટું ખોલવા અ
 ને તેઓને (મચ્ચોઝઅહલાક) જુઠાં કહેવા
 લાગ્યાં. અને હઝરતના સગા કાકા અબુલહુમે
 કહ્યું કે " તે દીવાનો ઢાંગી અને અમથો પોકાર
 પાડે છે " અને તે સાથે તેણે એક પથ્થર ઉપા-
 ડીને હઝરતને માર્યો. અને તે વખતે હઝરતે
 અંલીકંશીવાય ખીજુ કાઢી તેઓ ઉપર ધમાન
 લાવ્યું નહીં. તેજ દીવસથી તે અબુલહુ
 હઝરતનો કદો શત્રુ બન્યો, તેની વહુ દરરોજ
 જંગલમાં કાંટા વિણવા જતી, અને ત્યાંથી
 કાંટા લાવી હઝરતના ચાલવાના રસ્તામાં વેરી
 દેતી, હઝરત જરાએ ગુસ્સો કર્યા વિના રસ્તામાં
 વેરેલાં કાંટા ઉપાડી લઈ કોરાણે નાંખી રસ્તો
 સાફ કરતા હતા અને તેણીને કાંઠા કહેતાં નહતાં.
 હીજરત સુધી તે હઝરત ઉપર જે જે મુસી-

બતો સંકટો અને ત્રિટંબલાઓ પડીએ તે આ
 લઘુ પુસ્તકમાં લખવાથી ઘણીજ લંબાણ થવા
 નો ભય રહે છે માટે એટલુંજ લખી સંતોષ
 માનીએ છીએ કે હજરત જ્યારે ધરતી બહાર
 નીકળતા ત્યારે કાફિરો રસ્તામાં કાંટા વેરતા,
 ઇંટાળા અને પથ્થર મારતા; એક વખત કાફિ
 રોએ તે હજરતના ગળામાં ફાંસો દીધોહતો; એક
 વખત આપ સીજદામાં હતા તે વારે તેઓ ઉપર
 સાંઢણીની ઓર નાંખી હતી. અર્થાત—અનહદ
 અસહ્ય દુઃખો આપવા કાફિરો તે હજરતની
 પાછળ લાગ્યાજ રહેતા. જ્યારે તેઓ નમાઝ
 પડતા અથવા ખાણું ખાવા માટે બાણા ઉપર
 બેસતાં ત્યારે આડોશી પાડોશી તેઓ ઉપર
 કચરો ફેંકતા અને એંઠવાડો ઇત્યાદી ગલીચી
 નાંખતા જ્યારે આપ બહાર નીકળતાં ત્યારે
 ઇંટાળા અને પથ્થરોના પ્રહારથી જખમી અને
 લોહીસ્રવાન થઈ જતાં. પણ આપ ધીરજ ધરતા
 અને સખર કરતા, તેઓને માતી બહાર અને

કુટુંબ બહાર મુકવામાં આવ્યા હતા. ખાણુ
 ખાણુ' લેણુ દેણુ ઇત્યાદી બીજો સર્વે વહેવાર
 બંધ કરવામાં આવ્યો હતો, લગ્ન કીયા મરણ
 કીયા ઇત્યાદી કોઇ પણ ટાણામાં તેઓ ભાગ
 લઇ ન શકતા. દુકમાં કહેતાં તેઓને એટલાં
 સતાવ્યાં કે તેઓ એ લાચાર થઈ કહ્યું કે
 “મહારા જેવાં સંકટો બીજા કોઇ પણ
 મનુષ્ય ઉપર પડ્યાં નથી”.

તેઓ હજરતનેજ દુઃખ આપી બેસી રહેતાં
 નહીં પણ આપ ઉપર ઇમાન લાવેલાં અસ્હા
 બો (સાથી) નો પણ એવોજ હાલ કરતાં; તે
 ઓએ માંહે માંહે એવો સંપ બાંધ્યો હતો કે
 જેમ બની શકે તેમ તે હજરતને અને તેઓના
 અસ્હાબોને દુઃખ આપવામાં અને ઇજ્જત પહોંચા
 ડવામાં કાંઇ કચાશ રાખવી નહીં. અને તેઓને
 એટલું દુઃખ અને એટલી ઇજ્જત આપવી કે
 સહન કરી ન શકવાના કારણથી ઇસ્લામ ધર્મ
 મુડી દે, જેમકે તેવા બીચારા મુસલમાનો કે

(૪૯)

જેઓનો કોઈ મદદગાર નહતો તેઓને મુશ્કેટાટ
ખાંધતા અને ઉપરથી સખત માર મારી
મધ્યાન્હના સખતમાં સખત તડકામાં
(તડકો એ કયો ? અરમસ્તાનનો સખતમાં સ
ખત તડકો) ગરમ લાલ્હ બળતી રેતી ઉપર
ભુખ્યા અને તરસ્યા કદી ઉંઘા અને કદી ચ-
તા સુવાડતા, તેઓની છાતીયો ઉપર મોહટા
મોહટા ભારે પથર મુકી દેતા જેથી તે બીચારાં
મુસલમાનોની જીભો મોંઝ બહાર નીકળી
લગી પડતી; તેઓ બીચારા અક્ષરે બોલી ન
શકતા, હઝરતે અંમ્માર હઝરતે યાસીર હઝર
તે બીલાલ અમિરગિન દહીરા ઈત્યાદી અસ્હા
બોના એવા દયાળુનક હાલ થતા હતા કે જેનો
તર્ક માત્ર ખાંધવાથી શરીરના ફંચાટા ઉભાથાયછે
અને કંપારી વધુટે છે, તેઓમાંના કેટલાક તો
એવીજ સખતીયાથી શહીદ થઇ ગયાં, સ્ત્રીયો
માંથી જનાબે અંમ્મારની માતા હઝરતે સીમી
યાને અબુજેહલ મલહુને જે અઝાબથી મારે

લાગે તેનું વર્ણન લખવાથી શરીર અને લેખણ
 ધુન્ને છે તે દૂર્ભાગી જુદામીએ તે પતીવ્રત
 અને પવિત્ર બાધના શીયળ ઉપર ફરસી મારી
 ચીરી નાંખી મારી નાંખી એવીજ રીતે લોખી
 ના, ઝનીરા, હીંદીયા અને ઉમ્મેદાસની મુસીબ
 તોની પણ કાંઈ સીમા નથી. આ બોચારી
 ચારે શીયળવંત સ્ત્રીઓ પરાએ વશ પડી હતી.
 તેણીઓના માલીકો એવા કઠોર હૃદયના હતા કે
 તેણીઓ મુર્તિપુજા મુકી એકજ ખુદાએ
 વહાઈહુ લાશરીક ઉપર ઇમાન લાવીયો
 એટલીજ વાત માટે અસહ્ય દુઃખો દેતાં હતાં.
 જેમકે ઝનીરાને અપુત્રેહલે એટલું દુઃખ આ-
 પ્યું કે તે આંધળી થઈ ગઈ. અર્થાત સંધ્યાનાં
 મુસલમાન પુરુષો અને સ્ત્રીઓની એવી દયા
 જનક સ્થીતી થઈ રહી હતી કે જેનો તર્ક માત્ર
 કરવાથી હેશ ઉડી જાય છે. પણ અલહુમ્મદા
 ત્તિલ્લાહ ઇસ્લામી સત્ય ધર્મ પ્રત્યે શું તેઓ
 ની આસ્થા અને શ્રદ્ધા હતી !! કે આટલી

(૫૧)

આટલી મુશ્કેલીતો અને વિટંબણાઓ પડવા
છતાં તેઓ પોતાના ઈમાનથી જરાએ ડગ્યાં
નહીં, બલકે ઇસ્લામ માટે પોતાનો જીવ આ
પવો પણ નજીવો સમજ્યા ? ! કાફિરો તેઓ
ને લાલચો આપી કહેતાં કે જો ઇસ્લામ ધર્મ
છોડી દ્યો તો અમે તમને આટલું આટલું
દ્રવ્ય સોનું અને ચાંદી આપી શ્રીમંત અને
સુખી બનાવીએ, પણ તે લોકો તેવી લાલચોની
જાળમાં કદી ન ફસાતાં પોતાના સત્ય ધર્મ
ઇસ્લામ ઉપર દ્રઢ રહેતાં. એક વખત કેટલાંક
કાફિરો હઝરતે રસુલે ખુદા સં ની પવિત્ર
શેવામાં હાજર થઇ કહેવા લાગ્યાં કે અગર તમે
મુર્તિપુજની નિંદા અને પુરાઇ નકરો તો તે-
ના બદલામાં અમે તમને જો ચાહતા હો. તો
અમારા બાદશાહ બનાવીએ, જો કોઇ ખુબસુરત
રૂપવંત અને કુળવંત કુમારીકા સાથે પસંદગી
ચાહતા હો તો તેવી કુમારીકાઓ તમારી શેવામાં
હાજર કરીએ, જો આપને કાંઈ ખીમારી હોય

(પર)

તો તેનો ઉપાય કરાવીયે, દ્રવ્ય અને પૈસા ટકા
ની જરૂર હોય તો અમે ફાળો કરી આપને
આપીએ". આ સાંભળી હઝરતે ઉત્તર આપ્યો
કે : " તે" કહી તેમાંની કાંઈ પણ વસ્તુની મને
અપેક્ષા કે ઇચ્છા નથી હું તો મહાન પાળણ
હાર કીરતારની તરફથી ખુશખબરી આપનારો
અને ડરાવનારો છું. જે તમે મહારી વાત મા
નશો તો આ લોકમાં અને પરલોકમાં તમારા
માટે બલાઈ છે, અને જે નહીં માનોતો જ્યાં
સુધી મારી અને તમારી વચ્ચે મહા શક્તી
વાન પરવરદિગાર કાંઈ ચુકદો કરશે નહીં ત્યાં
સુધી ધીરજ ધરીશ અને સખર કરીશ.

ઉપરના વર્ણનોથી સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ
આવે છે કે તે હઝરતે પોતાના સત્ય ધર્મનો
પ્રચાર કરવાના મુકાબલામાં અસંખ્ય અને અ-
સંખ્ય સંકટો મુસીબતો અને "વીટંબણાઓની
કાંઈ દરકાર કે પરવા 'કીધી નહીં' અને કાંઈ
જાતના લોભ કે લાલચમાં પ્રસાયા નહીં. જે

તેઓએ નખી અને પયગંબર હોવાનો દાવો માલ દાલત કિંવા બાદશાહી પ્રાપ્ત કરવાના હેતુથી કિધો હોત તો કાફિરો તેઓને બાદશાહી આપવા તઇયાર હતા. શામાટે તેઓએ બાદશાહી કબુલ રાખી નહીં ? જો રૂપવંત અને કુળવંત કુમારીકાઓ સાથે પરણવાનો હેતુ હોત તો કાફિરો તેવી કુમારીકાઓ પરણાવવા પણ તઇયાર હતા. શામાટે પરણ્યા નહીં ? પણ જ્યારે તેઓએ તેવી બાબતની લગારે પરવા કીધી નહી તે ઉપરથી સ્પષ્ટ જણાય છે કે નબુવતથી આપનો મતલબ સર્વે પ્રજાઓને સુધારી ખુદા પરસ્ત કરવાનો હતો અને એટલા જ માટે અલ્લાહ તઆલાએ તેઓને મોકલ્યાં હતા, ખરેખર તેઓ સાચા, અમીન, ખરા રીફ્તારમર અને અલ્લાહના માનવંતા નખી હતા જેઓએ જાવહીદ નો પ્રથમ અંરબસ્થાન માં અને આખા આલમમાં ડંકો વગાડ્યો. જે લોકો તેઓના એક કરતાં વધુ સ્ત્રીયો કરવાના

કૃત્યને કામ વાસના કહે છે તેઓ આ બાબત ઉપર ન્યાય પુર્વક વિચાર કરશે અને પોતાની બુદ્ધી બળે સમજી શકશે કે જે આ મહાન પયગમ્બર દામી હોત તો રૂપવંત અને કુળવંત અર્પણ કરવામાં આવતી કુમારીકાઓ સાથે કેમ પરણત નહીં ? અને રૂપ વરસની વયથી કે ૫૦ વરસની વય શુધી (જે ખાસ યુવાની ની વય છે અને એજ માણસનું ખરું જોગન છે તે ઉમરમાં) પોતા કરતાં પંદર વર્ષ વધારે મોહટી ઉમરની સ્ત્રી સાથે પરણી રહેવામાં કેમ સંતોષ માનત ? અને જે તેઓને દુન્યાનો ક્રોધ પણ જાતનો લોભ હોત તો તેઓ કેમ અર્પણ કરવામાં આવતી સરદારી અને બાદશાહી ન સ્વીકારત ?.

ખરેખર તેઓ સત્ય ઉપર હતા અને સત્ય નો પ્રસાર કરવાં માટેજ મોકલવામાં આવ્યા હતા એ બાબતો આ દુન્યાની લાલચોથી તેઓનું મોંઠ ફેરવવું અને અલ્લાહની તવહીદનો

(૫૫)

બોધ આપતાં લાખો મુસીબતો અને વીટંબણા
ઓતું વેઠવું સિદ્ધ કરી આપે છે.

હુબ્બશા તરફ હિજરત.

જ્યારે તે હઝરત અને તેઓના અરહ બો
ઉપર આવી આવી ઘાતકી અને કર મુતાબતો
અને વીટંબણાઓ પડ્યા લાગો ત્યારે તે દયા-
વંત નખી પોતાના અરહાબોને એવા દુઃખમાં
પોતાની આંખો વડે જોઈ શક્યા નહીં, તર-
તજ તેઓએ પોતાના અરહાબોને હુકમ
આપ્યો કે તમારામાંનો દરેક માણસ જ્યાં
તેનો જીવ ચાહે ત્યાં મક્કાની ભુમી છોડી
ચાલ્યો જાય, તે વિશે મહારી સદરપરવાનગી
છે. મહાં જે યુવાનું હશે તે યશે. જેમકે
ખઅંસતની પ મી સાલસાં ઘણાં ભોકો મક્કા
છોડી દઈ હુબ્બશાં દેશ તરફ હિજરત કરી ગયા.

ત્યાંના નજ્જશી બાદશાહે તેઓને પોતાના રાજ્યમાં આશ્રય આપ્યો. કુરેશીયો આ બાબત જોઈ બળી ગયાં. તેઓએ પોતાના માણસોને એલચી તરીકે ઘણી બેટા અને સોગાનો સહીત ત્યાંથી મુસલમાનોને હાંકી કઢાવવાના હેતુથી નજ્જશીના દરબારમાં મોકલ્યા. નજ્જશીએ તેઓની બેટા અને સોગાનો ન સ્વીકારતા તેઓને પાછા હાંકી કાઢ્યા, અને મુસલમાનો તેના રાજ્યમાં મુખ શાન્તીથી રહેવા લાગ્યાં નજ્જશીએ જનાબે જવ્વંફરે તૈયારને કહ્યું કે મને તમારા પયગંમ્બર ઉપર નાઝીલ થયેલું કુરઆને શરીફ સંભળાવો, આ ઉપરથી તે જનાબે સુરએ મર્યમની શરૂઆતનીઆવતો બહુ સંભળાવો. આ આવતો સાંભળતાંજ નજ્જશીના મન ઉપર એટલો અસર થયો કે તેનું હૃદય હલી ગયું અને ચોધાર આંસુએ રડવા લાગ્યો. તરતજ તેના મનમાં સત્યતાનો પ્રકાશ ચમક્યો, અને તે હઝરતે રસુલે ખુદ

(૫૭)

સં ની પચગ્રમ્બરી ઉપર ઇમાન લાવ્યો, અને તે સાથે તે બોલ્યો કે અગર રાજ્ય કારભાર મહારી પાછળ વળગેલો ન હોત તો હું તે હજ રતના ગુલામો અને ચાકરોનાં ટીપણમાં મહાર નામ નોંધાવત તેઓને વજ્ર કરાવત અર્થાત તેઓની સઘળી શેવા બગાડ્યા કરત. ત્યારમાદ હજીશનો “તાપુર” નામનો પાદરી અને તેના કેટલાક મીત્રો ધર્મ વિશે કેટલાક વાદવિવાદ કરી મુસલમાન થઇ ગયાં.

બચ્ચસતના છઠ્ઠા વરસે હજરત ઉમર ખતાબ પોતાની બહેનને ત્યાં “તા-હા” નો સુરો સાંભળી મુસલમાન થયા, અને તેજ સાલમાં હજરતે હમઝા પણ ઇમાન લાવ્યા. કફેરો આવા નામદાર સરદારોનું મુસલમાન થવું જોઈ ગભરાટમાં પડી ગયાં. અને જ્યારે તેઓને કાંઈ ઉપાય મળ્યો નહીં ત્યારે કાયર થઇ હજરતે અબુતાલિબની શેરામત ગયા અને બોલ્યા કે કાંતો તમે મોહમ્મદ સં અમારે હવાલે

કરો કાંતો તમે તેને મુર્તીયોની, નીંદા અને
 બુરાઈ કરવાની મનાઈ કરો. હજરને અબુતાલિ-
 એ કુરૈશીયોનો આ સંદેશો હજરને રસુલે ખુદ
 સં ને પહોંચાડ્યો અને કહ્યું કે
 કુરૈશીયો ત્હારી વીરુદ્ધ એટલાં બધાં થઈ પડ્યાં
 છેકે હવે મહારામાં ત્હારી હીમાયત કરવાની શક્તિ
 નથી; તે વખતે આપે ગંભીર જોશથી જવાબ
 આપ્યો કે મને આપની હીમાયતની જરૂર
 નથી. હું જ્યાંસુધી મારો મતલબ પાર ન પાડું
 અથવા હું માર્યો ન જાઉં ત્યાં સુધી હું જે
 ઉપદેશ અને બોધ કરું છું તેનાથી મોંઘું ફેરવનાર
 નથી. જે મહારા જમણા હાથ ઉપર સૂર્ય હોય
 અને ડાબા હાથ ઉપર ચંદ્ર હોય તે પછી હું
 મહારા નિશ્ચયથી કદી પાછો હઠનાર
 નથી જે વિશે—

પ્રખ્યાત ફિલોસોફર—મી૦ કાર્લાઈલ
 સાહેબ લખે છે કે:—નિશંકાય આપ (મોહમ્મ-
 ૬ સં) ચુપ રહી શક્તા ન હતા કેમકે સૂર્ય

(૫૯)

ચંદ્ર અને કુદરતની ખીજ કારીગરીઓમાં જે
સ્વભાવિક શક્તિ છે તે, આપ જે સત્ય બાબત
નો બોધ આપતા હતા તેમાં મવજુદ હતી
અને મહા શક્તિવાન પરવરદીગારની ઇચ્છા
(મરજી)સીવાય, સુર્ય, ચંદ્ર, અને સઘળાં કુરૈશીઓ,
બધકે સઘળાં મનુષ્યો અને સૃષ્ટિ મહિંનો સ-
મગ્ર વસ્તુઓ આપને ચુપ કરી શક્તિ ન હતી
કેમકે તે વિના આ ખીજ કાંઈ કરી શકતા
નહતા. ” અને એજ વિશે મીઠા બાસોઈ
રમીથ સાહેબ લખેછે કે “આ શબ્દો અને
આવા ચલણ—વર્તણુક પયગમ્બરીનો જુઠો
ઘવો કરનારાના હેઠ શકતા નથી” અલ્લાહો
અકબર ! ! ! કેવી દ્રઢતા આસ્થા અને ઈમાન
ભર્યો જવાબ આપ્યો કે ખ્રીસ્તી વિધ્વાનો પણ
એકદમ પુકારી ઉઠ્યાકે “ સાચા માણસ સી-
વાય આવો જવાબ ખીજે કોઈ આપી શકતો
નથી ! ” ઉપલો જવાબ સાંભળી હઝરતે અત્યુ-
તાલિયે પોતાના ભત્રીજાનો આવો જોશ જોષ

ધણી હીમ્મત આપી અને તેઓની હીમાયત મદદમાં તત્પર રહેવાનું વચન આપ્યું. ત્યાર પછી બચ્ચંસતાના સાતમાં વર્ષે તે હજરત પેતાના કુટુંબના લોકો સહીત કાફેરોના જુલમથી શોચ્યંબે અપ્પુતાલિય"નામની ગુશમાં સંતાઈ રહ્યા.

જ્યારે હજરત અપ્પુતાલિય પયગંમ્બર સહીત અને પેતાના હાશમી સગાવહાલાંઓ સહીત શોચ્યંબે અપ્પીતાલિય નામના ગારમાં રહેવા લાગ્યાં ત્યારે કાફેરોએ એકઠાં થઈને એવા મતલબનું એક કરારનામું કર્યું કે "જ્યાં સુધી હૉ મોહંમદ સૉ માર્યા જાય નહી ત્યાં સુધી આપણે અબદુલ મુત્તાલિયની વંશથી અળગાં અને જુદા રહેવું તેઓની સાથે સગપણ કે નીકાહનો સગંધ બાંધવો નહીં, કોઈ પણ પ્રકારે એક બીજાની મદદ કરવી નહીં" અર્થાત કોઈ પણ જાતનો બહેતાર રાખવો નહીં. અને આ કરાર નામને તેઓએ પવિત્ર કાબ્બ-જામાં લટકાવી દીધું. પછી કાફેરોએ તે ગાર-

(૬૧)

ગુફાની આસપાસ ઘેરો ઘાલ્યો, તે ગારના કો
 ધ પણ માણસને તેઓ બજારમાંથી કોઈ વસ્તુ
 વેચાતી જુઠા જવા દેતા નહીં, અને જે બહાર
 નીકળતો તેને સખત માર મારતા. આવા
 સંકટોથી ગારમાં રહેલાં મુસલમાનો બાલ બચ્ચા
 જુએ મરવા અને ત્રાહ ત્રાહ પુકારવા લાગ્યા
 પણ શું કરે ધીરજ ધર્યા વિના બીજો કાંઈ
 ઉપાય ન હતો. આવી મુશીબતો અને વીટંબ-
 શાઓ વેઠતાં વેઠતાં તે ગારમાં તેઓને તથ્ય
 વરસ વીતી ગયાં. પણ ત્યાર પછી એટલે
 બમસતના દશમા વરસે હઝરતે મોહમ્મદ સં
 પોતાના કાકા હઝરતે અબુતાલિબને કહ્યું કે—
 કાફેરોએ આપણી વિરુદ્ધ જે કરારનામું કર્યું છે
 તે ખુલાને જરાએ પસંદ નથી અને તેથી તેણે
 એક એવા કીડાને મોકલ્યો છે કે જે ખુદાના
 નામ શીવાય તે કરારનામાનો અક્ષરે અક્ષર
 ખાઈ ગયો છે.” આ ઉપરથી હઝરતે અબુતા-
 લિબે કાફેર કુરૈશીયો પાસે જઈ બિપલ્લી બાબત

(૬૨)

ની ખજર આપી કહ્યું કે જો એ બાબત જુદી હશે તો હું મોહમ્મદ સં ને તમારે સ્વાધીન કરીશ અને જો સાચી હશે તો તમારે તમારું કરારનામું તોડી નાંખવું પડશે. કાફર કુરેશીઓ તે શરત કબુલ કરી ખુશ થતા થતા તે કરારનામું તપાસવા માટે ગયાં. પણ શું પરવરની કુદરત ! અને તેના પયગખરનો ચમત્કાર ! કે જે પ્રમાણે હજરતે ખજર આપી હતી તેજ પ્રમાણે તે કરારનામામાં અલ્લાહના નામ શીવાય ખીજુ કાંઈ હતું નહીં. આ ખીના જોઈ કાફરો ઘણો આશ્ચર્ય પામ્યા અને તેઓએ તે કરારનામું તોડી નાંખ્યું.

બચ્સતની પાંચમી કીંવા આઠમી સાલમાં કેટલાંક કાફરોએ હજરતની શેવામાં હાજર થઈ વિનંતી કીધી કે યા મોહમ્મદ સં ! અગર તું સાચું બોલે છે તો ચંદ્રનાં બે કટકા કરી નાંખ; હજરતે ફરમાવ્યું અગર હું ચંદ્રના બે કટકા કરૂ તો તમે ફિમાન લાવશો ? કાફરોએ

કહ્યું હા અમે ઇમાન લાવીશું. આ રાતરીએ
 ચંદ્ર પુર્યું હતો. હઝરતે તે બાજતનો પોતાના
 પરવરદિગાર પાસે સવાલ કયો. ખુદાએ ચંદ્રને
 હઝરતની આજ્ઞા આધીન કરી દીધો. હઝરતે
 તરતજ પોતાની આંગળીના ઇશારા વડે તેના
 બે કટકા કરી ફરમાવ્યું કે હે ! ફલાણુ ફલાણુ
 તમે સાક્ષી રહો, કાફિરોએ કહ્યું અમે અમારા
 કબીલાના માણસો જોએ. શામ અને યમનના
 પ્રદેશોમાં મુસાફરી ગયાં છે, તેઓને પણ પુછીશું;
 જો તેઓએ ચંદ્રના બે કટકા જોયા હશે
 તો અમે તમારી વાત માનીશું અને નહીં તો
 તે તમારું જાદુ છે. જ્યારે મુસાફરો આવ્યાં
 ત્યારે તેઓએ તેઓને પુછ્યું, તેઓએ કહ્યું
 હા, અમે ફલાણી રાતરે ચંદ્રના બે કટકા
 જોયા છે. કાફિરો આવો સ્પષ્ટ ચમત્કાર નજરો
 નજર જોયા છતાં ઇમાન લાવ્યાં નહીં અને
 તેને જાદુ ઠરાવ્યો, આ ચંદ્રના બે કટકા થવા

(૬૪)

કુરઆનથી સાબીત છે જેમકે સુરએ કમરમાં
 ખુદા ફરમાવે છે કે “કલાક (કયામત) નજીક
 આવી પહોંચ્યો અને ચંદ્ર ફાટી ગયો, અને જે
 તે કાફરો કોઈ નીશાની (ચમત્કાર) જુવે છે તે
 એમ કહી તેથી મોંઘ ફરવે છે કે આ મજબુત
 અને સજ્જાડ બાદુ છે.” ઉપરાંત આ બાબત
 ઇબ્ને મસઉદ અનસબિને માલિક હોઝયફા બિન
 યમાના, “ઇબ્ને ઉમર,” ઇબ્ને અબ્બાસ ઇત્યાદી
 ની રીવાયતોથી સાબીત છે, કેટલાંક લોકો આ
 ચમત્કાર વિશે કહે છે કે જે તે પવર્ગમ્બરના
 વખતમાં થયો હોત તો બીજા દેશના લોકો પણ
 તેને જુવત પણ આ ટીકા વ્યર્થ છે કેમકે તે
 વખતે બીજા દેશોમાં ચંદ્રમાં વાદળોમાં ઢંકાએલો
 હોય એ સંભવિત છે; અથવા લોકો નિદ્રાવશ
 હોય તેથી તેઓ જોઈ શક્યા ન હોય, ઉપરાંત
 કાંઈ લોકોને રાતના વખતે આકાશ સામે જોઈ
 રહેવાની ટેવ હોતી નથી કે તેમના જોવામાં
 આવે, ધણી વખત એમ બને છે કે કાંઈ

(૬૫)

તારો ખરે છે તેને કેટલાંક માણસો જુવે છે
 અને કેટલાંક જોઈ શકતા નથી. વળી મક્કા એવી
 જગ્યાએ આવેલું છે કે જ્યારે ત્યાં રાત હોયછે
 ત્યારે બીજા કેટલાંક દેશોમાં દીવસ હોયછે અને
 તેથી પણ દૂર દેશના લોકો એ ચમત્કાર જોઈ શક્યા
 ન હોય એ સંભવિત છે. યહુદી અને ખ્રીસ્તીયો
 એજ વાંધો લેછે, પણ તેઓની કીતાબોમાં એવા
 અનેક દાખલા ભર્યા છે જેમકે બાઈબલ સહીફ
 એ યુશોઅના દસમાં બાબમાં લખ્યું છે કે
 “ હઝરતે ઇયુશોએ બની ઇસ્રાઈલની રખર
 સુર્ય અને ચંદ્ર પાછા ફરવાની દોઆ માંગી, તો
 તેઓની દોઆ કબુલ થવાથી સુર્ય અને ચંદ્ર
 પાછા ફર્યા અને વાદોયે અચાલુત અને જીવન
 ની બરાબર સામે આકાશ વચ્ચે વચ્ચે આંક
 પોહર સુધી ઉભા રહ્યા ” અને તેથી સમાં બહાલ
 ના પુસ્તક અશઅયાના સહીફના અઠ્ઠાવીસમાં
 બાબમાં છે કે “ જ્યારે સુર્ય દસદરજા અંદર
 ગયો હતો ત્યારે સુર્ય પાછો ફર્યો ” જ્યારે સુર્ય

આઠ પોહર સુધી આકાશ વચ્ચે ઉભો રહ્યો.
 ત્યારે તો તે સર્વેને દેખાવો જોઈએ. પણ યદુદીયો
 અને ખ્રીસ્તીયો શીવાય બીજું કોઈ તે બાબત
 ની ખબર આપતું નથી અને લખતું નથી અને
 હજરતે કીધેલાં ચંદ્રના જે કટકા ચોડી જવાર રહ્યા
 હતા અને તરતજ તેને આંગળીના ધસારાથી
 મેળવી દીધાં હતાં. તો સંભવિત છે કે
 એ ચમત્કારને બીજા દેશોના લોકો કદાચ જોઈ
 શક્યા ન હોય. બચ્ચંસતની અગીયારમી સાલમા
 તે હજરતની બીબી જનામે ખદીજા અને તેઓના
 કાકા હજરતે ઈશુતાજિબ વફાત પામ્યા, આ
 બન્નેની વફાત ઉપરથી તે હજરત ઉપર જાણે
 દુઃખના પર્વતો ટુટી પડ્યા અને તેથીજ તે હજરતે
 તે 'વરસતું' નામ "અં મુન્ન હંજન" રાખ્યું. આવી
 મુસીબતોના દીવસોમાં હજરતને વિચાર આવ્યો
 કે આ મકકાના લોકો માનતા નથી અને ધમાન
 લાવતા નથી માટે બેહતર એ છે કે બીજી
 જગ્યાએ જઈને ઇસ્લામ ધર્મનો ઉપદેશ કરું.

(૬૭)

આવે વિચાર કરી તેઓ મક્કાથી તાપક્રમાં
 આવ્યા. પણ ત્યાંના લોકોએ હઝરત ઉપર પતથરો
 નો વરસાદ વરસાવ્યો અને લુચ્ચા અને લકઁગા
 ઓને હઝરતની પાછળ લગાડ્યાં; તે હઝરતનું
 શરીર ઝખમોથી ચુર અને હૃદય ગમગીનીથી
 ભરપુર થઈ ગયું. નિરાશ થઈ આપ ત્યાંથી
 પાછા વળ્યા અને એક બગીચામાં જઈ બેઠા,
 તે વખતે હઝરતને ખુદાની તરફથી ઇલ્હામ થયું
 કે “ જો તું ચાહતો હોયતો હમણા હાલ આ
 શેહરને ઉથલ પાથલ કરી નાંખવામાં આવે. ”
 તે હઝરતે તરતજ પરવરદિગારની દરગાહમાં
 વિનંતી કીધી કે “ હું આશા રાખું છું કે
 અલ્લાહ તઆલા તેઓમાંથીજ એવા લોકોને પૈદા
 કરશે કે જેઓ ખુદાએ વહુદહુ લાશરીફ
 ની પુજા કરશે. ” અહા ! કેવા દયાળુ અને
 કૃપાળુ ! કેવા સહન શીલ ! કે શત્રુઓ તરફથી
 તેઓને આટલાં બધાં સંકટો પડ્યા તોપણ
 આપે તેઓને બદલો આપ દીધી નહીં.

પુદ્ગલી તવહીદ (ઐક્યતા) નો પ્રસાર કરવા
અને મુર્તિપુજનનું ખંડન કરવા માટે લાખો શત્રુઓ
ની સામે હઝરતનું તાયફામાં જવું તેઓની સત્યતા
સાબિત કરી આપે છે, અને તે સમયની (સસતાની
ખાતર) હઝરતની હીમ્મત અને જવાંમરદી
વિશે સરવીલ્યમ મેવર અને વોશીંગટન
ઓરંગ જેવા ઇંગ્લેન્ડે પશુ ધણું કાંઈ લખ્યું
છે. ત્યારબાદ હઝરત ત્યાંથી મક્કામાં પાછા આવ્યા.

બચ્ચંસતની ખારમી સાલમાં ૬૦ મોહમ્મદ
સં મેઝ્ઝરાજ ગયા હતા. એટલે જીખરખલ
અંં આવીને તેઓને ધુરાકું નામની જન્નતની
અસ્તારી ઉપર બેસારી બચતુલ મુકદ્દસ (જેરસેલમ)
અને ત્યાંથી સાતે આઠાશો અંશે ઇલાહી સુધી
લઈ ગયા હતા અને પુદ્ગલી સર્વે અબ્બયખાત
દેખાડી હતી. પુદ્ગલે તઅંદાએ તેઓ સાથે
વાતો કીધી હતી. અર્થાત મેઝ્ઝરાજનું વર્ણન
ધણાજ લખાવ્યું છે. તેથી અહીં લખી શકતા
નથી.

(૬૯)

મદીના તરફ હિજરત.

અંરબસ્થાનમાં નિયમ હતો કે આસપાસના ગામડા અને શેહરોના લોકો કઅબ્લામાં હજ કરવા માટે વરશે વરસ આવતા હતા. આરીવાજ હજરતે ઈમિરાહીમ અને હજરતે ઈસમાઇલ અંં ના વખતથી તેઓની યાદગારી દાખલ તેઓમાં ચાલુ હતો. આરીવાજમાં જો કે કુદર અને શીરકના ધણા કાનુનો ધુસી ગયા હતા પણ ત્યાંના લોકો હજ કરવા આવ્યા વિના ચુકતા નહીં—હજરતે રસુલેખુદા સં લોકોની બીડબાડ થાય તો તેઓ પરવરદિમારનો હુકમ સંભળાવી દેવાનો લાગ શોધ્યાજ કરતા હતા. અઅસતનીઅગીયારમી સાલમાં મદીનાના ફેટલાંક લોક કઅબ્લામાં હજ કરવા માટે આવ્યા. હજસ્ત કઅબ્લામાં ગયા અને દસ્તામતો ખોલ કરવો શરૂ કર્યો જેનો મદીનાના લોકો ઉપર પુરો અસર

પડ્યો અને તેઓમાંના ૬ માણસો મુસલમાન થઈ ગયાં. તેઓ મદીનામાં રહેતાં યહુદીયોના મોંઢથી વારંવાર સાંભળતા કે ‘ મક્કામાં એક પયગમ્બર જાહેર થનાર છે ’ લેથી તેઓને વધારે વિશ્વાસ બેઠો અને તરતજ ઇમાન લાવ્યા. અને “ થનાર પયગમ્બર જાહેર થઈ ગયાં ” એવી ખુશખબરી આખા મદીનામાં ફેલાવી દીધી. મદીનામાં ઘેરેઘેર એ બાબતની ચર્ચા થવા લાગી. બઅસતની બારમી સાલમાં નવા મુસલમાન થએલાં પાંચ જણાં અને ઔસ અને ખઝરજના કબીલાના બીજા સાત માણસો મદીનાથી મક્કામાં આવી હઝરતની પવિત્ર શેવામાં હાજર થયાં, પેલાં સાત જણા પણ તરતજ ઇમાન લાવ્યા અને હઝરતના હાથ ઉપર બયઅંત કરી હઝરતને વિનંતી કરી કે આપ મદીનામાં પધારો.

આ સઘળી બાબતોથી મક્કાના કાફેરો ક્રોધ અનુભવ્યા ન હતા. તેઓએ જ્યારે

(૭૧)

મદીનાના લોકોના ધમાન લાવવાના સમાચાર સાંભળ્યા ત્યારે તેઓ હઝરત અને હઝરતના અસ્હાબને વધારે સતાવવા લાગ્યાં. આથી તે હઝરતે પોતાના અસ્હાબોને મદીના તરફ હીજરત કરી જવાનો હુકમ આપ્યો, હુકમ મળતાંજ મુસલમાન પુરૂષો અને મુસલમાન સ્ત્રીઓ ધસ્લામ ની ખાતર પોતાનો પ્રિય રવદેશ તજી ધીમે ધીમે છાનામાના મદીના તરફ જવા લાગ્યા. થોડાં દીવસમાં એટલાં લોકો હીજરત કરી ગયાં કે મક્કા શહેર વસ્તી વિના ઉજડ અને વેરાન દેખાવા લાગ્યું.

જ્યારે તે હઝરતના અસ્હાબો મદીના તરફ હીજરત કરી ગયા ત્યારે કાફેરોએ માંહે માંહે એક બીજાને કહ્યું કે જુઓ ! મુસલમાનો તો તમારા હાથમાંથી સટકી ગયાં હવે મોહંમદ સં રહ્યાં તેઓ સટકી ન જાય નહીં તો પછી તમારા કબજામાં આવશે નહીં. ત્યારે તે વિશે શું કરવું એવો વિચાર અલાવવા

માટે તેઓએ “ દારૂનુદ્ધવા” માં એક સભા
 બરી અને હજરત વિરૂધ્ધ યુક્તીયો યોજવા
 લાગ્યા. તેઓએ સર્વથી પહેલો ઠરાવ હજરત
 ને બેડીયો અને સાંકળોમાં જકડી કાઢીમાં
 પુરી રાખવાનો કર્યો; પણ હજરતે મોહંમદ સં
 ના તાબેદારો તોફાન ઝગડો અને લગાઇ મચાવી
 તેઓને છોડાવી લઇ જશે એ બચથી તે ઠરાવ
 સર્વમત અનુસારે પસાર થયો નહીં. એક સભાસદે
 દર્શાવ્યું કે તેઓને દેશનીકાલ કરવા
 જોઇએ અને પછી કદી મક્કામાં પેસવા દેવા
 જોઇએ નહીં, આમત પણ સર્વમત અનુસારે
 પસાર થયો નહીં, કેમકે તેઓએ કહ્યું મોહંમદ
 સં જ્યાં જશે ત્યાં પોતાની બોલવાની
 મીઠાશ અને છટાથી લોકોના મન હરી લઇ
 મુસલમાન બનાવી આપણા ઉપર વળી કોઇ તરી
 આક્રમણાવશે. તેકોમના ફિરચોન અબુજેહલેએવો
 મત આપ્યો કે દુન્યામાં મોહંમદ સં જ્યાં

સુધી હયાત હશે ત્યાં સુધી આપણને સુખ
 શાંતીમાં અને અમન ચૈનમાં ખેસવા દેશે નહીં
 માટે જેમ અને તેમ જલદી કરી તેને જનથી
 મારી નાખો એટલે એ કાશજ ટળે અને આપણે
 નફકરા નિડર જની આક્રતથી મોકળા થઈ ચૈનથી
 રહીયે, આ વાત સર્વમત અનુસારે પસાર થઈ
 અને તેઓને તેજ રાતરે તેઓના ઘરમાં સુતા
 કતલ કરવાનો દ્રઢ નિશ્ચય કર્યો.

જે રાતે કાફિરોએ હઝરતને શહીદ કરવાનો
 વિચાર કર્યો હતો તેજ રાતરે પરવરદિગારે પોતાના
 હખીખને તે કાફિરોના વિચારની ખબર આપી
 જેથી તે હઝરતે પોતાના બાઈ હઝરતે અંલી
 ક૦ ને પોતાની પથારી ઉપર સુવાડ્યા અને
 પોતે મદીને જવા નીકળ્યા, રસ્તામાંથી હઝરતે
 અખુખકર રોને લેડી લીધાં હઝરત તેઓ સાથે
 સૂર નામના ગૌર તરફ રવાના થયાં. રસ્તામાં
 પગલાંના નીશાન ન પડે તેટલા માટે તેઓ

આંગળીયોના ટેરવાથી ચાલતા હતા. ચાલતાં ચાલતાં હઝરતના પગ ઝખ્ખી થઇ ગયાં હતાં. જ્યારે તેઓ ગાર ઉપર પહોંચ્યા ત્યારે તેમાં ધુપી રહ્યાં.

રાતરે જ્યારે કાફિરો હઝરતના ઘેર ગયા અને કૈતલ કરવા માટે હાથ લાંબાવ્યા ત્યારે તેઓએ હઝરતની પથારી ઉપર જનાએ અંદી કં ને સુતેલાં જોયાં. હઝરતે અંચી કં ની યોતના ભાઈ પ્રત્યેની આવી વફાદારી જોઈ તે કુર જાલીમોને પણ દયા આવી અને તરતજ ત્યાંથી પાછાં ચાલ્યાં ગયાં.

ઉપલી ગારમાં હઝરત ત્રણ દીવસ સુધી રહ્યા, કાફિરો શોધતાં શોધતાં તે જગ્યાએ આવી પહોંચ્યા અને હઝરતને શોધી ઠાઠવાની નજીક હતાં પણ તેઓની આંખો ઉપર અલ્લાહની કુદરતથી એવાં પરદાં પડી ગયાં કે તેઓ જોઈ શક્યા નહીં, અને તે ગારને જોઈને કહેવા

(૭૫)

લાગ્યા કે આવા નાનકડા ગારમાં માણસ સમાઈ
 શકે નહીં. ઉપરાંત ખુદાએ તઆલાની કુદરતથી
 એક કરોળીયાએ તે ગારના મોંઢ ઉપર જાણુ
 તણી લીધું હતું તેથી પણ તેઓને હજરત અંદર
 હોવાની ખતરી થઈ નહીં. ત્રણ દીવસ પછી
 હજરત તે ગારની બહાર નીકળ્યા અને ઉંટની
 અસ્વારી વડે આડકતરે રસ્તે થઈ મદીના તરફ
 રવાના થયા અને આખી રાત અને આગલા
 દીવસના એ પોહરખાખર ચાલ્યા, આ સંવળો
 વખત તેઓને રસ્તામાં કોઈ વિરોધી મળ્યો નહીં,
 પણ કુરૈશીયોએ હજરતને પકડી આવનાર
 માટે સો ઉંટનું ધનામ આપવાનું જાહેર
 કર્યું હતું અને ચારે તરફ અસ્વારો દોડાવવામાં
 આવ્યા હતા, આ અસ્વારોમાંનો એક સે. રાફા
 બિનમાત્રિક હાથમાં ભાનો(નેઓ)પકડી સામેથી
 આવતો જણાયેપણ શું તે હજરતનો ચમત્કાર ! તે
 આવનાર અસ્વાર અને ઘોડો ઉંધા મોંઢે ભોંય પડી
 ગયા અને તેના મન ઉપર હજરતનો એટલો બધો

(૭૬)

રોઆખ અને ત્રાસ બેસી ગયો. કે એકદમ તે
ધ્રુજતો ધ્રુજતો બોલી ઉઠ્યો કે “ મહારી શુભ
માફ કરશો, હું વચન આપુધું કે આપને
શોધવા માટે જેને માણસો નીકળ્યાછે તેઓને
પાછા લઈ જઈશ. ” હજરતે તેને જવા દીધો,
તેણે પણ પોતાનું વચન પાળ્યું, પછી હજરત
ત્યાંથી રવાના થયા, અને મદીનાની દક્ષીણમાં
એ મેલના ફાસલે આવેલા “ કોબા ” નામના
ગામમાં હજરતે અંલોકની રાહ જોવા માટે ઉતર્યા.
મદીનાના સોફો હજરતને સેવા માટે સામે આવ્યા
અને બ્રહ્મી તર્જીમ તવકીર અને માન સહીત
હજરતને શેહરમાં લઈ ગયાં, આ હિજરતથી
મુસલમાની હિજરીસન ગણાય છે.

હિજરત પછીની ખીનાઓ.

લખે છે કે જ્યારે હજરતે રસુલે ખુદા સં

(૭૭)

મદીનામાં તશરીફ લાખ્યા ત્યારે અંબુદુસ્લાહખિન
ઉખય (કે જે મદીનાનો બાદશાહ બનવાની
ધમ્મ રાખતો હતો) વિના દરેક માણસે હજરતને
પોતાને ઘેર ઉતરવાની પુર્ણ ધમ્મ દર્શાવી
પણ હજરત, પોતાની સાંઢણીની મેહાર-લગામ
ઢીલી મુઢી સવેને એમજ ફરમાવતા કે જ્યાં
ખુદને મહાર ઠેહરાવવું મંજૂર હશે ત્યાં પહોંચી
ને મહારી સાંઢણી બેસી જશે. અને એમજ
થયું, હાલ જ્યાં મસજીદે નખવી બનેલી છે ત્યાં
તે હજરતની સાંઢણી બેસી ગઈ અને આપ
અબુઅયુબના ઘરમાં ઠેહર્યા-ઉતર્યા, પછી ત્યાંના
લોકોના થોકે થોક ઝીયારત (દર્શન) કરવા માટે
આવવા લાગ્યા. આ આવનારાઓમાં તવરાત
અને ઇન્જીલને સારી પેઠે જાણનાર અને યહુદીયો
નો મોહટો ઝખરફુસ્ત આલિમ “ અંબુદુસ્લાહ
ખિન સલામ ” યહુદી હાજર થયો અને તે
હજરતને જોતાવેંતજ બોલી ઉઠ્યો કે “ આ

(૭૮)

ચહેરા જુઠાનાના ચહેરા જેવા દેખાતો નથી ” અને તે તથા સહમાને ફારસી કે જેઓ મળુસ હતા તેઓ અને બીજાં કેટલાંક લોકો ઇમાન લાવી મુસલમાન થયાં.

હઝરતે રસુલે ખુદા સં મદીનામાં આવ્યા પછી યહુદીયો સાથે એક કરારનામું કર્યું જેમાં, મદીનાને શત્રુઓના હાથમાં જવા દેવાથી મદીનાનું રક્ષણ કરવામાં યહુદીયો મુસલમાનોને મદદ કરે એવી શરતે યહુદીયોના હક કાયમ રાખવામાં આવ્યાં. ત્યારબાદ હઝરતે મસજીદે નખવાં ચણાવવી શરૂ કીધી જે તદ્દન સાદી હતી તેની દીવાલો ઘીટોની હતી અને તડકાથી બચવા માટે પથરની કે છાબધની છતના બદલે ખજુરીના પાંદડાઓની છત નાંખવામાં આવી હતી. ઉનાળા માં તો તડકાથી લોકોનું રક્ષણ થતું હતું પણ ચોમાસામાં સર્વે પળલી જતા હતા. ધરખાર વિનાના લોકોને રહેવા માટે તેમાં સગવડ રાખી હતી. ત્યારેજ લોકોને નમાઝ પઢવા બોલાવવા માટે અઝાન (બાંગ) મુકરરર કીધી હતી. કે તે

(૭૯)

ખ્રીસ્તીયોના ઘંટ અને યહુદીયોની તુરાઇ કરતાં
લાખ દરખાં જૈહતર છે. જેની પ્રસંશામાં ઇંગ્રેજ
“એનસાઇકલો પીડીયા”ના છઠ્ઠા ભાગમાં લખ્યું
છે કે “ જાંગ દેનારનો અવાજ જે સાદો પણ
ધણોજ મનોરંજક અને મનમોહક હોય છે
તે, જે કે શેહરોના શોર બકોરમાં મસજીદની
ઉંચાઇ ઉપરથી ધણોજ રસભર્યો અને મનોરંજક
લાગે છે, તોપણ રાતરીના સન્નાટા (શાંતપણા)
માં તેનો અસર ધણોજ વિચિત્ર પ્રકારનો કવિત્વ
રસભર્યો હોય છે. એટલે સુધી કે ધણાં યુરોપીયનો
પયગંમ્બર સત્તે આ બાબતની મુબારક
બાદો આપ્યા વિના રહી શકતા નથી કેમકે
તેણે (પયગંમ્બરે) માણસના અવાજને યહુદી
યોની તુરાઇ અને ખ્રીસ્તીયોના ચર્ચ (દેવલ)
ઉપરના ઘંટા કસ્ટાં ચઢીયાતો બનાવી દીધો છે.”

(૮૦)

જેહાદ અને તેની શરૂઆત.

~~~~~

જ્યારે મુસલમાનોએ, જેમકે ઉપર લખી
ગયાં છીયે, ત્રણ વર્ષ સુધી કફરોની સખતમાં

---

૧ જેહાદ-ધાર્મિકયુદ્ધ. ૬૦ મોહમ્મદસં જે જેહાદ
કર્યા તેને કેટલાંક અજ્ઞાન ખ્રીસ્તીયો અન્યાય ભર્યા
કહેછે, પણ જેઓ વિદ્વાન અને જ્ઞાનીછે તેઓ કહી
એમ કહેતાંનથી જેમકે-મી થોમસ કારલાઇલ
સાહેબ લખે છે કે “ અત્યાર સુધીતો મોહમ્મદ
સં પોતાનો ધર્મ પ્રસારવા માટે ઉપદેશ કરવાનીજ
રૂઢી ધારણુ કરેલી હતી, પણ હવે તેને દેશ
બહાર કાઢી મુકવામાં આવ્યો અને અન્યાયી-
જુદ્ધમી લોકોએ માત્ર તેના સાચા અસમાની
પયગામ (આકાશી) સંદેશા પ્રત્યે એકલી
બેદરકારી જાહેર કીધી નહીં જ્યારે તેના પુનના
તરફના બન્યા, ત્યારે તે અરણ્ય-જંગલના રહેનારા
એ એક આરબ અને શુરવીર માણસને ડાળે

સખત અને ધાતકી ઇજ્જતો ઉપાડી, લાખો

તેમ પોતાનો ખચાવ કરવા તેણે ઇચ્છ્યું (મોહમ્મદ સં.) વિચાર કર્યો કે અગર કુરૈશીયોની એમજ મરજી હતો એમજ થવાદો. જે પથગામ-સંદેશો કુરૈશીયો અને સમગ્ર મનુષ્ય જાતી માટે ધણેજ જરૂરી હતો. તે સાંભળવાનો કાફેરોએ ઇન્કાર કર્યો; અને તેઓએ જુલમ લોખંડ-તલવાર અને કૈતલ દ્વારે તેનો નાશ કરવા ચાહ્યું ત્યારે લોખંડનો મુકાબલો લોખંડથી કરવો પડ્યો જેમકે મોહમ્મદ સં. ના દસ વર્ષ લડાઈયો અને સખત મેહનતમાં પસાર થયાં, અને તેનું જે કાંઈ પરિણામ આવ્યું તે આપણે સારી પેઠે જાણીએ છીએ. ” ઉપરાંત મીસીઝ એનોબીસેન્ટ, મી. ગ્રોડફ્રેહ્ડેગીન્સ, મી. જોન ડેવનપોર્ટ અને ફ્રાન્સ, જરમની ઇત્યાદીના ઘણાં વિદ્વાનોએ જેહાદ ઉપર ન્યાય પુર્વક નજર નાંખી સિદ્ધ કરી આપ્યું છે કે તેમાં જરાએ જુલમ કે

મુસીબતો અને સંકટો વેઠ્યા, શોશનિયમો અપી
તાનિયમોમાં ત્રણ વરસ મુઠ્ઠી ધૈર્યલાં રહ્યા,
આખરે લાચાર થઈ પોતાનો સ્વદેશ મક્કા છોડી
હુબ્બશામાં જઈ વસ્યા અને છેવટે જોયો બાકી
રહ્યા હતા તેઓ મક્કાને છોડી મદીને જઈ
રહ્યા ત્યારે તો કાફીરોએ તેઓનો ડુંડો મુકવો
જોઈતો હતો, પણ નહીં, તેઓ તો મુસલમાનો
ના એવા જની દુસ્મન બન્યા હતા કે અગર
મુસલમાન તેઓથી આજીઝ અને લાચાર થઈ
પતાળમાં ચાલ્યા જાય તો કાફીરો જો બની શકે તો
ત્યાં જઈને પણ તેઓને મારે. મુસલમાનોના
મદીને જવા પછી મક્કાના કાફીરો વધારે ઉશ્કે
રાયા. જ્યારે તેઓએ તે હઝરતની હિજરતના

અન્યાય નથી, અને ઇસ્લામ ધર્મ તલવારના
બળવડે નહીં પણ તેનાં સુશીક્ષણથી પ્રસર્યો છે.
લંબાણ થઈ જવાના ભયથી એ સર્વે વિદ્વાનોના
મત અને ટાંકતા નથી.

અને મદ્દીનામાં દિનપ્રતિદિન થતી તે હજરતની મદ્દીના સર્ગાચાર સાંભળ્યા ત્યારે તેઓના મનમાં શત્રુવટ અને ધર્વાની અગ્ની જોરબર સળગી ઉઠી. તેઓ કોઈ પણ મુસલમાનને સુખી જીવંતી ભોગવતાં જોઈ શકતા ન હતા, અને પૃથ્વીની સપાટી ઉપરથી મુસલમાનોને નીસ્ત અને નાપુદ કરવાના પ્રયત્નો કરે જતા હતા.

પણ શું કરે? મુસલમાનો તો મદ્દીનામાં જઈ વસવા લાગ્યાં, ત્યાં તેઓને કેવી રીતે ધજા પહોંચાડવા અને નીસ્ત નાપુદ કરવા જાય !! પણ હા, જે બીચારાં ગરીબ મુસલમાનો હોજરત કરી શક્યા ન હતા અને મક્કામાં પાછળ રહી ગયાં હતાં તેઓને આ કાફેરોએ વળી સતાવવા અને અનેક બલાઓમાં ફસાવવા શરૂ કર્યા અને તેઓ ઉપર હુમલો કરવાની તૈયારી કીધી જેમકે ખુદાએ તમ્બાલાએ કુંદગાને શરીફમાં ફરમાવ્યું છેકે “કાફેરોએજ પહેલાં શરૂઆત કીધી” મુસલમાનોનો લઢવાનો જરાએ વિચાર

ન હતો. લડાઇનો આરંભ એવી રીતે થયો કે
 તે દીવસોમાં કાફર કુરૈશીયોનો એક કાફલો
 બહેપાર માટે શામના પ્રદેશમાં ગયો હતો,
 મક્કાના કુરૈશીયોએ એવો વિચાર કર્યો હતો
 કે જ્યારે તે કાફલો માલ વેચીને પોતાની સાથે
 જે નફા લાવે ત્યારે તે નફા મુસલમાનોને
 હક્ક કરવા પાછળ ખરચવો. અને એજ
 વિચારથી તેઓ મદીના ઉપર ચઢાઇ કરવાની
 તૈયારીયો કરી રહ્યા હતાં. જે મુસલમાનો
 મક્કામાં રહેતા હતા તેઓએ, મદીનામાં રહેતાં મુસ-
 લમાનોને કાફરોની ચઢાઇથી સાવચેત રાખવામાટે
 તેઓની હીલચાલના ને તેઓના વિચારના સમાચાર
 પકાંચાડ્યા. આવા સમાચાર મળ્યા ત્યારે હજરતે
 પોતાના ઠાકા જનાબે હમઝાને અને ઓબયદને
 સોમાંણસો આપી ખરી ખીના શુછે તે જાણવામાટે
 મોકલ્યા. જ્યારે તેઓ મદીનેથી નીકળી ચુક્યા
 અને અમુક જગ્યાએ આવ્યા ત્યારે તેઓએ
 અબુજેહલ અને તેના દીકરા અકરમાને ૫૦૦

(૮૫)

ખુપ્પવાર અરવારો સહીત લડવા મરવા માટે
 સજ્જ થએલાં જોયાં. પણ તે વખતે તેઓ
 વચ્ચે લડાઈ થઈ નહીં. આ બાબતોથી જાહેર
 થાય છે કે મક્કાવાળાઓનો વિચાર નિસંશય
 મદીનાવાળાઓ ઉપર હુમલો કરવાનો જ હતો. અને
 કાફેરોએ જ લડાઈને શરૂઆત કીધી. જે
 આવા સમાચાર મળ્યા પછી મુસલમાનો ચુપ
 ચાપ બેસી રહ્યા હોત તો આજે દુન્યામાં
 મુસલમાનોનું કોઈ જગ્યાએ નામ નીશાન રહેત
 નહીં. આવા બારીક સમયે મુસલમાનોએ પોતાનું
 રક્ષણ કરવું જ જોઈયે; અને તેથી જ તેઓ,
 શત્રુઓથી પોતાનો બચાવ કરવા માટે હથીયાર
 પકડી લડાઈ માટે તૈયાર થઈ રહ્યા. થોડા દીવસ
 પછી મક્કાનો કરઝબિન જાબિર નામનો એક
 માણસ મદીનાના ચરામાંથી મદીનાના રહેવાશો
 યોના ઉંટ લુંટીને મક્કા તરફ નાથી ગયો, જેથી
 તે હઝરત, કાફેરો તરફથી આવી આવી પહોં
 ચતી અવાર નવારની ઇજ્જતોથી ઘણાં દીલ

(૮૬)

ગીર થયાં, અને તે ઉંટ ચોરી જનારની પુઠે
“બદર” ના કુત્રા સુધી ગયા પણ તે વધારે
આગળ નીકળી ગએલો હોવાથી હાથ આંચો
નહીં.

જંગે નખલા.

હીં ૨ માસ રજા.

મક્કા વાશીયોનો જે કાફલો શામ
(સીરીયા) ગયો હતો તે થોડા વખતમાં
પાછો આવનાર હતો, અને તેથી હજરતને ધણી
ફીકર અને ચીંતા હતી કે રખેને તે કાફલા
વાળાઓની મદદ કરવાના બહાનાથી મક્કાના
કાફરો આપણા ઉપર હુમલો કરે. હજરતે પ્રથમ
સહદ ખીન અખીવકાંસને દુશ્મનોની ખાતમી લેવા
માટે મોકલ્યા, જ્યારે તેઓને દુશ્મનોના કાંઈ સમા
ચાર મળ્યા નહીં ત્યારે હજરતે અંબદુલ્લાહ બિન
જહશને “ નખલા ” નામની જગ્યાએ મોકલ્યા.
ખરેખર મક્કાવાળાઓનો કાફલો આવતો હતો.

(૮૭)

અખદુદનાહ બિન જહશે, જે ઉંટ ચોરી મયો હતો તેનો બદલો લેવા ચાલું અને તેથી તેઓએ તે કાફલામાંના એક માણસને મારી નાંખ્યો અને તેઓનો સર્વે માલ હુંટી લીધો અને ઘણાં માણસોને કેદ કરીને હઝરતની શેવામાં હાજર થયો, હઝરત તેની આ બાબતથી નારાજ થયાં અને કેદીઓને તેઓના માલ અસખાબ સહીત મુક્ત કર્યા અને જે માણસ મારી નાંખ્યો હતો તેનું ખુનખહા (ખુનનું મુલ્ય) આપ્યું.

બદરની લડાઈ.

હી૦ ૨ માસ રમઝાન.

કાફર કુરેશીઓનો એક મહા મોહટો કૂણો શામ તરફથી આવતો હતો. આ કાફલાનો સરદાર અબુમુહ્યયન બિન હરબ હતો. કાફર કુરેશીઓએ ચારે તરફ એવી અફવા ઉરાડી દીધી કે અગર મદદે નહીં આવો તો મુસલમાનો

નિઃસંશય અમારા કાફલાને લુંટી લેશે. આ
 અફવાએ અગ્ની ઉપર તેલનું કામ કર્યું. એક
 હજાર જંગી અને બળવંત ઘોડે સ્વારો સાતસો
 ઉંટો સહિત સામગ્રી આવતા કાફલાને મદદ
 કરવાના બહાને મઠકાથી નીકળી રવાના થયા.
 મુસલમાનોને તેઓના આવવાના સમાચાર પહોંચી
 ગયા. મુસલમાનો બળુતા હતા કે કાફલાને મદદ
 કરવાનું તો માત્ર બહાનુ છે, તેઓનો મુખ્ય હેતુ
 મદીના ઉપર ચઢાઈ કરવાનો છે. કાફરો એકદમ
 મદીના ઉપર ચઢી આવ્યા. આ વખતે મુસલમાનો
 પાસે લડાઈને લગતી કંઈ સામગ્રી ન હતી.
 તેઓની પાસે માત્ર ૩૧૩ માણસો જ ધોડા અને
 ૭૦ ઉંટ હતા. હજરતે રસુલે ખુદ સં પાસે જે
 ઉંટ હતું તેના ઉપર હજરત અંલીકં અને હજરતે
 જમદ વાશહરતી સવાર થતાં હતાં. હજરતે પોતાના
 મોહાજર અને અનસારોને મઠકાથી જે લશ્કર
 કાફલાની મદદે આવતું હતું તેનો મુકબલો
 કરવાનું ફરમાવ્યું. મોહાજર અને અનસારોએ

(૮૯)

કચ્છું કાફલાવાળાઓ થેડાં અને નિર્બળ છે તેઓ
ઉપર પ્રથમ હુમલો કરી વિજય ન પામતાં શા
માટે અસંખ્ય લશ્કરનો મુકાબલો કરીયે ? હઝરતે
ફરમાવ્યું મને ખુદાએ તુસરત (કુમક) નું વચન
આપ્યું છે અને મુસલમાનો વિજય પામશે,
માટે મદદે આવનાર જંગીગોનોજ મુકાબલો કરવા
માં નસીહત છે. પરમ કૃપાળુ પરવરદિગારે
મુસલમાનોની નહાની અને નજીવી દુકડીને એવું
જોમ અને જામ આપ્યું કે કાફરોની મદાબારત
અને જંગી ફૌજને જોત જોતામાં હરાવી દીધી.
જે કાફલાની મદદે મક્કવાશીયો આવ્યા હતા તે
કાફલો તો સમુદ્રના કીનારે કીનારે થઈ સહી
સલામત પસાર થઈ ગયો પણ કુરૈશીયે નો સરદાર
અને આગેવાન અબુ જેહલ હતો જે તે ઉમ્મતનો
ફિરયોન કહેવાય છે, તેનો સર્વે અભિમાન ધુળ
માં મળી ગયો અને ઘણીજ ખ્વારી અને હલકાઈ
થી કતલ થયો, તે ઉપરાંત બીજાં ઘણાં કાફરો
માર્યા ગયા, અને બાકીના રડયા ખડયા શીયાળાયા

(૯૦)

ઓની જેમ પુ'છડી દબાવી નાથી ગયાં, આ
 લગાઈમાં કાફેરોમાંના સીત્તેર જણ કંઈ પકડાયા
 હતા જેઓમાં હજરતના કાકા હજરતે અબ્બાસ
 ઓકેલ અને નૈફિલ ઇબ્ને હારિસ પણ હતા.
 હ૦ મોહમ્મદ સ૦ પોતાના કાકાને કહ્યું કે
 તમારે અને તમારા જે ભત્રીજાઓએ (ઓકેલ
 અને નૈફિલે) મુકત થવું હોય તો છુટકારા
 માટે નાણાં આપો. હજરતે અબ્બાસે કહ્યું કે
 મ્હારી પાસે કાંઈ નથી, જે હું તને નાણાં
 આપું તો જ્યાં સુધી જીવું ત્યાં સુધી મ્હારે
 કુરૈશીયો પાસે બીજા માંગવી પડે, હજરતે કહ્યું
 જ્યારે તમે મક્કા છોડી લગાઈ માટે આવતા
 લાગ્યા ત્યારે તમે તમારી સ્ત્રી ઉમ્મેશ્શલને,
 લગાઈનું પરિણામ શું આવશે તેની મને
 ખબર નથી, જે હું માયો જાઉં તો આ સોતું
 ત્હારા માટે અને ત્હારા બાલ બચ્ચાઓ માટે
 રાખજે, એમ કહીને જે સેતું આપ્યું હતું તે
 ક્યાં ગયું? હજરતે અબ્બાસે પુછ્યું તને આ

(૯૧)

વાત કોણે કહી? હ૦ મોહમ્મદ સ૦ કહ્યું ખુદાએ
મને વણ થકી ખતર આપી હજરતે અબ્બાસ
તરતજ ઇમાન લાગ્યા અને કહ્યું કે આ વાત
ખુદા શીવાય બીજું કોઈ જાણતું ન હતું કારણ
કે તે નાણાં મેં અર્ધ રાતરીએ એકાંતમાં આપ્યા
હતા. આ લજાઇમાં ત્રણ ચમત્કાર જાહેર થયા
હતા. ૧-જે વખતે યુદ્ધ જામી રહ્યું હતું તે
વખતે આપે એક કાંકરાઓની મુઠી શત્રુઓ
ઉપર નાંખી જેનો અસર પ્રત્યેક કાફરની આંખ
માં ગયો અને કાફરો પીઠફેરવી નાસવા લાગ્યા.
અને આ વખતે ઝખુરની એ બિવિખ્ય વાણી
પુરી થઇ કે “તું જનો આદમ-મનુષ્ય જાતીમાં
સર્વથી વધારે ખુબસુરત’ છે, હે! પહેલવાન

૧-એડવર્ડ ગીબન લખેછે કે—આખા
આલમ મહી હ૦ મોહમ્મદ સ૦ ખુબસુરતી
અને રૂપ—કાન્તિમાં પ્રખ્યાત અને એકકા હતા,
કાકટર ડીટ સાહેબ પણ એમજ લખે છે.

(૯૨)

તું જાહોજાહીથી તહારી તલવાર, તહારા શરીર
ઉપર લટકાવ અને સત્યતા અને પ્રમાણિકતા
માટે સૌભાગી થઈ આગળ વધ અને તહારો
જમણો હાથ તને હયાબતનાક કામ દેખાડશે.”
૨-મુસલમાનો તું નાનકડું સૈન્ય (લશ્કર) કાઢેરો
તો નજરોમાં પોતાની સંખ્યા કરતાં જમણું
દેખાયું જથી તેઓની હીમ્મતો ટુટી ગઈ. ૩-
મુસલમાનોની મદદે ખુદાએ પ્રથમ એક હજાર
અને પછીથી ત્રણ હજાર ફિરિસ્તાઓ જામર
ધક્કની સરદારી હેઠળ મોકલ્યા. જે વૃતાંત કુર
આને શરીફમાં વિસ્તાર વાર આપેલું છે.

ગઝવએબની કીનકાઅ.

બની કીનકાઅ ચહુદીયોનો એક કખીલો
હતો, ચહુદીયો સાથે જે કરારનામું થયું હતું
તે પ્રમાણે તેઓએ મુસલમાનોની જાનમાલ અને
આજરનું રક્ષણ કરવું જોઈતું હતું, પણ તેઓ
તે કરારનામા પ્રમાણે વરત્યા નહીં. અને એક

વહુદીએ એક મુસલમાન સ્ત્રીનું મશકરીનાં એવી
 રીતે તેહબંધ ખોલી નાખ્યું કે શરમની જગ્યા
 ખુલી મઘ, અને તે વિશે જગડો થયો તેમાં
 એક વહુદી અને એક મુસલમાન માયો ગયો.
 હજરત જ્યારે બદરમાંથી પાછા આવ્યા ત્યારે
 તેઓને ઘણાં શરમાવ્યા અને મનાવ્યા, પણ
 તેઓ માન્યા નહીં તેથી લડાઈ ઠરી. લડાઈથી
 વહુદીયો કંટાળી ગયા હજરતે તેઓની પાસે
 જમીન માંગ્યા, પણ તેઓનું કોઈ જમીન થયું
 નહીં હજરતે તેઓને શામ-સીરીયા તરફ હાંકી
 કાઢ્યા એટલે દેશ નીકાલ કર્યો.

ગઝવએ બની સક્ષીમ, ગઝવએ બની
 ગતફાન, ગઝવએ અનમાર.

બની સક્ષીમ, બની મતફાન, અને બની
 અનમારના રહેવાશી ધસ્લામના પંકા શત્રુ
 હતા, અને મદીના ઉપર ચતરે છપો માસ્ક
 ધમ્મતા હતા. હજરતે તે આગમ્ય તેઓને

(૯૪)

અમારી દેવા માટે નીચળા જોયી તેઓ વિખેરાઈ
 ગયાં. આગતદ્વાનીયોના હુમલામાં એક યાદ રાખવા
 જોગ બીના એ છે કે આ ગજવામાં એક દીવસ
 વરસાદ વરસ્યો તેથી હઝરતના હુમડાં પક્ષણીગયાં,
 તેથી આપ હુમડાં ઉતારી એક વૃક્ષની ડાળીયે
 સુકવી પોતે એકલા વૃક્ષની છાંયા નીચે સુધ રહ્યા.
 એક પ્રખ્યાત અને નામઝ્ઞાન ગૌરસ નામના
 પહેલવાને આપને એકલા જોયાં તેથી પોતાની
 નાદાનીના નશ્વામાં ચકચુર બની તલવાર ખેંચી
 હઝરતના માથા ઉપર આવીને ઉભો રહ્યો અને
 મોહટા સાદે બોલ્યો કે “આજે તને કાણુ બચાવી
 શકે છે?” આપે એવા પુરજલાલ અવાજથી
 જવાબ આપ્યો કે “અસ્લાહ.” આ પુર
 જલાલી બર્ખા અવાજે તેના મનમાં એવો ત્રાસ
 ઉત્પન્ન કર્યો કે તે ભોંય પડી ગયો; હઝરતે
 તેના હાથમાંથી તલવાર લઈ લઈ મોહટા સાદે
 કહ્યું કે હવે તું બતાવ કે તને કાણુ બચાવી
 શકે છે? તેણે કહ્યું અશ્વોસ કોઈ નહીં. હઝરતે

(૯૫)

તેને મુકત કર્યો અને ફરમાવ્યું “હું રહમ-રૂપા કરવા આવ્યો છું કતલ કરવા માટે આવ્યો નથી” હજરતને આવા દયા નિધાન જોઈને તે મુસલમાન થઈ ગયો અને પોતાની કૌમને પણ ધરમામની દયાવત કીધી.

જગે આહિદ.

(હી૦ ૩.)

અમુ જોહલના મૃત્યુ પછી કુરૈશીયોનાં સરદારી અમુમુશ્યાન પાસે આવી. બદરની લડાઈમાં અમુમુશ્યાનના કેટલાંક સગાજાણી મુસલમાનોને હાથે માર્યા ગયા હતા તેથી અમુ મુશ્યાને સોગન ખાધા હતા કે હું જ્યાં સુધી મુસલમાનોથી બદલો લઈશ નહીં ત્યાં સુધી સુગંધીતર પદાર્થોનો ઉપયોગ કરીશ નહીં અને સ્ત્રીનો પાસે સુંઘશ નહીં. આ વખતે તેણે ત્રણ હજાર માણસો એકઠાં કર્યાં અને તેઓ સહીત મદીના ઉપર હુમલો કરવા માટે નીકળ્યા. આ

(૯૬)

બન્ને લશ્કર વચ્ચે ઝોહોદના પર્વત ઉપર
લડાઈ થઈ. આ લડાઈમાં પ્રથમ મુસલમાનો
વિજય પામ્યા પણ પાછળથી મુસલમાનોનું એક
ટોળું હજરતની આજ્ઞા વિરુદ્ધ મોરચાનું રક્ષણ
કરવું મુકી દઈ દુશ્મનોનો માલ લુંટવામાં રોકાયું
તેથી વળી દુશ્મનોએ મુઠામલો કર્યો અને
મુસલમાનોને હરાવ્યા. આ લડાઈમાં હજરત
અણ્ણાં ઝખ્મી થઈ ગયા હતાં, ચાર દાંત પડી
ગયા હતા, તેઓ એક ખાડામાં પડી ગયા હતા.
અપતાને એવી અશ્વા ઉરાડી દીધી હતી કે હજરત
શહીદ થઈ ગયાં, પણ ખુદનો વાપદો હતો કે
“અલ્લાહ તને કતલ અને હલાક થવાથી
બચાવશે” તો પછી કેવી રીતે શહીદ થાય?
ઝોહોદની લડાઈ પુરી થઈ. મકકાવાશીયો પાછા
ચાલ્યા ગયા અને આવતા વર્ષે, ખદર ઉપર
વળી લડાઈ—જંગ કરવાનું વચન આપતા ગયા.
આ લડાઈમાં હજરતના શુરવીર કાકા હ૦ હમ-
ઝા શહીદ થઈ ગયાં જેથી હ૦ને ઘણી દીલગીરી

(૯૭)

થઈ પણ મુખ મુખારકથી બદલેઆ—આપને
એકે ઉચ્ચાર કાઢ્યો નહીં બસકે દોઆના ઉદ્ગારો
કાઢ્યા હે! પરવર દિગાર! મ્હારી કૌમને ખુદિ
આપ કેમકે તે અજ્ઞાન અને બિનસમજ છે.

રજીઅ આગળની ઝપાઝપી.

“રજીઅ” હીમઝના કીનારા ઉપર આવેલા
એક ઝરાનું નામ છે ત્યાંની હઝીલ પ્રજાએ હઝરતે
રસુલે ખુદા સં ની શેવામાં આવી વિનંતી
કીધી કે અમારામાં ઇસ્લામ પ્રસરી ગયો છે
માટે ફેટલાંક માણસને ઇસ્લામનું શીક્ષણ આપવા
માટે અમારી સાથે મોકલો. હઝરતે રસુલે ખુદા
સં તેઓની સાથે છ શીક્ષકો મોકલ્યા. જ્યારે
તે શીક્ષકો અલરજીઅ નામના ઝરાના હીનારે
પહોંચ્યા ત્યારે તે લોકોએ તેઓ ઉપર હુમલો કર્યો
અને તેઓમાંના ત્રણને મારી નાંખ્યાં, અને બાકીના
ત્રણને કેદ કર્યા જેમાંના એકને પાછળથી
પથરા મારી મારી નાંખવામાં આવ્યો.

કરણ કે તેણે નાશો જવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો
અને ખીજ ખે જણાઓને ગુલામ તરીકે વેચી
કુરૈશીયોને સ્વાધિન કર્યા જેઓએ તે ખીયારા
ખાનો જણાઓને રીયાવી રીયાવી મારી નાંખ્યા.

અધરે મઉનાની ઝપાઝપી.

નજદનો રહેવાશી આમિરખિન માલિક નામનો
એક માણસ જે મુસલમાન ન હતો તેમજ કાંઈ
ઈસ્લામના પ્રસારની આડે વણુ આવતો ન હતો,
તેણે હઝરતે રસુલે ખુદા સંની શેવામાં વિનંતી
કીધી કે આપ ઇસ્લામના કેટલાંક શીક્ષકો
ઇસ્લામનું શીક્ષણ આપવા માટે નજદની તરફ
મોકલો, હઝરતે રસુલે ખુદાસં તેઓની અરજી
સ્વિકારી તેઓની સાથે ઘણાંજ આખિદ (ભક્ત)
અને પરહેઝગાર ૪૦ માણસો મોકલ્યા. આમિર
નો એક ભત્રિજો જે ઇસ્લામનો કદો શત્રુ હતો
તે એક મોહકું ટાળું લઈ તે શીક્ષકો ઉપર
ચઢી આવ્યો અને સર્વે મુસલમાનોને પકડીને

(૯૯)

મારી નાંખ્યા, માત્ર એક જ જણ જમી ગયો.
હજરતે રસુલે ખુદ સં “ રજીઅ ” અને “ જમરે
મઉના ” નો આવો દયાજનક અહવાલ સાંભળી
મથાં ઘીલગીર થયાં.

ગઝવએ ખની નોઝયર.

(હીં ૪.)

માસ રખીકલ અન્વલ.

કરારનામા પ્રમાણે વહુદીયોએ મદીનાનું
રક્ષણ કરવામાં મુસલમાનોને મદદ આપવી
જોઈતી હતી, પણ તેઓએ લુચ્ચાઈ અને ઠગાઈ
કરી તેમાં ભાગ લાધો નહીં અને કપટ રમ્યા.
તેઓ હજરતને એક ધરમાં લઇ ગયા અને
હજરતને મારી નાંખવા માટે એક ઊંચી જગ્યા
એથી એક મોઢટો ભારે પથર હજરતના માથા
ઉપર રગડાવી દીધો. પણ અલ્લાહ તઆલાએ
તેનારે હજરતને બચાવી લીધાં. હજરતે રસુલે ખુદ
સં વહુદીયોને કહેવરાવો મોકલ્યું કે “ તમે

(૧૦૦)

તમારા કરારનો ભંગ કર્યો અને તમારી સાથે
દગો રમ્યા માટે તેની શિક્ષામાં તમે દશ દીવસ
સુધી મદીનાની બહાર નોકળી જાઓ નહીંતો
તમારા હકમાં સારું થશે નહીં.” મહુદીયોએ
તે વાત ન માનતાં લડાઇ જાહેર કીધી અને
મુસલમાનો અને મહુદીયો વચ્ચે ભારે યુદ્ધ
જમ્યું છેવટે મુસલમાનોએ તેમને હરાવી દઈ
“ખયબર” તરફ હાંકી કાઢ્યા.

બદર ઉપર ત્રીજાવાર.

ઓહોદની લડાઈમાંથી પાછા વળતી વખતે
અબુસુફ્યાન ધમકી આપી ગયો હતો કે આવતા
વર્ષે પાછો હું તમારી સાથે લડીશ, પણ તે વાયદા
પ્રમાણે બદર સુધી આવ્યો નહીં બલકે “આ વર્ષ
દુકાળનું છે લડાઇ કરવી ઠીક નથી” એમ કહી પોતા-
ના માણસોને પાછા લઇ ગયો, અને મુસલમાનો
કરી જઈ બદર ઉપર ન આવે એટલા માટે
તેણે હઠરતે રસુલે ખુદ્રા સં ને કહેવરાવ્યું કે

(૧૦૧)

અપુસુદ્યાન એક મહા મોહકું લશ્કર લઈ
 ચઢવા માટે બહર ઉપર આવે છે, મુસલમાનો
 તેની આ ધમકીની કાંઈ પણ દરકાર ન કરતાં
 બોલ્યાં કે " અમોને કાંઈ પરવા નથી અમારા
 માટે અસ્લાહ બસ છે અને તે સારો મદદગાર
 છે. " પછી હઝરતે રસુલે ખુદા સં દોઢ હજાર
 મુસલમાનોને સાથે લઈ બહર ઉપર આવ્યા,
 ત્યાં મુસલમાનો બહેપાર કરી ઘણો લાભ પામ્યા.
 મુસલમાનોના રોઆબ અને ત્રાસથી અપુસુદ્યાન
 ના તો છકાબ છુટી ગયા, તે વાયદા પ્રમાણે
 બહર ઉપર આવ્યો નહીં.

મઝવએ બની મુસ્તલક.

(હી. પ.)

માસ શાબાન.

અરબના કબીલા બની મુસ્તલકના સરહાર
 હારિસમિન ભરારે તે હઝરતની સાથે લડવા
 માટે ઘણાં કબીલાઓને ઉશ્કેર્યા અને મુસલમાનો

(૧૦૨)

સાથે લગાઈ માટે એક મહા મોહટી ફોજ એકઠી
કીધી. મુસલમાનો હજરતે રસુલે પુદા સં સહીત
મરીશ્વરી નામના ઝરા ઉપર લડવા આવ્યા.
મુસલમાનોએ એવો રોઆબ અને ત્રાસ બેઠો કે
હારિસની ફોજ નાશી ગઈ, માત્ર હારિસ અને
તેની કૌમ જે હજરતનો મુકાબલો કરીને હારી
હતી તે બાકી રહી ગઈ.

જંગે ખંડક.

હીં પ.

માસ ઝીકાચદા.

બ્યારેબની નોઝર વહુદીયોને દેશ નિકાલ
ની શીક્ષા થઈ ત્યારે તેઓ ધણાં ઉશ્કેરાઈ ગયાં.
તેઓએ મઠકે જઈ કાફેરોને મુસલમાનો વિરુદ્ધ
ઉશ્કેર્યા. મક્કામાંથી ૪૦૦૦ માણસો તૈયાર થયાં
અને તેઓ સધળાં મદીના ઉપર ચઢી આવ્યા.
પણ મુસલમાનોએ તેઓને એવાં હરાવી દીધાં કે
તેઓનું શુરવીર સૈન્ય વિખેરાઈ ગયું. જનાબે

(૧૦૩)

સલમાને ફારૂશીની સલાહથી આ લડાઈમાં
મદીનાની પુર્વ દીશાએ ખામરો ખોદવામાં આવે
હતી તેથી આને ખાંદક એટલે ખાઈની લડાઈ
કહે છે, આ લડાઈમાં કાફરોમાંનો મોહટો શુરવીર
પહેલવાન “અમર છાને વહ” કે જે એક હજાર
શુરવીર સરદારોનો મુકાબલો કરી શકતો હતો
તે હજારો અલો કં ના હાથે માર્યો ગયો.
આ લડાઈ ફતેહ કરતાં મુસલમાનોને અસંખ્ય
સંકટો વેઠવા પડ્યા હતા જુખ અને અત્યંત
શરદીની મુસીબતથી તેઓના કલેજ તેઓના
મોંઢે આવી ગયા હતા. અર્થાત-મુસલમાનોને
એટલા સંકટો વેઠવા પડ્યા હતા કે તેઓમાંના
કેટલાંકના મનમાં ફતેહ થશે કે નહીં એવી
શંકા ઉત્પન્ન થઈ હતી. પણ અલ્લાહનું વચન
ખોટું હોતું નથી. મુસલમાનો ફતે પામ્યા અને
કાફરો ખતાર થઈ ગયાં.

(૧૦૪)

ગઝવએ બની કરીઝા.

હીં સં પ.

બની કરીઝા યહુદીયોનો એક કબીલો હતો.
જે મદીનામાં રહેતો હતો, તેઓ સાથે પણ
હજરતે કરાર નામું કર્યું હતું. તેઓ પણ તે
કરારનામા પ્રમાણે વર્ત્યા નહીં. ખાસ જ્યારે
જગે ખંદક ચાલતી હતી ત્યારે “ કરીઝા ”
કબીલાનો સરદાર “કઅમ્મિન અશરફ” ખયઅર
ના યહુદી હુદમિન અખતઅના ભરમાવવાથી
મુસલમાનોના શત્રુઓ સાથે જઘ મલ્યો અને
તેઓએ જાહેર કર્યું કે અમે બની નોઝયરનો
ખદલો લીધાં વિના રહીશું નહીં. આ ઉપરથી
હજરતે તેઓના કીલ્લાઓની આસપાસ ઘેરો
ધાલ્યો; છેવટે યહુદીયો કંટાળી ગયા અને
ફેસલો કરાવવા “ સઅદમિન મઆઝ”ને
ખંચ તરીકે નીમ્યા જેઓએ એવો
ચુકાદો કર્યો કે તેઓના એટલે
બની કરીઝાના લડવૈયાઓને કતલ કરવામાં

(૧૦૫)

આવે, સ્ત્રીયો અને બચ્ચાઓ કે જેઓ લડાઈ કરવા યોગ્ય નથી તેઓને સંભાળી રાખવામાં આવે, મુસલમાનો તેઓના આ ચુકાદા પ્રમાણે વર્તે. આ વૃત્તાંત કુસ્થાને શરીફના સુરએ અલજાળમાં વર્ણવેલું છે.

હઝરતને કતલ કરવાનો મનસુબો.

ખંદકતી લડાઈમાં અબુમુશ્શાન જે હલકાઈ અપમાન અને હાર પામ્યો હતો તેથી હઝરત ઉપર ગુસ્સાથી દાંતભિચડી રહ્યો હતો પણ શું કરે? જ્યારે તેનું કાંઈ ન આવ્યું અને સર્વે વાતે નિષ્ફળ ગયો ત્યારે તેણે એક અઅરાબીને રસ્તાનું ભાતું અસ્વારી ઈલાદી વગેરે આપી હઝરતને કતલ કરવાના મનસુબાથી રવાના કર્યો. તે માણસ હઝરતને કતલ કરવાના મન સૂચાથી મદીનામાં આવ્યો, પણ અલજાહા અકબર જ્યારે તેણે હઝરતને વર્ચ્ચ—(ઉપદેશ) કરતાં જોયાં અને સંભળ્યા ત્યારે તેના

(૧૦૬)

મનમાં એવો ઉંડો અને સાચો અસર થયો કે તરતજ તે મુસલમાન થઇ ગયો. આની પછી ભોકોના ફીસાફ ફીતનાથી હઝરતને ઘણી લઠાઇયો લાગી પડી હતી જે સર્વે લઠાઇયોમાં વિજય હરજતનાજ પક્ષમાં રહ્યો હતો. દુમ્મતુલ જન્દલ જે એક પહાડી કાલો અને ખ્રીસ્તીયોની વસ્તી હતી ત્યાંના ભોકો પ્રથમતો હઝરતને સતાવવા ધસાવવા તૈયાર રહ્યા પણ છેવટે હરજતની સત્યતા ભરી બોધ વાણીથી તેઓનો સરદાર અમોર અસખહ બિન અમરૂ કલબી ઘણાં માણસો સાથે મુસલમાન થઇ ગયો પછી ફિદકમાં રહેતાં યહુદીયો અયઅરના દેશનિકાલ થએલાં યહુદીયોની મદદ કરવા તૈયાર થયા હતા તેઓને પણ હઝરતે હજીવી હઠાવ્યા.

(૧૦૭) હોદખીયાની સલાહ.

હીં સં ૬ ના ગ્રીકાંઅદા માસમાં હજરતે રસુલે પુદા સં સ્વપ્નું જોયું કે અમન ચૈનથી સમજીદે હરામ (ખાનઅે કઅખા)માં દાખલ થઈ ગયાંછે, અને લોકો ઉમરો બળવી લાવે છે, કોઈ માથું મુઝાવે છે કોઈ વાળ કતરાવે છે અને ઘણાજ છુટાપણા અને અમન ચૈનથી હજના ફરાયજ અદા કરે છે. પયગંબરોના સ્વપ્ના તે એક પ્રકારના ઇલ્લામજ (પ્રેરણા) હોય છે તેથી તેઓ આશરે દોઢ હજાર અસ્હાબો (શીષ્યો)ને લઈ કુરબાની કરવાના ઉટો ઇત્યાદી હજની સર્વે સામગ્રી સાથે મકકા મોઅઝ્જીમા તરફ રવાના થયા.

જ્યારે મકકાવાળાઓને હજરતના આવવાના સમાચાર મળ્યા ત્યારે તેઓ પોતાની આસપાસ રહેતાં આરખોના કબીલાઓ લઈ હજરત સાથે મુકાબલો કરવા માટે બહાદુર નામની જગમગ

(૧૦૮)

આગળ આવ્યા, પણ તેઓ ત્યાં આગળ હજરત સામે ટકી ન શકવાથી નાશી ગયા અને હોદ ખીચાની સીમા બહાર નીકળી ગયા,

જ્યારે હજરત સુનીયુલમરાર નામની જગ્યાએ પહોંચ્યા ત્યારે આપની સાંઢણી પોતાની મેળે બેસી ગઈ. સર્વે જણાઓએ તે સાંઢણીને ત્યાંથી ઉઠાડવાના ધણાએ પ્રયત્ન કર્યા પણ તે સાંઢણી ત્યાંથી ઉઠી નહીં. હજરતે ફરમાવ્યું જેવી રીતે અસ્હાબેફીલના હાથી

૧-મકકાથી એક મનઝિલ છેટે એ નામનું એક ગામ છે, અને ત્યાં એજ નામનો એક કુવો છે.

૨-અસ્હાબે ફીલ એટલે હાથીવાળાઓ. આ એક હજરતના આ ભુમી ઉપર આવવાની પ્રથમવારી લાવનારો બનાવ હતો, જે હજરતના જન્મ મુબારકની ૫૦ દીવસ અગાઉ બન્યો હતો. તે બનાવ ટુંકમાં એવી રીતે છે કે

(૧૯૯)

આગળ ચાલી શક્યા નહતા તેમ આ સાંઢણી

અખરહા ઈબ્નલ સખાહ જે હબથાના નજ્જ-
શી બાદશાહ તરફથી યમનનો ગવનર હતો
અને તેનો ધર્મ ખ્રીસ્તી હતો. તેણે જ્યારે
જેયું કે યમનના, અને આસપાસના બલકે
આખા અરબસ્થાનના સર્વે લોકો મકકામાં આ-
વેલાં ખાનએકઅંખાની જગ્યાએ જાય છે
અને તેને પુજા માનની નજરથી જુવેછે ત્યારે
તેના મનમાં અદેખાઇ અને ઈર્ષ્યાની સજાગી
ઉઠી, સર્વે લોકો કઅંખાની જગ્યા અર્થે મકકા
ન જાય અને કઅંખાને તેઓ જે પુજ્યમાન
આપે છે તે ન આપે અને સર્વે
જણ પોતાની એવી પુજ્ય શેવા બજાવે એવાં
વિચારથી તેણે એક જુદું મોહડું ગીરજા—
દેવળ પોતાના દેશ “સનાઆ”માં બનાવ્યું. આ
દેવળને તેણે હીરા મોતી અને સોના આંદી
ઈત્યાદી જવાહીરાતોથી સુશોભીત કરવામાં કાંઈ

બુદ્ધાના હુકમથી અહીં બેઠી છે. પછી હજરતે

કસર બાકી મુકી નહી. પછી તેણે પોતાની પ્રજાને અને બીજાં સર્વે લોકોને ખાનએકાએક ખાની જાત્રાએ જવું મુકી દર્મ આ નવા દેવ-જાની જાત્રાએ જવાની ઉશ્કેરણી કાઢી પણ તેની સર્વે મહેનત નિષ્ફળ ગઈ. આરબોના મનમાં ખાનએકાએક ખાની મહત્વતા જડ ધાલી બેઠી હતી તે કેવી રીતે નીકળત ? તેઓ હમેશાંના પુણ્ય ધર—દેવજાને મુકીને એક ખ્રીસ્તી દેવજા તરફ કેવી રીતે વલણ કરી શકત ? તો પણ કેટલાંક જુજ અખરહાના ખુશામદીયાઓ તે સનાઆના દેવજાની જાત્રાએ જવા લાગ્યા હશે તેથી મક્કાના કુરેશીઓએ ચીડાઈ જઈ “કેનાનાહ”ના કબીલામાંથી એક “નેદિલ” નામના માણસને “સનાઆ”માં મોકલ્યો જે રાતોરાત તે દેવજામાં પેસી તેની સર્વે બીંતો અને મણકુંડને પોતાની વિદ્યા મળ-

ફરમાવ્યું જ્યાંસુધી હું મહારાથી બનશે ત્યાંસુધી

મુત્ર વડે અપવિત્ર બનાવી ચાલ્યો આવ્યો. આ
 બાપત જોઇ અખરહા ઘણોજ ક્રોધાયમાન થયો.
 અને તે ખાનએકઠ્ઠ્યાંઆનો તદ્દન નાશ કરવાનો
 નિશ્ચય કરી મહાભારત સૈન્ય લઇ ખાનએક-
 ઠ્ઠ્યાંઆ તરફ રવાના થયો; આ સૈન્યમાં મોહટા
 મોહટા હાથીઓ ઘણાં હતાં જે ઉપરથી આ
 બનાવનું નામ પડેલું છે. મક્કા વાશીઓ આવો
 બળવાન શત્રુ આવેલો જોઇ ગભરાઇ ગયાં
 અને પર્વતોમાં લટાં રહી આશ્રય લીધો અને
 મક્કા તથા ખાનએકઠ્ઠ્યાંઆ એ બન્નેનું રક્ષણ
 કરી શક્યા નહી. પણ અલ્લાહ તઆલાએ પોતે
 મક્કાનું અને પોતાના ધર ખાનએકઠ્ઠ્યાંઆનું
 રક્ષણ કીધું. જ્યારે અખરહા મક્કાની ન-
 જદીક આવ્યો ત્યારે તે જે “ મેહમુદ ”
 નામના સઉથી મોહટા હાથીઉપર અ-
 સ્વાર હતો તે હાથી મક્કા શહેર તરફ

(૧૧૨)

આનએ કચ્છાની બેહુરમતી (અપમાન)

આગળ વધ્યો નહીં. સોફાએ તેને ઘણેએ
માર્યા પણ તે એક ડગલુંએ આગળ ચાલ્યો
નહીં, જ્યારે તેને બીજી દીશાએ હાંકતા સારે
બીજી દીશા તરફ તે હાથી ખુશીથી જતો
પણ મકકાની તરફ ડગલુંએ આગળ વધતો
નહીં. જ્યારે તે મહાભારત સૈન્ય આ સ્થી-
તિમાં હતું એટલામાં સમુદ્રના કાનારા તરફથી
ચીલ્લીયો જેવાં પક્ષીયોનું એક ટોળું આવ્યું
અને દરેક પક્ષી પાસે ત્રણ કાંકરા હતા એક
તેની ચાંચમાં અને બીજાં બે તેના બન્ને પં-
જામાં, આ કાંકરાઓ તે પક્ષીઓએ અખરહાના
સૈન્યને એવા તાકીતાકીને માર્યા કે જેને કાંકરો
વાગતો તે તરતજ મર્યું પામતો, સાર પછી
અલાહે એક મહા મોહટી ખાણીની રેલ મો-
કલી જે, અખરહાના મર્યું પામેલા માણસોને
અને જેઓ કાંકરાઓના મારાથી બચી ગયા

કરીશ નહીં બલકે ખાનએકએખાની તર્યંત્રીમ

હતા તેઓને સમુદ્રમાં ધસડી ગઇ. અને બા-
કીના જેઓ યમન તરફ નાશી ગયા તેઓ પણ
રસ્તામાં હલાક થઇ ગયા. અને એ મહાભા-
રત સૈન્યમાંથી માત્ર એકલો અખરહા યમન
પહોંચ્યો જે ત્યાં પહોંચતાંજ સડી સડીને મરણ
પામ્યો અને તેના માંસના ટુકડે ટુકડા અલગ
થઈ ગયાં. કહેવામાં આવે છે કે અખરહાના
સૈન્યમાંનો અબુયકસુમ નામનો એક માણસ
રાત્રી સમુદ્રની વાટે થઇ હજીશામાં નાશી ગયો
અને બારોબાર બાદશાહની હજીરમાં જઈ
“અખરહા”ના લશ્કરનો કરણારસ એકવાલ
વર્ણવવા લાગ્યો. બાદશાહે તેને ‘પુછ્યું’ કે તે
પક્ષીયો કેવાં હતાં ? અબુયકસુમે તરતજ એક
પક્ષી દેખાડ્યું જે તેના માથા ઉપર બમતું
બમતું હજીશા સુધી આપ્યું હતું; હજી આ
દેખાડતો હતો એટલામાંતો તે પક્ષીયે બ-

(૧૧૪)

(જાન) સમઘી કુરૈયો. મહારી પાસે જે
રાખર તેના માથા ઉપર એવો કાંકરો માર્યો કે
તરતજ તે મર્યું પામ્યો^૧, મહાન પયગમ્બર
હઝરત મોહમ્મદ સઠ મકકામાં જન્મ પામવાના
હતાં તેની પ્વરકતથી પુદ્ગલોતર્થાલાએ મકકાના
અને ખાનએકઝંખાના શત્રુઓને પાછા હાલ્યા.
આતું વર્ણુન કુરઆને શરીફમાં પણ પુદ્ગલો
કરમાવેલું છે “ શું તે જોયું નહીં ? કે
રહારા મુરખો પુદ્ગલો ખાસ તારી ખાતર
અસ્હાબે ફીલની સાથે શું કર્યું ? તેઓઉપર
પક્ષીઓના ટાળે ટાળાં મોકલ્યાં અને (તેઓ)
કાંકરાઓ અને પથ્થરથી તેઓની સારી ખખર
લેતા હતા અને એવી રીતે તેઓના લશ્કરને
જોતજોતામાં તબાહ અને તતરબતર કરી વિખેરી

૧—આ ખાખત જોજસેઇલ નામના
હિંમેજે કુરઆનના કીવેલાં હિંમેજ તરબુમામાંથી
લખ્યાં છે.

(૧૧૫)

બાબતો માંગશે તે આપ્યા વિના રહીશ નહીં.
આ ઠહેવાથી તે સાંઢણી તરત ઉભો થઈ, હ-
ઝરતે હોદખીયાના કુવા પાસેના મેઘાન આગળ
પડાવ નાંખ્યો, તે દીવસે મોહમ્મદખિન મુસ-
લમાના બોડીગાઉ (કે જેઓ ઇસ્લામી લશ્કરનો
પહેરો ભરતા હતા) મકકા વાશીયોના પચાસ
બસુસ (દુત) પકડીને હઝરતની શેવામાં હા-
જર કર્યા હઝરતે તેઓને નજરકૈદ રાખ્યા.

નાખ્યું ” અને બાઇબલમાં લખ્યું છે કે—
“ આ એ પત્થર છે કે જેના ઉપર તે પડશે
તે ચકનાચુર થઈ જશે ” (મતી ૪ પ્રક-
રણ ૨૨) એ બાબતની સાબીતી અહીંયાથીજ
થાય છે કે ” જેણે ખાનગે કબ્રખાનું અથવા
હઝરતે મોહમ્મદ સન્નું અપમાન કર્યું તે
અદલાહના ગઝબ—ક્રોધમાં ફરસી ચકનાચુર
થઈ ગયો.

(૧૧૬)

મક્કા જેવી પવિત્ર ભુમી^૧ ઉપર લગ્ન
અને તેનું અપમાન ન થવા દેવાના હેતુથી
હઝરત દુશ્મનોની પુઠે ન પડતાં હોદ-
બીયામાં રહ્યા તેનો લાભ કુરૈશી શત્રુઓએ
લીધો અને હઝરતને કહેવરાવ્યું કે અમે તમને
મક્કામાં પેસવા દઈશું નહીં. હઝરતે ઉત્તર આપ્યો
કે હું લઢવા માટે આવ્યો નથી પણ ઉમરો^૨
બખ્તવી લાવવા આવ્યો છું વરકાંએ આ સમા-
ચાર કુરૈશીને પહોંચાડ્યા અને પોતાની તરફથી
મુસલમાનોને ઉમરો બખ્તવાની મનાઇ ન કર-
વાની શુભ સલાહ આપી. પણ કુરૈશીયો મા-
ન્યા નહોં બલકે તેને પણ છાનામાના મુસ-
લમાન થઇ ગએલાઓમાં ગણ્યો અને તેને
બીજીવાર ન મોકલતાં મસઉદે સકંફીને મોક-
લ્યો; તેણે હઝરતનું ઘણું અપમાન કર્યું, અને

૧-તે ભુમી ઉપર લગ્ન કે કતલ ચલા-
વવી હરામ છે.

૨-આ એક જાતની ક્રીયા છે.

(૧૧૭)

સખ્ય માણસને ન જાને એવી વર્તણૂકથી
વરત્યો પણ હજરત તેની તોછડાઈ અને ઉદ્ધ-
તાઈની કાંઈ દરકાર ન કરતા નમ્રતા ધૈર્યતા
અને સહનશીલતાથી કિતર આપે ગયા. તેણે કુરે-
શાએ પાસે આવીને કહ્યું કે હું રૂમ અને ધરા-
નના શેહનશાહોના દરબારમાં ગએલો છું પણ
હું સાચું કહુ છું કે મોહમ્મદ સંને તેઓના
શીષ્યો તરફથી જે માન મળે છે તે માન એકક
શેહનશાહને નસીબ નથી; જ્યારે તે વજુ કરવા
માટે બેસે છે ત્યારે તેના શીષ્યો ઢોળને ઢોળાયણ
પાણી લઈ લે છે અને જ્યારે તે થુકે છે
ત્યારે આટી લે છે, અને તેના જે વાળ ખરે
છે તે ધણાજ માન્ય સાથે ઉપાડી લે છે. જ્યારે
મકકાવાળા માન્યા નહીં ત્યારે તેઓની પાસે
હજરતે ઉસ્માન રંને પોતાના પ્રતિનિધી તરીકે
મોકલ્યા પ્રથમલો સેઓ હજરત ઉસ્માન રં
સાથે સારી રીતે વરત્યા પણ પછી તેઓને સા-
ચેતા હસ માણસો સુધાં કેદ કરી લીધાં. જ્યારે

(૧૧૮)

હજરતે ઉસ્માન ૨૦ કેદ થયાં અને પાછા આ-
ગ્યા નહી ત્યારે ચારે તરફ તેઓ^૧ માર્યાગયાના
સમાચાર પ્રસરી ગયા જેથી હજરતે પોતાની
સાથેના સર્વે લોકો પાસેથી, અગર લડા-
ઈનો પ્રસંગ આવેતો. દરેક જણુ જીવ જતાં
પણુ લડાઈથી પાછો હઠે નહી એ બાબે
બયઅંત કીધી; સર્વે જણાઓએ હજરતના હાથ
ઉપર બયઅંત કીધી અને એ બયઅંતનું નામ
બયઅંતે રિઝવાન છે.

જ્યારે કુરૈશીયોએ મુસલમાનોની બયઅંત
અને સંપ કરી લઢવાના સમાચાર સાંભળ્યા
ત્યારે મુસલમાનોથી ત્રાસ પામ્યા અને તેઓની
તરફથી હજરતની શેવામાં સુલેહનો સંદેશો લઈ
ત્રણુ જણુ આવ્યા. તેઓમાંના એકનું નામ
સોહૈલ બિન અમરુ હતું. સોહૈલની અર-
જથી હજરતે કુરૈશીયોના પ્રત્યાસ જાણીને અને
કુરૈશીઓએ હજરતે ઉસ્માન ૨૦ને કેદમાંથી
મુક્ત કર્યા અને બન્ને પક્ષકારો વચ્ચે સુલાહ

(૧૧૯)

નામું લખવાનો ઠરાવ થયો. હજરતે અલી કબીર
સુલાહનામું લખવા બેઠાં. હજરતે ફરમાવ્યું
“ખિસ્મત્લા હિર રહુમાનિર રહીમ”
લખો સોહૈલ બેલી ઉઠ્યો અમે રહુમાન
અને રહીમને ઓળખતાં નથી માત્ર ‘ખિસ્મેક
અસ્લા હુમ્મરલખો;” હજરતે ફરમાવ્યું ઠીક એમ
લખો. પછી હજરતે ફરમાવ્યું “હાજી માસાલેહા
અલયહે મોહમ્મદ રસુલુલ્લાહ” લખો સોહૈલ
બેલી ઉઠ્યો “રસુલુલ્લાહ” ન લખો અગર અમે
તમને અસ્લાહનો રસુલ માનતા હોત તો ક-
અંમાની જત્રાથી શા માટે રોકત ? માટે
“ મોહમ્મદ બિન અબ્દુલ્લાહ” લખો આ વ-

૧—કૃપાળુ અને દયાળુ ખુદાના નામથી
શર કરે છું

૨—હે ! અસ્લાહ ત્હારા નામથી.

૩—આએ મઝબુનહે ને ને ઉપર ખુદાના
રસુલ મોહમ્મદ સબ સુલાહ કાપી.

(૧૨૦)

અતે કાફેરોએ તે શબ્દ કાપી નાંખી છેકી નાં-
ખતા માટે ઘણી હઠ લીધી, મુસલમાનો ઉશ્કે-
રાઈ ગયા હજરતે તેઓને શાંત પાડ્યા; હજરતે
અલી ક૦ તે શબ્દ પોતાના હાથે છેકયો
નહીં, હજરતે પોતાના હાથે તે શબ્દ કાઢી
નાખ્યો; પણ શું અલ્લાહની કુદરત! અને તેના
પત્રગમ્બરનો ચમત્કાર! કે તેજ લોકો થોડાં વ-
ખત પછી “ મોહમ્મદર રસુલુલ્લાહ ”
“મોહમ્મદર રસુલુલ્લાહ”ના અવાજે બત્તંદ
કરવા લાગ્યા. અને એજ અવાજે આજે આખા
આલમ ઉપર પહોંડે. અને જંગલોમાં ગર્જના
કરતાં ફરે છે. તે સુલાહનામામાં આત્રણ થરતો
હતી. ૧ લી. એ કે આ વખતે તે હજરત
ઉમરો બન્નવ્યા વિના પાછા આલ્યા જાય, હા
ચાહે તો આવ્યા વર્ષે આવી ફજા પગલી લાવે
પણુ ત્રણ દિવસથી વધારે રહે નહીં; અને એક
એક તલવાર કરતાં વધારે હથીયાર લાવે નહીં.

(૧૨૧)

૨-જી એકે દસ વર્ષ સુધી સઘળાં સલાહ સંપત્તી
રહે, કોઈ એકે ખીજના પક્ષકાર અને તરફદારની
સાથે લઢે વઢે નહીં. ૩-જી એકે અગર કોઈ કુરૈ-
શમાંતો માણસ મદીને ચાલ્યો જાય તો તે પાછો
આપવામાં આવે પણ જો મુસલમાનોમાંતો
કોઈ તેઓ તરફ ચાલ્યો જાય તો તેઓ પાછો
આપે નહીં. કુરૈશીયોએ આ સઘળી શરતો
પોતાનાજ લાભની લખતી હતી; પણ હઝરત
ખુદાના ઉપર પુર્ણ વિશ્વાસ રાખતા અને એજ
સુલેહનામાનું શું પરિણામ આવનારું છે તે
પોતાના ઇલ્મથી જાણુતા હતા તેથી લખી આપતા
હતા અગર તે વખતે મુસલમાનો સુલેહ ન કરતાં
કોઈરો સાથે લડત તો મુસલમાનોમાંના કેટલાંક
માર્યા જાત પણ સુલેહ થવાથી તેઓને અમન
ઐન અને શાંતીથી ઇસ્લામને ચારે તરફ કાંઈ
પણ ધડકા વિના પ્રસારવાની તક મળી અને
પરિણામે મક્કાની ફતેહના જીવસે સર્વે કુરૈશીયો
અને આસપાસના એ ભોકો કે જેઓ કુરૈશીયો

મુસલમાન થવાની શરૂ જોતાં હતા તેઓ મુસલમાન
 થઈ ગયાં અને આખા અસ્થાનમાં ધરલાગતો
 ડાંકો વાગ્યો અને પછી આખા આસપાસમાં તે
 વિજય પતાકા લહેરાવવા માગ્યો. અને તેથીજ
 ખુદાએ તઆલાએ તેને કટલું મોઝીન (ખુલ્લી
 ફતેહ) પ્રમાણે જો. આ સુનેહ થવાથી મુનાઝીકો
 એટલે જાહેરમાં મુસલમાન અને અંતરમાં કાફર
 હજરત ઉપર ટીકા કરી કહેવા લાગ્યા કે હજ તનું
 સ્વપ્નું એટું પડ્યું અને તેઓ કહેતા હતા તેમ
 મક્કામાં દાખલ થઈ શક્યા નહીં, હજરતે જે
 સ્વપ્નું જોયું હતું તેમાં કાંઈ એમ વખત દર્શાવેલો
 નહતો કે આજ વર્ષે મક્કામાં દાખલ થઈશું આ
 વર્ષે નહીં તે! આવતા વર્ષે, અને તેમજ થયું,
 જેમકે બીજા વર્ષે ઓછામાં ઓછા એ હજર મુસ-
 લમાનો મક્કામાં આવ્યા અને કહા ઉમરો બગીચી
 લાવ્યા અને કરાર પ્રમાણે ત્રણ દીવસ સુધી
 રહી આદ્યા ગયા! હજરતનું સ્વપ્નું સાચું પડ્યા
 બાઅદ ખુદાએ તઆલાએ એ આવત નાઝીલ

(૧૨૩)

પ્રમાવી કે જેનો તરણુમો એછે કે “અલ્લાહ તઆલાએ પેતાના રસુલને ઇનશાઅલ્લાહો તઆલા તમે નિસંશય મસજીદે હરામમાં પોતાના માથા મુંઝવતા અને વાળ કતરાવતા નિર્ભયપણે દાખલ થશો એ સ્વપ્ન સાચું કરી દેખાડયું.”

મીસર, રૂમ, ઇરાન અને હુમશાના બાદ-
શાહોને ઇસ્લામ લાવવાના પત્ર.

હોદ્દખીયાની સુલાહ થવા પછી હઝરતે રસુલે ખુદા સં, જે મહાન બાદશાહોના નામ સાંભળી લોકો ધુજતા હતા તેઓને બેધડક ઇસ્લામ કબુલ કરવાના પત્ર લખ્યા, ખ્રીસ્તી શેહનશાહ “હરકુલ” (કૈસર) નજ્જારી મીસરના બાદશાહ મક્રૂકેસને અને ઇરાનના બાદશાહ ખુસરવ પરવીઝ (કીસરા)ને ઇસ્લામ ધર્મ કબુલ કરશો તો આ લોકમાં અને પરલોકમાં માન્યતે પાત્ર થશો અને નહીંતો આ લોકમાં અને

(૧૨૪)

પરલોકમાં બરબાદ થઇ જશે, અને તમારી તાબેદાર પ્રજના પાપ પણ તમારે સીર લેશે. ” રૂમનો શેહનશાહ હઝરતનો પત્ર વાંચી ઘણી તઅઝીમ બળની લાગ્યો, અને તે સમયમાં અપુસુફયાન પોતાના સાથીયો સહીત ત્યાંના બહેપાર માટે ગએલો હતો. તેને પોતાની પાસે બોલાવી હઝરત વિશે કેટલાંક પ્રશ્ન પુછ્યા, અપુસુફયાન ઘણુંએ ઇચ્છતો હતો કે હઝરત વિશે જુદી વાત હરકુલને કહે પણ તે કહી શકતો ન હતો. જ્યારે અપુસુફયાન તેના સઘળા પ્રશ્નનો ઉત્તર આપી રહ્યો ત્યારે શાહ “હરકુલ” બોલી ઉઠ્યો કે “મને એ ખબર તો હતી કે ફારકેલીત (એહમદ) આવનાર છે પણ હો! અરબ નિવાસી લોકો મને એ ખબર નહોતી કે તે તમારામાંથી જાહેર થશે. ” પછી તે હઝરત ઉપર ઈમાન લાગ્યો, પણ પ્રજના બચથી તેને જાહેરમાં ખીસ્તી રહેવું પડ્યું. હજશાને

(૧૨૫)

બાદશાહ નજમશી તો પ્રથમથીજ હમાન
 ભાવેલો હતો. તેણે, હઝરતના પત્રને ધણું માન
 આપ્યું. મીસરના બાદશાહ મકુકસે તાબેદારી
 કરવી જાહેર કીધી અને હઝરતની તાબેદારી
 સ્વીકારી પણ ધરાનના શાહ પરવીઝે હઝરતનો
 કાગળ ફાડી નાંખ્યો, અને એકદમ ક્રોધાયમાન
 થઈ તેણે યમનના ગવરનરને હુકમ લખી
 'મોકલ્યો કે આ માણસને (મોહમ્મદ સં. ને)
 પકડી એકદમ મહારી પાસે મોકલી દે. યમનના
 હાકિમે હઝરતને પકડવા માટે કેટલાંક સીપાહી
 મોકલ્યા. હઝરત આ વખતે બે ચાર અસ્થાબે
 સહીત મસજીદમાં બેઠાહતા. તે સીપાહીયો હઝરતના
 રોઆબથી ધુજતા હતા. તેઓએ પરવીઝનો
 હુકમ સંભળાવી કહ્યું કે અમારા ખુદાવંદને
 શો જવાબ આપો છો? હઝરતે ફરમાવ્યું
 કે તેનો જવાબ હાલે મળશે. બીજે દીવસે સવારે
 હઝરતે તેઓને ફરમાવ્યું કે "જેને તમે ખુદાવંદ
 કહો છો તે ખુદાવંદ નથી બલકે ખુદાવંદ એ છે

(૧૨૬)

કે જેના માટે મરણ અને નાશ નથી પણ તમારો
 ખુદાવંદ આજ રાતરે માર્યો ગયો, મારા સાચા
 ખુદાવદે તેના દીકરા શેરવીયાને તેના ઉપર કબજો
 આપ્યો તેથી તે આજ રાતે તેના હાથથી કતલ
 થયો. અને એજ મ્હારો જવાબ છે.” હઝરતના
 આ ચમત્કારથી યમનનો હાકિમ અને ખીજન
 ઘણાં લોકો તે હઝરત ઉપર ઈમાન લાવ્યા કેમકે
 પરવોઝ પોતાના દીકરાના હાથથી માર્યો ગયો
 હતો. હઝરતનો કાગળ ફાડી નાંખવાના સમાચાર
 મળતાંજ હઝરતે ફરમાવ્યું હતું કે “હે!
 અલ્લાહ! જેવી રીતે તેણે મ્હારો પત્ર ફાડી
 નાંખ્યો છે તેવી રીતે તું તેના પણ ચુરેચુર
 કરી નાંખ.” અને થયું પણ તેમજ તેની હજારો
 વરસોથી જામેલી આદશાહત કેટલાંક આરબ
 મુસલમાનોએ જીતી લીધી અને ત્યાં મુસલમાનો
 ની સત્તા સ્થાપાઈ, અને એવીજ રીતે મીસર
 અને રમમાં પણ ઇસ્લામી વિજયપતાકા ફરકવા

(૧૨૭)

લાગ્યો અને અલદખ્દેલિલ્લાહ અત્યારસુધી તે સં-
ઘળી સ્થાપિતતો વિજયી મુસલમાનોનાજ
હાથમાં છે.

અને હજરતની એ અવિખ્ય વાણી સાચી
પડી કે આપે ફરમાવ્યું હતું કે “ જ્યારે કયસર
હલાક થશે ત્યારે ખીન્ને કોઈ કયસર થશે નહીં
અને જ્યારે કિસરા હલાક થશે ત્યારે ખીન્ને
કોઈ કિસરા થશે નહીં. ”

ફાહે ખયખર.

હીં સં ૮.

ખયખાના યહુદીયો એજ લોકો હતાં કે
જે પોતે મદીનાની બહાર કાઢી મુકામાં આવ્યા
હતા, અને જેઓ મક્કના કાફેરોને ઉશ્કેરીને
જંગે ખંદકમાં મુસલમાનો સાથે લડવા લાગ્યા
હતા અને પોતે પણ લડીને ખ્વાર થયા હતા
તેઓના મનમાંથી હજુ સુધી મુસલમાનોની

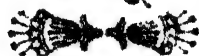
(૧૨૮)

અદાવત નાશ પામી હતી નહીં. તેઓ પોતાના
મોહટા મોહટા કીલ્લાઓ ઉપર ' ગર્વ ' કરતા
અને મુસલમાનોને તુચ્છ ગણતા. તેજ વર્ષે
તેઓએ મદીના ઉપર ચઢાઈ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો,
જેના સમાચાર હઝરતને પહોંચ્યા. હઝરતે મદા-
નારાત લશ્કર સાથે જઈ તેઓને હરાવી લીધાં.
જે કીલ્લાઓ ઉપર તેઓ ગર્વ કરતા હતા તે
સઘળાં કીલ્લાઓ હઝરતે અલીકૉમે જોત જોતામાં
જીતી લીધાં, જે કીલ્લાઓ ઉપર તેઓના
અભિમાનનો આધાર હતો તે શરણુથયાં ત્યારે
તેઓએ મુસલમાનોની હઝ્રા પ્રમાણે કેટલીક
શરતો કરી સુલાહ કરી લીધી, આ ખયખરના
ફતેહ પછી મુસલમાનો આસૂદા અને યહુદી
જેવા દુશ્મનોથી પણ મુક્ત થયાં, ખયખરના
ફતેહ પછી અહલેલીયા અને અહલે ફિદકે
પણ મુસલમાનોની તાબેદારી કયુલ કીધી અને
તેથી ઇસ્લામીયોને કેટલેક અંશે ચૈન અને
આસુદગી મળી.

(૧૨૯)

જંગે મૂતાહ.

જમાદીઉલ અવ્વલ હીં ૮

શામ (સીરીયા) ની આસપાસમાં એક મૂતા નામનો કસ્બો છે, આ લડાઈ સળગવાનું કારણ એ હતું કે હઝરતે રસુલે ખુદા સં બસરાના હાકિમ (ગવર્નર) તરફ પોતાનો એક ખેપીયો મોકલ્યો, જ્યારે ખેપીયો મુતામાં પહોંચ્યો ત્યારે મુતા શેહરના ખ્રીસ્તી હાકીમ “શીન્જલે” તેને મારી નાંખ્યો, તે હાકિમની ધાર્મિક અને વ્યવહારિક નિયમો વિરુદ્ધ વર્તણુક જોઈ હઝરતે રસુલે ખુદા સં ઝયદખિન હારિસની સરદારી નીચે ત્રણ હજાર માણસનું લશ્કર મોકલ્યું. બન્ને પક્ષ વચ્ચે મહા મોહટું યુદ્ધ થયું. આ યુદ્ધમાં મુસલમાનોના અલમ ખરદાર ઝયદખિન હારિસ, જઅફર ખિન તૈયાર અને અબ્દુલ્લાહ ખિન રવાહા શહીદ થયા. પણ આખરે મુસલમાનો વિજય પામ્યા.

(૧૩૦)

આ લગાઇમાં જે પ્રીતીયો તે નવાહમાં
રહેતા હતા તેઓ સવળાંઓએ 'આગ લાવો
હતો. અને દિરકિલ (કોન્સ્ટેન્ટીનોપલનો શેહન-
શાહ)નું લશ્કર જે તેજ દીવસમાં ધરાવ હતો
કરી ચુક્યું હતું તે પણ શામીલ હતું.

ફરહ મહમુદ વર્ણન.

હીં સં ૮.

હોદ્દાની સલાહનીથી શરત એ હતી
કે કુરૈશીયો મુસલમાનોના પક્ષકારો અને મુસલ-
માનો કુરૈશીયોના તરફદારો સાથે લઠે વઢે નહીં.
જની ખજાઆ હઝરતે રસુલે ખુદા સં ના
તરફદાર હતા અને જની બકર કુરૈશીયોના
તરફદાર હતા, અને ખજાઆ અને
જની બકર વચ્ચે લગાઇ સળગી હતી; કુરૈશીયોએ
આ વખતે મુલેહ નામાની શરતનો ભંગ
કર્યો અને જની બકરની કુમદે જઈ જની ખજા-

(૧૩૧)

આના વીસ માણસો મારી નાંખ્યા. હજરતે રસુલે
ખુદા સં ને આ સમાચાર પહોંચ્યા અને
અમરગિત સાલિમ ખજાનહીએ આપનો શેવામાં
હાજર થઈ સર્વે અહવાલ કહ્યો, હજરતને
કુરૈશીયોએ સલાહ તોડવાથી ઘણી દીલગીરી
થઈ અને તેઓનો વિશ્વાસ ઉઠી ગયો, તેઓએ
કહ્યું કે આ કરારનો ભંગ કરનારા લોકો
લામ જોઈ આપણી સાથે પણ લડવા તૈયાર થઈ
જાય એ સાંભળીત છે હજરત ખની ખજાઆની
મદદ કરવા માટે તૈયાર થયા. કાફરો આ સમાચાર
સાંભળી ગભરાયા અને વળી કરારને તાજે કરવા
માટે પોતાના સરદાર અબુસુફ્યાનને મોકલ્યો
જે એમને એમ પાછો આવ્યો. હવે હજરત
નવો કરાર કરી તેઓ ઉપર વિશ્વાસ રાખી
શકતા ન હતા. તેમજ હજરતને ખની ખજાઆની
મદદ કરવી અવશ્ય હતી. હજરત દસહજાર
શુરવીરોનું મહા ભારત સજ્જ કરી મક્કા
મે! અઝ્ઝમાની તરફ રવાના થયા અને મક્કા

દાખલ થયાં. જે આવા વિજયના માંગણીક સમયે
કોઈ બીજો બાદશાહ હોત તો પોતાના શત્રુઓ
ઉપર—(શત્રુઓ પણ કેવા કે જેઓએ અનેક
અસહ્ય સંકટો આપ્યા હોય અને પળવાર પણ
ઢંપીને ખેસવા દીધાં ન હોય!) ગધેડાઓનો
હળ ફેરવત આપ્પા શેહરને લુંટત અને કત્તે
આમ ચલાવત પણ આપ સાચા નખી હતા
તેથી શેહરમાં દાખલ થતાંજ નીચે પ્રમાણે ઢંઢેરો
પીટાવ્યો. ૧—જે માણસ કઅબામાં દાખલ થઈ
જાય તેને અમાન^૧ છે ૨—જે માણસ અબુ-
સુફયાનના ઘરમાં દાખલ થાય તેને અમાન છે
૩—જે માણસ પોતાનો દરવાજો બંધ કરી લે
તેને અમાન છે. ૪—જે માણસ પોતાના હથિયાર
મુકી દે તેને અમાન છે, અને તેઓએ પોતાના
લશ્કરમાં ઠહી દીધું કે જ્યાં સુધી તમારી સાથે
કોઈ લઢવાની પહેલ ન કરે ત્યાં સુધી તમારે લઢવું

નહીં. જેમકે કેટલાંક કાફિરોએ મુકાબલો કર્યો
 હતો તેઓને મુસલમાનોએ હરાવી દીધાં હતા.
 ઇસ્લામનો સંપૂર્ણ વિજય થઈ ગયો. અને
 અલ્લાહ તઆલાતું એ વચન પુરું થયું કે
 “અલ્લાહે ત્હારા ઉપર કુરઆન પહોંચાડવું ફરજ
 કર્યું છે તે એ વચન પણ જરૂર જરૂર પુરું
 કર્યા વિના રહેશે નહીં કે એજ મક્કામાં કે
 જ્યાંથી કાફિરોએ તને એવાં એવાં સંકટો આપીને
 કાઢ્યો છે ત્યાંજ પાછો તું જાનો શવકતથી
 રહીશ.” જ્યારે હજરત મક્કામાં દાખલ થયાં
 ત્યારે કાફિરોના મનમાં એમ આવ્યું કે હવે
 આપણા ભોગ મળશે, આપણે હજરત ઉપર જે
 જે જુલ્મો અને સીતમો કીધાં છે અને તેઓને
 જે જે દુઃખો અને સંકટો આપ્યા છે તેનો
 અને તેઓના અસ્હાબોને તેર વર્ષ સુધી જે
 અસહ્ય આફતોમાં નાંખ્યા છે તેનો બદલો
 લીધા વિના રહેશે નહીં. હમણાં હાલ આપણા
 ચુરેચુરા કરવામાં આવશે. પણ વાહ ! વાહ !

તે ક્ષમાવાન મહાન પયગમ્બરે તેઓની ખરાબ-
નો બદલો જુરાઈથી ન લેતાં અને જીલમના
બદલામાં જીલમ ન કરતાં સરવે જણાઓને
તેઓની અજ્ઞાનતાના કૃત્યો માફ કરી દીધાં અને
સર્વેને અમનમાં રાખ્યા, અને પોતે તેર વર્ષ
સુધી જે જે સંકટો અને મુસીબતો વેડી હતી
તેને મનમાંથી જીલ્લાવી દીધી અને એવો વિવેક
અને સદ્ગુણ દેખાડ્યો કે અખીયાઓ શીવાય
કોઈ પણ માણસ તેવો વિવેક અને સદ્ગુણ
દેખાડી શકતો નથી.

પોતે હજરત યુસુફ અબ્ની જેમ બાદશાહ-
તના તખ્ત ઉપર બિરાજ્યા, તેવારે તેઓના તમામ
શત્રુ હારબધ હાથ જોડી હજરતની આસપાસ
ઊભા રહ્યા અને તેઓ મનમાં કહેવા લાગ્યા કે
બસ હમણાં હાલ આપણને કતલ કરવાનો હ-
જરત હુકમ આપશે, આ દુન્યામાં આપણે જે
આર ધડીના મેહમાન છીએ. આપણે આપણી
કરણીનું ફળ પામીશું હવે મુકતીની આશા

(૧૩૫)

રાખવી વ્યર્થ છે. આ પ્રમાણે તેઓ નિરાશ થએલા મન સાથે વાદ કરી રહ્યા હતા તેવામાં હજરતે તે જુદમ ગુન્નરનારાઓ દારી ગએલા શત્રુઓને પુછ્યું કે “હિં ! લોકો તમે મહારાથી કેવી આશા રાખો છો ? અને હવે મહારે તમારી કરણી એટલે જુલમની શું શીક્ષા કરવી જોઈએ ? ” આ પ્રશ્ન સાંભળી સરવે જાલીમોએ એકમતે કહ્યું કે અમે અમારા જુદમ અને સીતમના કારણથી ખરેખર કતલ કરવા યોગ્ય અને અમારું નામ નીશાન મટાડવા યોગ્ય છીએ, પણ આપ અમારા મોહટા ઉદ્ધાર અને દયાવાન બાધ છો તેથી અમે બખ્શીશ અને માફીની આશા રાખીએ છીએ. ઇતિહાસ કર્તા તિષ્ઠી કહે છે કે જ્યારે આપે આ વાત સાંભળી ત્યારે હજરતનું અંતઃકરણ દયાથી ભરાઈ ગયું આપ રડવા લાગ્યા અને ફરમાવ્યું કે હે ! લોકો ! જેવી રીતે હજરતે યુસફ અ. પોતાના બંધુ-

(૧૩૬)

ઓ સાથે વરત્યા હતા તેવી રીતે હું તમારી સાથે પરતીશ. આજે હું તમને કાંઈ શિક્ષા કરતો નથી અલ્લાહ તમને માફ કરે, જાઓ મેં તમને મુક્ત કર્યા. વાંચક ! આ વખતનો દેખાવ એવો હતો કે જોનારો અને પયગમ્બરના માફી આપવાના શબ્દો સાંભળનારો રડયા વિના રહે નહીં. સરવે પકડાએલાઓનાં દિલ ભરાઈ આવ્યાં આંખોમાંથી હર્ષાશ્રુ વહેવા લાગ્યાં, અખતારકે મોહમ્મદી (મોહમ્મદ સં ની સહ્યતા તથા વિવેક આદી સદગુણો) ઉપર સરવે લોકો સોગ્ગનથી ફિદા થયા લાગ્યાં, સર્વે કાફરો પોતાની મેજે કુફરની જનોઈ તોડી એકદમ અશહુદો અન લાએલાહ હલલેલાહ વઅશહુદો અન મોહમ્મદર રમુલુલ્લાહ બોલી ઉઠ્યા. આ મોહમ્મદી અખલાકનો એવો પ્રકાશ પડ્યો કે પ્રથમ મક્કાના સરવે લોકો પછી આખા અરબસ્થાનના લોકો થોડે થોડે આવી સત્ય ઈસ્લામ કબુલ કરવા

(૧૩૭)

સાચ્યા હકતઆસાએ આપેલા વાયદા પુરા થયા,
સત્યનો જય થયો અને પાપ-ગુહનો ક્ષય થયો.

હવે ખુદાએ તઆસાના પવિત્ર ધર કામ્ય-
ખાને મુર્તિયોથી સ્વચ્છ કરવાનો વખત આવી
પહોંચ્યો. કામ્યખાની આસપાસ જે મોહટી
મોહટી જુદી જુદી ધાતુઓની બનાવેલી
૩૬૦ મુર્તિયો હતી તે હઝરતના ઇશારાથી
ધડાધડ ઉંધે મોઢે ભોંય પડી ગઈ અને જ્યાં
સાત^૧ અને મનાત^૨ના નામો પોકારવામાં
આવતાં હતાં ત્યાં અદલાહો અકબર અ-
દલાહો અકબર^૩ની ગર્જનાઓના પડધા
પડવા સાચ્યા.

જંગે હોનૈન.

હીં ૮ માસ શબ્દાલ.

મક્કા ફતેહ હયા પછી આ લગાઈ તાએફ

૧-૨-મુર્તિનું નામ છે:

૩-અદલાહ મહાન છે.

ની આસપાસમાં આવેલી હોનૈન નામની
 જગ્યાએ થઈ હતી. ત્યાં કેટલાંક જંગલી
 કપ્પીલાઓ, ખની હવાજનની કૌમ અને ખીજાં
 કેટલાંક, મુસલમાનો સાથે યુદ્ધ કરવા માટે તૈયાર
 થઈ રહ્યા હતા. જ્યારે હજરતને તેઓની તૈયારી
 ના સમાચાર પહોંચ્યા ત્યારે બાર હજાર માણસો
 નું શુરવીર લશ્કર લઈ ત્યાં ગયાં આ લડાઈમાં
 મુસલમાનો ધણું સંખ્યા બંધ હતા તેથી
 તેઓમાંના કેટલાંકને એવો ગર્વ બયો ખ્યાલ
 આવ્યો કે આપણી ઓછી સંખ્યા દુશ્મનોની
 વધારે અને મોહટી સંખ્યા ઉપર વિજય પામેછે
 માટે આ વખતે પણ જરૂર વિજય પામીશું.
 તેઓનો આવો ગર્વ બયો વિચાર ખુદા ઉપરના
 તરફ (વિશ્વાસ) વિરુદ્ધ હતો તેથી તે ખુદાને
 પસંદ આવ્યો નહીં. જેમકે મુસલમાનો પ્રથમ
 મૈદાનમાં દ્રઢ રહી શક્યા નહીં અને હજરતને
 એકલા મુકી નાશી ગયા. માત્ર ગણતરીનાં ખાસ
 માણસો હજરત પાસે રહ્યાં. આ લડાઈમાં

(૧૩૬)

ઝરત પોતે એકલા દુશ્મનો સામે આગળ વધતા હતા અને ફરમાવતા હતા “હું” સાચો નથી છું તેમાં કાંઈ જુઠ નથી હું અખુદલા-હનો દીકરો છું પીઠ દેખાડનારો નથી.” આખરે હઝરતે અખ્યાસ કે જેઓનો અવાજ ધણેજ મોહટો ગર્જના સમાન હતો તેઓએ મુસલમાનોને ધાંટા પાડી બોલાવ્યા “કે હઝરત મોહમ્મદ સં ઉભા છે તમે ક્યાં નાશી જાઓ છો? તેઓના ધાંટાથી સર્વે મુસલમાનો પાછા વળ્યા અને એવો સખત હુમલો કર્યો કે દુશ્મનો ખુદ્દી રીતે મોહટી હાર પામ્યા અને નાશો ગયા.

ગઝવએ તાએફ.

હીં ૮

હોનેનની લડાઈથી પરવારી હઝરતે રસુલે ખુદા સં તાએફની તરફ કુચ કરવાનો હુકમ

(૧૪૦)

આપ્યો. કેમકે બની સહીકૃતી કૌમ તાએકના કીલ્લાઓમાં બરાઈ ખેશી મહાભરત યુદ્ધની સામગ્રી તૈયાર કરી રહી હતી. હજરતે તે કીલ્લાઓનો ઘેરો ઘાલ્યો, આખરે હજરતે રસુલે ખુદા સં વિજય પામ્યા અને તાએકવાશી મુસલમાન થઈ ગયા. તે વખતે તે લોકોએ તે હજરત આગળ દરખાસ્ત કીધી કે “અમારી મોહટી મુર્તી લાત તોડવામાં આવે નહીં અને અમેને નમાઝ માફ કરવામાં આવે” હજરતે તેઓની આ બન્ને દરખાસ્તો નામંજુર કીધી અને ફરમાન્યું કે “જે દીન—ધર્મમાં નમાઝ નથી તેમાં કાંઈ જૈર—ખુબી નથી.”

ત્યારબાદ લોકો થોડે થોડે હજરતની શેવામાં હાજર થઈ મુસલમાન થવા લાગ્યા અને ખુદાએ પોતાના નબીને કુરઆનમાં આપેલો વાયદો—વચન પુરો થયો જેમકે ખુદા ફરમાવે છે. “જ્યારે અલ્લાહ તઆલાની નુસરત—મદદનો વાયદો પુરો થઈ ચુક્યો અને મક્કા ફતેહ

(૧૪૧)

અમ યુકયું અને અલ્લાહના વાયદા પ્રમાણે
 ભોક્ષાનાં ટોળેટાળાં ધણાં ઝોરશોરથી ઈસ્લામ-
 માં દાખલ થવા શરૂ થઈ ગયા તે તહારી
 આંખોવડે જોઈ લીધું તો હવે પોતાના રૂબની
 તકંદીસ (પવિત્રતા) અને તહમીદ—સ્તુતિ
 ખયાન (વર્ણન) કર અને તેનાથી પો-
 તાની ઉમ્મતના ગુનાહ બક્ષાવ. ખરેખર નિશં-
 કાય તે તૌબા—પશ્ચાત્તાપ કપુલ કરનારો—
 સ્વિકારનારો છે.

મોસયલમએ કહ્યું.

આ નામના માણસે નખુવતનો જુઠો
 દાવો કર્યો હતો. હીં સં ૯ માં તે માણસ
 યમામા દેશમાંથી ખની હનીફાના ટોળા સાથે
 મદીનામાં આવ્યો. તેના સર્વે સાથી મુસલમાન
 થઈ ગયા પણ તેણે જ્યાં હત્યો હતો ત્યાંથી
 હઝરતે રમુલે ખુદા સં ને સંદેશ મોકલ્યો કે

(૧૪૨)

અગર આપ મને આપનો જનશીન (પાછળ
ગાદીએ બેસનાર) અથવા પ્રતિનિધી બનાવો તો
હું આપનો તાબેદાર થઈ શકુ છું બલકે મહારાજ
સઘળું ટોળું પણ આપની સાથે થઈ જશે
અને આપને મોહટી મદદ મળશે. જ્યારે તે
હઝરતની પાસે આ સંદેશો પહોંચ્યો ત્યારે
આપના હાથમાં ખજુરનો એક ટુણો
હતો, તેથી તેઓએ ૫૨માવ્યું જે
તું મહારી પાસે ખજુરનો ટુણોએ માંગે
તો તે પણ હું આપીશ નહીં અને ખુદાએ
તઆલાએ તારા માટે જે કાંઈ ઠરાવ્યું છે તે
કદી મીથ્યા થનાર નથી અને અગર તું નહીં
માને તો ખુદાએ તઆલા જરૂર તને હલાક
કરશે. હઝરતની વક્ષત બાઅદ તેની સાથે
એક લાખ માણસ જેવી સંખ્યા થઈ ગઈ કે
તેવી સંખ્યા હઝરતની સાથે વીસ વર્ષમાં પણ
થઈ નહતી, પણ સંત હમેશાં તરે છે તે પ્ર-
માણ પહેલાં ખલીફાના ઝમાનામાં તે અને

તેના સાથી ઘણીજ ખુશીથી માર્યા ગયા અને કતલ થયા, અને હજરતે દીધેલો શ્રાપ સહ્ય પડ્યો.

લખે છે કે આ મોસયલમએ કહ્યું પોતાને હજરતે રસુલે ખુદા સંની પયગમખરીમાં ભાગીયો ગણ્યો હતો અને લોકોને પણ એવોજ ઉપદેશ આપ્યો હતો, તેણે હજરતે રસુલે ખુદા સં ને એક પત્ર પાઠ્યો હતો જેની શરૂઆત એવી હતી કે “ખુદાના પયગમખર મુસયલમા તરફથી ખુદાના પયગમખર મોહમ્મદ (સં)ને; હવે અર્ધી પૃથ્વી મહારી અને અર્ધી તહારી થયા હો.” હજરતે તેના આ પત્રનો ઉત્તર આપ્યો જેની શરૂઆત એ હતી કે “ખુદાના પયગમખર મોહમ્મદ (સં) તરફથી ખુદા મોસયલમાને; પૃથ્વી ખુદાની છે, તે પોતાના બંદા (શીવક)માંના જેને ચાહે છે તેને તે આપે છે, અને જેઓ તેનાથી ભય પામે છે તેઓનું પરીણામ સારું આવશે.” પછી હજ-

(૧૪૪)

રતે તેને કતલ કરવા માટે ખાલિદ ખિનવલીદ
ની સરદારી હેઠળ લશ્કર મોકલ્યું, પણ ફતેહ
અને વિજયની આગમન હજરત વફાત પામ્યા.
ખાલિદ ફતેહ પામ્યો અને તેને અને તેના
સાથીઓને કતલ કરી નાંખ્યા. તેના સાથીઓ-
માંથી જેઓ માર્યા ગયા નહતા તેઓ સત્પનો
જય જોઈ પાછા મુસલમાન થઈ ગયા.

જંગે તબુક.

હી. ૯

હજરતે લડેલી લડાઈઓમાં આ છેલ્લી લ-
ડાઈ હતી. તે વખતમાં એવી અશ્વા ચાલી હતી
કે હજરતે રમુલે ખુદા સં વફાત પામ્યા અને
અરબસ્થાનમાં ભારે દુકાળ પડ્યો. આ ઊપર-
થી આવા સંજોગો વચ્ચે રમવાળાઓને
અરબસ્થાન છૂટી લેવાનો લોભ થયો. હજરતે
રમુલે ખુદા સં એવા જોરે વર દુસ્મનને અ-

(૧૪૫)

સ્થાન તરફ આવવા દેવા જેટલો વખત આ-
પવો યોગ્ય ન ધારતાં તેને અટકાવવા તેનો
સામે જમ લડવા યોગ્ય ધાર્યું. જેમકે તે હજ-
રત કાંઈ પણ રણસંઆમની સામગ્રી વિના
તથ્થુકના મૈદાનમાં જઈ પહોંચ્યા અને ત્યાં
પડાવ નાંખ્યો. રમના જસુસોએ જ્યારે સાદા
પણ પુરજલાલ પયગમ્બરને જોયા ત્યારે તેઓના
મન ઉપર ઇસ્લામી લશ્કરની અનહદ ધાક પડી
અને ત્રાહ ત્રાહ પુકારતાં કયસરના દરબારમાં
જમ ઇસ્લામીયો જીતી નહીં શકાશે એવી ખ-
બર કહી. તેથી કયસરે પોતાનો વિચાર માંડી
વાળ્યો અને કોઈને પણ લડવા માટે મોકલ્યો
નહીં. હજરત તરતજ ત્યાંથી મદીના તરફ
સહીસલામત પાછા આવ્યા. આ લડાઈને
જંગે દિસરત (સપ્તીની લડાઈ) પણ કહે છે,
આ લડાઈ એ મુસલમાનોની પરિક્ષાહતી, કારણકે
લાંબી સફર સખત ગરમીની મોસમ હતી

(૧૪૬)

ઉપરાંત વિઠ રસ્તાના અનેક સંકટો સામે
ધર્મતાથી ઢક્કર ઝીલવાની હતી.

મસજીદે ઝરાર.

હી. ૯.

મદીનાના અનસારો (મદદ કરનારાઓ) માં
અઝરજ નામનો એક કમીસો હતો, તે કળીલામાં
એક મહા મોહટો ફસાદી અને દીન દરલામનો
કહે શત્રુ અયુ આમેર નામનો રાહિબ હતો,
તે અયુ આમેરે બાઈબલનો સારો અભ્યાસ
કર્યો હતો અને તે ખ્રીસ્તી થઈ ગયો હતો.
હજરતે રસુલે ખુદા સં મદીનામાં બિરાજ્યા
તે આગમચ તે મદીનાના રહેવાશીયોને અને
પોતાની કૌમને હજરતે રસુલે ખુદા સં રસુલ તરીકે
બહેર થવાની ખુશખબરી સંબાળવા કરતો હતો,
અને તે તેની કૌમમાં ધણો આનવંતો ગણાતો
હતો, પણ હજરતે રસુલે ખુદા સં ના મદીના.

(૧૪૭)

માં આવ્યા આવ્યા અનસારો હઝરતની શેવામાં
જવા લાગ્યા અને તેથી તેની ધજગતમાં ફેર
પડ્યો; તેના મનમાં ધર્મ અગ્ની સળગી ઉઠી. તે
હઝરતનો દટ્ટો શત્રુ બની ગયો. જંગે બદરની
આવ્યા તે મદીનાની બહાર નાશી ગયો અને
મક્કાના લોકોને ઉશ્કેરીને વળી પાછો હઝરત સાથે
લડવા ચોડ્યો નામની જગ્યાએ લાવ્યો, તે
લડાઈમાં જોણે સર્વેથી પહેલાં મુસલમાનો ઉપર
તીર છોડ્યું હતું તે તે હતો, પછી હઝરતનો
દરેક લડાઈમાં વિજ્ય જોઈ તે રૂમ તરફ નાશી
ગયો. અને ત્યાં પણ રૂમના રહેવાશીયોને મુસલમાનો
વિરુદ્ધ ઉશ્કેરવા લાગ્યો. જ્યારે ત્યાં તેનો પ્રેમ
અને મકર ચાલ્યો નહીં ત્યારે તેને મદીને
આવવાનું મન થયું; તે મદીનાના મુનાફિકો
સાથે લાગવગ રાખતો હતો. અને હઝરત વિરુદ્ધ
તજવીએ કરવામાં તે મુનાફિકોની મદદ કરતો
હતો. તેણે મદીનાના મુનાફિકોને કહેરાવ્યું કે
મદારા માટે એક મસજીદ બનાવો જેમાં હું

(૧૪૮)

વાઝેઝ કહીશ અને આપણે જાહેરમાં મુસલમાન
બની રહીશું અને છતાંમાના અંદરખાને
ઇસ્લામની જડ કાપવાના પ્રયત્નો કરીશું. મદી-
નાના મુનાફીકો તેનો હુકમ બજાવી લાવ્યા, અને
મસજીદે કબાની પાસે તેના કહેવા પ્રમાણે મસજીદ
બનાવી. મુનાફીકોએ તે હઝરતને વિનંતી કીધી
કે તખરરક માટે પહેલાં એક વખત આપ તેમાં
નમાઝ પઢાવો. તે હઝરત તેઓની બદજાતી
અને લુચ્ચાઇ ઠગાઈ વિશે કાંઈ જાણતા ન
હતા. આપે ૨૨માવ્યું જ્યારે હું તુમુકની લઝમથી
પાછો આવીશ ત્યારે જોઈ લઈશ. તુમુકની
લઝમથી જ્યારે આપ પાછા આવ્યા ત્યારે
ખુદાએ તઆલાએ પોતાના પયગમ્બરને તેઓની
લુચ્ચાઇ ઠગાઈની ખબર આપી અને તે મસજીદનું
નામ “મસજીદે ઝેરા” રાખ્યું. તે હઝરતે ખુદાના
હુકમ પ્રમાણે તે મસજીદને ખોદી નાંખાવી બાળી
નાંખી તેનું વર્ણન કુરઆને શરીફમાં સૂરએ
તાબામાં આવ્યત ૧૦૭-૧૧૦ માં મવજુદ છે.

(૧૪૯)

મુશરીકો સખંધી છેલ્લો ફેસલો.

જ્યારે હજરત રસુલે ખુદા સં જંગે તખુક ઉપર ગયા ત્યારે ધણી કૌમોએ હજરત સાથેના કરાર તોડી નાંખ્યા, અને મુસલમાનોને ધન આપવા તૈયાર થયા. જ્યારે હજરત જંગે તખુક ઉપરથી પાછા આવ્યા ત્યારે તેઓ ઉપર “સૂરએ તૌબા” નાઝીલ થયો જેમાં આરબ મુશરીકો સખંધી છેલ્લો ચુકાદો છે. તેમાં જે આવતો સંભળાવવાની નાઝીલ થઈ હતી તે સંભળાવવા માટે પ્રથમ હજરત અબુબકર રઝીં ને મોકલ્યા પણ અલ્લાહનો હુકમ થવાથી પછીથી હજરતે અલી કં ને પોતાની ખાસ સાંઠણી ઉપર અસ્વાર કરી રવાના કર્યા, હજરતે અલી કં સાંજે એક ઉંચી જગ્યાએ ઉભા રહીને સૂરએ તૌબાની આવતો સંભળાવી અને તેની મુનાદી ફરવી દીધી. કાફરો વારંવાર કરાર

(૧૫૦)

તોડી નાંખતા હતા તેથી તેનો બંદોબસ્ત કરવો જરૂરી હતો. પણ ખુદાએ તઆલાના હુકમથી તેઓ વિશે છેલ્લો ચુકાદો આપી ગયો. અને તે નીચે પ્રમાણે છે —

૧-હવે પછી મુસલમાનો મુશરીફો સાથે સુલાહ રાખશે નહીં. જેલોફો સાથે કરાર કરવામાં આવ્યો છે, તેઓ સાથેનો કરાર પુરો કરવામાં આવશે, અને જે લોકો સાથે કોઇ કરાર નથી તેઓને ચાર માસની મોહકત આપવામાં આવે છે, ત્યાર બાદ જોઇયેતો લઢવાતૈયાર થાય અથવા, દેશ છોડી ચાલ્યા જાય, અથવા ઇસ્લામ-ધર્મ કબુલ કરે. ૨-જે મુશરીફ કુરઆને શરીફ સાંભળવા ચાહે તેને અલ્લાહની વાણી સાંભળવા માટે અમન (સલામતી) આપવામાં આવશે ૩-કોઇ મુશરીફ ખાનગે કચ્છાનો હજ કરે નહીં અને જાહેલીયતના રીવાજ પ્રમાણે કોઇ

(૧૫૨)

નવસ્ત્રા થઈ તવાર^૧ કરેનહીં ૪-ધમાનદાર શીવાય
ખીજીનું કોઈ જન્નત-સ્વર્ગમાં દાખલ થઈ શકતું
નથી. આ મુનાદી જાહેરમાં તો સખત લાગે
છે પણ કાફીરોની વારંવારની લુચ્ચાઈયો તેઓના
વારંવાર કરારનામા તોડી નાંખ્યા અને મુસલમા
નોને વારંવાર ઈજા આપવા માટે તત્પર રહેવા
સાથે સરખાવતાં આ છેલ્લો ચુકાદો ધણોજ
ન્યાય ભર્યો છે.

ખ્રીસ્તીયો સાથેનો મુખાહેલો.

હીં ૧૦.

મંદીનાની દક્ષીણ દીશામાં આવેલા નજરાન
નામના ગામમાં હજરતે પયગમ્બર સલ્લં ના
સમયમાં ઘણાં ખ્રીસ્તીઓ રહેતા હતા, તેઓ

૧-અરબસ્તાનમાં જાહેલીયત (અમનતા)
ના સમયમાં એવો ધારો હતો કે મુશરીફો
પવિત્ર કાઅખાની આસપાસ નવસ્ત્રા થઈ (જરા
પણ લુગડું ન રાખતા) તવાર (ફિરા) કરતા હતા.

(૧૫૨)

હઝરતે રસુલે ખુદા સં સાથે ધર્મવાદ કરવા
માટે મદીનામાં આવ્યા. જ્યારે ખ્રીસ્તીયો હઝરત
સાથે વાદ કરવામાં હારપામ્યા અને કાંઈ જવાબ
આપી શક્યા નહોં ત્યારે ખુદાએ તઆલાએ
પોતાના પ્રિય નખીને મુખાહલો કરવાનો હુકમ
આપ્યો. “કે જ્યારે તેઓ અક્લી અને નકલી
દલીલોથી માનતા નથી ત્યારે તેઓને આકાશ
ચુકાદા તરફ ખેલાવ; અને તે એવી રીતે કે
એક તરફ તમે તમારા દોકરા દોકરીયો અને
ખીજી તરફ તેઓ તેઓના ખેટા ખેટીયો એક
ખીજના મુકાબલામાં એકઠાં થાય અને દરેક
પાર્ટી ખુદાની હજુરમાં ધણીજ આજીઝી અને
રડી રડી દોઆ માંગે હે! પાળણુ હારા
પરવરદિગાર સર્વે હાકીમોના હાકીમ અને ચુકાદો
આપનારાઓમાં ઉત્તમ ચુકાદો આપનાર હવે અમે
તહારા ફેસલા ઉપર રાજી થયાં, તુંજ અમારો
સાચો ફેસલોકર અમારામાંથી જે ટોણું ગુહું
ફોય અને હક (સત્ય) રસ્તાને છોડી પાતીલ

(૧૫૩)

(જુહ) રસ્તાને ક'યુલ કરે તેને હલકાઈનો માર
 માર અને તેના ઉપર ત્હારી લગ્નત (ફિટકાર)
 નાંખ કે જેથી જુહ અને સત્યનો પીછાણ થાય.”
 હજરતે રસુલે ખુદા સં તેઓને એ હુકમ પ્રમાણે
 બોલ બ્યા; તેઓએ ક'યુલ કર્યું. સવારનાં હજરતે
 રસુલે ખુદા સં જનાબે કાનેમા અં જનાબે અલી
 અં હજરતે ઇમામે હસન અં અને હજરતે
 ઇમામે હુસયન અં ને સાથે લઈ મુખાહલા
 માટે બાહર નીકળ્યા જેઓની સાદી
 શાનો શવકત જેમ ખ્રીસ્તીયો ડરી
 ગયાં, તેઓના મનમાં પયગમ્બર સાહેબની સલ્તતા
 પ્રગટી નીકળે, તેઓનો મોહટો પાદરી અબુ
 હારેસા બિન અલકમા પોતાના ટોળાને સંબોધી
 કહેવા લાગ્યો કે, “હો! તમે જાણો છો? કે આ
 કયા રહેરા આદ્યા જાય છે, અમે ખાત્રીથી
 કહીએ છીએ કે અગર તેઓ ખુદાએ તઆલા
 પાસે પર્વત ટળી જવાની હોંઆ—પ્રાર્થના માંગે
 તો પર્વત પણ ટળી જાય; તેઓની સાથે કદી

(૧૫૪)

મુખાહસો કરતા નહીં.” પછી ખ્રીસ્તીયોની મુખા-
હસા માટે હીમ્મત ચાલી નહીં તેથી તેઓ પ્રત્યેક
વર્ષ નજરાનના હજાર હુદ્દા (પોશાક) આપવા કરી
નજરાન તરફ રવાના થઈ ગયાં. હજરતે ફરમાવ્યું
અગર તેઓ મુખાહસો કરતે તો તેઓ સઘળાં
વાંદરા અને સુવર બની જતે અને આ જંગલ
તેઓ ઉપર અગ્નિ વરસાવતે.

તે હજરતની વફાત.

હીજરી સન ૧૦ માં હજરતે રસુલે ખુદા
સં છેલ્લી હજ બખરી લાવ્યા, અને તે હજ
“ હજજતુલ વિદાઅ ” ના નામે ઓળખાય છે.
આ હજમાં તે હજરતની સાથે લાખ માણસો
કરતાં વધુ હતા. અને તે હજમાં તેઓએ લોકોને
પોતાના અંતઃકાળની નજીકની ખબર આપી
હતી. પછી તેઓ મદીનામાં તશરીફ લાવ્યા.
મદીનામાં આપની બીમારી વધતી ગઈ. હજરત

(૧૫૫)

ત્રેસઠ વર્ષની વયે મદીના મોનવ્વશમાં આખા
આલમને અંધ:કારમાંથી પ્રકાશમાં આણી
વક્ષાત-મર્ણુ પામ્યા. લખે છે કે હજરતને શહી-
દીનો મરતખો-પદવી પણ પ્રાપ્ત થયો છે; તે
એવી રીતે કે જ્યારે તેઓ ખયખરના
કીલ્લાઓ ઉપર જીત પામ્યા ત્યારે કેટલાંક વખત
સુધી વિશ્રામ લેવા માટે “ હારિસ ” નામના
માણસને ત્યાં રહ્યાં. હારિસની ક્યનમ નામની
દીકરી એક બકરે લુંજીને હજરતની રૂબરૂમાં
લાવી. તેણીએ, પ્રથમથી હજરતને બકરાનો કયો
અવયવ વધારે પસંદ છે? તે હજરતના નોકરોને
પુછી રાખ્યું હતું, નોકરોએ કહ્યું હતું કે
હજરતને તેનો ખભો વધારે પસંદ છે, તેથી
તેણીએ તે ભાગને અને બીજા ભાગને કિર
લગાડ્યું હતું. હજરતે તે આણેલા ગોસ્તમાંનો
થોડોક ચાવી તરતજ થુંકી દીધો, અને હજરતની
સાથેનો બશીરાબિન બધરા નામનો માણસ

(૧૫૬)

તેમાંથી કેટલોક ગોસ્ત ખાઈ ગયો તે વખતે
હજરતે ફરમાવ્યું કે આ બકરાંની રાતે મને
ખબર આપીછે કે “મહારામાં ઝેર મેળવ્યુંછે માટે
ખાઓ નહી” હજરતે તરતજ પેલી ખાઈને બોલાવી
ને પૂછ્યું કે તેં આમાં ઝેર મેળવ્યું છે? તેણી
એ કબુલ કરી કહ્યું હા મેં ઝેર મેળવ્યું છે
પણ તમે મને તેની ખબર આપો અને તેથી
મને તમારી નખુવતનું વધારે ચકીન-ખાતરી
થાય એટલા માટે મેં એ કામ કર્યું છે. હજરતે
આ વાત સાંભળી તે સ્ત્રીને છોડી દીધી. અને
બશીરા બિન બરાધયે જે થોડોક ગોસ્ત ખાધો
હતો તેના અસરથી તે મર્ણુ પામ્યો. જ્યારે
હજરત બીમાર થયાં ત્યારે બશીરની માતા
હજરતને જોવા માટે ગઈ. હજરતે ફરમાવ્યું છે!
બશીરની મા! તારા દીકરાની સાથે મેં જે
ઝેરવાળો ગોસ્ત ખાધો હતો તેમને હમેશાં પોતાનો
અસર દેખાડતો રહ્યો અને હવે મહારી એવી

(૧૫૭)

સ્થિતી છે કે તે મહારી ગરદનની રગને કાપી
નાંખે છે. બીજે દીવસે હઝરત મસજીદમાં તશરીફ
લઈ ગયા અને મીમ્બર ઉપર ચઢી જાહેર રીતે
લોકોને પોતાનો તદ્દન નજીક થનાર વક્ષાતની
ખબર આપી અને કેટલોક અસરકારક ઉપદેશ
કરી ફરમાવ્યું કે હવે હું આ ક્ષણભંગુર સંસારનો
ત્યાગ કરી મહારા પરવરદિગાર પાસે જાઉં છું, જો
મેં કાંઈ પાસેથી કાંઈ ઉધાર લીધેલું હોય અથવા
મેં કાંઈને કાંઈ દુઃખ પહોંચાડ્યું હોય તો તેનો
ખદ્દો કયામતના દીવસ ઉપર ન રાખતાં તે
હમણાંજ મહારી પાસેથી લઈ લે. તરતજ એક
માણસે ઉભા થઈ કહ્યું કે યા હઝરત આપે
મહારી પાસેથી એક માણસને ત્રણ દીનાર
અપાવ્યા હતા, હઝરતે તેના ત્રણ દીનાર તેને
પાસે બેલાવરાવી આપી દેવાવ્યા. પછી હઝરતે
વળી એ પ્રમાણે ફરમાવ્યું. ત્યારે ત્યાં જેઠો
ઉકાશા નામનો એક માણસ ઉભો થયો અને
હથ જોડી કહેવા લાગ્યો કે એક દીવસ આપની

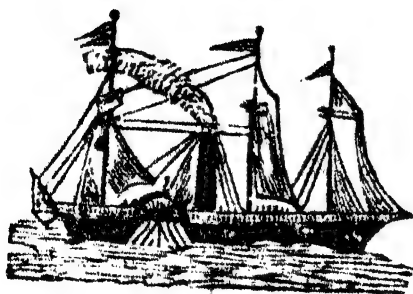
(૧૫૮)

અસ્વારી કોઈ જગ્યાએ જતી હતી ત્યારે આપે
અસ્વારીને જે કારડો માર્યો હતો તે મને વાગ્યો
હતો. આપે શરમાવવાથી મેં એ બાબત અરજ
કીધી છે, હજરતે તરતજ કારડો મંગાવ્યો
અને તેને પોતાની પીઠ ઉપર મારવાનું કહ્યું,
ઉક્કાશાએ કહ્યું હજરત ! આપનો કારડો જ્યારે
મને વાગ્યો હતો ત્યારે મ્હારી પીઠ ખુલ્લી હતી
માટે આપ આપના શરીર મુખ્યારક ઉપરથી
આ પહેરણુ ઉતારી નાંખ્યો, તરતજ હજરતે
પહેરણુ ઉતારી નાંખ્યું અને પહેરણુ રૂપી વાદ-
ળામાંથી મોહર રૂપી ચંદ્ર પ્રકાશીત થયો,
તરતજ ઉક્કાશાએ તે મોહરે નખુવતને
ચુમી લીધી અને હાથ જોડી વિનંતી કીધી કે
હે ! હીન દુન્યાના બાદશાહ, અમારા સરદાર
કયામતના દીવસે શાફાઅત કરી દોઝખની
અગ્નીથી બચાવનાર તારનાર અને પરંપરાનું
સ્વર્ગ સમુ સુખ આપનાર મુજ નાચીજ પામર
પ્રાણીની શી શકતી કે આપ પાસેથી બદલો

(૧૫૬)

હઉં ? મ્હારી ગરજ તો માત્ર આપની મેન-
હરે નખુજ્વતના દર્શન કરવાની હતી. ત્યારબાદ
હઝરત પોતાને ઘેર ગયા અને ત્રણ દીવસ
પછી આ ફાની દુન્યાને ત્યાગી લોકોની આં-
ખોથી અદ્રશ્ય થઇ ગયાં. આ અમર મહાન
પવિત્ર પયગમ્બરની કબર મુબારક મદીના મુ-
નવ્વરામાં છે, તેઓના ફૈઝ—ઉદારતાનો નિર્મળ
ઝરો આખા આલમમાં વહ્યો—વહે છે અને
વહેશે જે ઝરામાંનું એક દીપું પીનાર અમર-
જીવન પ્રાપ્ત કરે છે અને કરશે.

—O—

(૧૬૦)

૬૦ મોહમ્મદ સન્ના અખલાક.^૧

કુરઆને શરીફમાં હકતઆલા પોતાના પ-
'ઉગમ્મર વિશે ફરમાવે છે કે “અન્નક લઅંલા
ખોંલોકિલ અંઝીમ” હે ! નખી ! તું
હંયામાં હંયાં અને શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ અખલાક
(વિવેકાદી સદગુણ) વાળોછે. હઝરત આયશા કહે
છે કે તે હઝરતનો પુત્રક (વિવેક) કુરઆન
હતો એટલે કુરઆને શરીફમાં જેને સખ્યતા
વીવેક આદી સદગુણો બર્યા છે તે તે હઝરતે
સંપાદન કર્યાં હતાં. ઉદારતા શુરવીરતા નમ્રતા
સહન શીલતા શ્રધ્ધા આસ્થા પરહેઝ તવક્કલ
હયા શરમ ફસાહત ખલાગત ઇત્યાદી સરવે સ-
દગુણો હઝરતમાં હતા. આપમાં એ કે એક
સદગુણ એટલી પુર્ણતાથી બરેલો હતો કે તેઓ
વિશુ બીજા કોઈને તેવો ભાગ્ય થયો નથી.

૧—વિવેકાદી સદગુણો.

(૧૬૧)

ઉન્સ કહે છે કે મેં બરાબર દસ વરસ સુધી તે હઝરતની બ્યાકરી કીધી પણ તે દરમિયાન તેઓએ કદી મને “ઉફ” કરીને પણ કહ્યું નથી, અને કોઈ કામ માટે તેઓએ મને કદી ઠપકો આપ્યો નથી કે કેમ ફલાણું કામ કર્યું અને કેમ ફલાણું કામ ન કર્યું? મુસાફરી વીગેરેમાં હું જેટલું કામ તેઓનું કરતો તેથી બમણું કામ તેઓ મ્હારું કરતા.

તેઓ ખીચારા ભાચાર અને નિરાધાર મીસ્કીનો સાથે પ્રીતિભાવથી વર્તતા. કોઈ રંક માણસને નિર્ધન હોવાના કારણથી હલકો ન સમજતા. અમીર અને શકીર રાય અને રંક ગુલામ અને માલિક સર્વેની દાવત (નોતર) સ્વીકારતા. માનવંતા અને સદચ્છરથોને માન આપતા, દરેક માણસ સાથે તેના મરતબા અને દરજા પ્રમાણે વર્તતા, પોતાના અસ્હાબો ઉપર પ્રીતિ રાખતા, માંદા માણસોને જોવા જતાં, દુઃખમાં આવી પડેલા માણસોને ઠીલાસો આપવા જતા. વહાણે

(૧૬૨)

ઉપર જઈ જ્યો બેટ અર્પણ કરતા તેને સ્વીકારતા અને તેના જેટલો અથવા તેથી વધારે બદલો વાળતા, જેને મળતાં તેની સાથે મુસાફરો (હસ્તમેળાપ) કરતા; ખાનપાનની અથવા સુવા બેસવાની કામની કાંઈ પણ વસ્તુમાં ખોડ ખાપણ ન કાઢતાં, જે કાંઈ પથારી આપતો તો તે ઉપર સુઈ રહેતા અને ન આપતો તો બોંય ઉપર આરામ કરતા.

જ્યારે કફરોએ તેઓને સખતમાં સખત મુસીબતો પહોંચાડી ત્યારે અસ્હાબોએ અરજ કીધી કે યા હઝરત તેઓના હકમાં બદ દોઆ (શ્રાપ) કરો. તેના જવાબમાં આપે ફરમાવ્યું “હું લોકોના હકમાં બદ દોઆ કરવા માટે મોકલવામાં આવ્યો નથી, હું તો માત્ર રહમત (કૃપા) માટે મોકલવામાં આવ્યો છું.”

એક દીવાની સ્ત્રી હઝરતની શેવામાં હાજર થઈ કહેવા લાગી કે યા હઝરત મહારં ફલાણું કામ કરી આપો, હઝરતે કહ્યું બહે બોલ તહારં.

(૧૬૩)

શું કામ છે! હો! ફલાણીની મા મ્હારી સાથે
આલ ત્હારાંમનમાં આવે તે કામ બતાવ કે
હું કરી આપું.

હજારતે રમુલે ખુદા સં કદી નિલેજતા
ભરી વાણી ન બોલતા કોઈને ગળો નદેતા. જ્યારે
ધણા કોંધાયમાન થતા ત્યારે બસ એટલું કહેતાં
કે આ. માણસને શું થયું છે? તેના માથામાં
ધુળ પડે બજારમાં બજારના માણસોની જેમ
ધાંટા પાડી ન બોલતા, બદીના બદ્દલે બદી ન
કરતાં, પણ જ્યારે કોઈ માણસ અદલાહે બાંધેલી
હદ બહાર નીકળી જતો ત્યારે તેઓના ગુસ્સાનો
કાંઈ પાર ન રહેતો, તેઓએ પોતાના હાથ વડે
કોઈને માર માયો નથી ન પોતાના માણસને
ન બીજા કોઈને ન પોતાની બીબીને
ન કોઈ નોકરને; અલબત્ત અદલાહની રાહમાં
જેહાદ કર્યો છે.

દરેક બાબતમાં નમ્રતાથી કામ લેતા, ખાતી
પીતી વખતે ફકીરોની જેમ બેસતાં પીઠ ઉપર

(૧૬૪)

તકીયો બકીયો લગાડીને ખાતા નહીં, ખાતી વખતે ફરમાવતા કે હું બંદો (શેવક) છું અને બંદાની જેમ ખાઉં છું ખાણામાં કદી ખોડખામી કાઢતા નહીં પસંદ ન આવતું તે ઉપાડી લેવરાવતા, દુધ મીઠી વસ્તુ અને ગોસ્તને પસંદ કરતા, “બિસ્મિલ્લાહ ” બોલીને ખાતા અને દરેક કામનો “બિસ્મિલ્લાહ ” બોલી આરંભ કરતા દરેક કામ જમણા હાથે કરવાનું પસંદ કરતા પણ ઇસ્તન્જો અને નાક સાફ કરતી વખતે ડાબો હાથ વાપરતા, જે વસ્તુમાં દુર્ગંધ હોતી જેમકે કાચુ લસણ કાચી પીયાજ ખત્યાદી તેવી વસ્તુઓ ન ખાતા અને તેને નાપસંદ કરતા, દાંતણુ કરવાને ધણું જ પસંદ કરતા કેમકે તે સ્વચ્છતા અને ચોખ્ખાઇનું કારણ છે, સસ્તી વસ્તુઓને પસંદ કરતા, અત્તર લગાડ્યા કરતા ખુશખોને ધણી ચાહતા. પાણી પીતી વખત ત્રણ ન્ધાસ લેતા, આપ મીઠા અને ઠંડા પાણીને ધણું ચાહતા, આપનો પાણી પીવાનો પ્યાલો

(૧૬૫)

લાકડાનો હતો, ખાણુ ખાવા પહેલાં અને પછી
હાથ ધોતા, ખાણું ખાવાની પહેલે બિસ્મિ-
લ્લાહ અને ખાધ રહ્યા પછી એક વાક્ય
બણતા જેના અર્થ એ કે “સર્વે વખાણુ
એ અલ્લાહ માટે છે કે જેણે અમને
ખવરાવ્યું પીવરાવ્યું અને મુસલમાન
બનાવ્યા” તથા આંગળીયો વડે અને અડ-
કડા બેસી ખાઈ ભેતા અને ફરમાવતા કે
જેવી રીતે એક ગુલામ ખાતી વખતે
પોતાના માલિકનો હુકમ તરત બજાવ-
વાની વાટ જોતો અડકડો બેસી ખાઈ
લેછે તેવી રીતે હું પણ ખાઉં છું, બલકે
જે ચીજો માત્ર હયાત (જીંદગી) સામ-
વવા માટે પુરતી છે એટલીજ ખાધ પેટ
ભરું છું.

તેઓ એટલાં બધાં નમ્ર હતાં કે વારંવાર
ફરમાવતા કે મને હજારેં મુગસ અઠ

૧-આ એક પયગમ્બર હતા, જેઓની

(૧૬૬)

ઉપર વડામ આપો નહીં, એટલાં પરહેઝગાર
હતાં કે તેઓએ સ્ત્રીઓ પાસેથી જ્યવનત લેતી
વખતે કોઈ સ્ત્રીના હાથમાં પોતાનો હાથ આ-
પ્યો નહીં અને કોઈ વખત પણ કોઈ સ્ત્રી
સાથે ખાનગીમાં વાતચીત કરી નહીં. તેઓ
કુમારીકાઓ કરતાં પણ વધારે શરમાળ હતા.
ગંભીરતા એવી હતી કે જનાણે આયશા કહેણે
કે મેં તે હઝરતને કહી એવી રીતે હસતા જોયા
નથી કે તેઓનું મોંહ ખુલી ગયું હોય અને

ઉમ્મત તેઓ ઉપર ઇમાન લાવી નહીં તેથી
તેને શ્રાપ દહ આપ ગામમાંથી ચાલ્યા જઈ
સમુદ્ર પસાર કરવા હોડીમાં બેઠેલા, રસ્તામાં
હોડીની આસપાસ એક માછલી રુબાણે કાંઈ
માગતી હોયની એમ કહ્યું કરતી. અર્થાત હ-
ઝરતે પુતુસ તે સમુદ્રમાં પડ્યાણે, પેલી માછલી
તેઓને ગળા ગાઈ છે અને લાંબા સમય સુધી
પોતાના પેટમાં સંભાળતી રાખી તેઓને પાછા
ખંડાર કાઢ્યાણે.

(૧૬૭)

દાંત દેખાયા હોય; માત્ર આપ મુસ્કરાતા હતા.

જ્યારે આપ ધરમાં તથ્થરીફ લાવતા ત્યારે ધરવાળાઓની સાથે ધરના કામકાજમાં ગુંથાઈ જતા હતા, પછી નમાઝના વખતે મસજિદમાં ખીરાજમાન થતા હતા. આપ તદ્દન સાદી રીતે નિર્વાહ ચલાવતા હતા, ફકર અતે ફાકા ઉપર સંતોષ માનતા હતા. જેમકે લખ્યું છે કે તે હઝરતના ધરવાળા કદી લાગલાગટ જે દીવસ સુધી જવની રોટલીથી પણ તૃપ્ત થયા નથી.

એટલે સુધી કે આપ વફાત પામ્યા કદી કેટલીક રાતો સુધી તેઓ અને તેઓના ધરવાળાં જુખ્યા પેટે સુષ રહ્યાં છે. તેઓએ અમીરની જેમ મોહટા મોહટા ખવાનયાઓ ઉપર જેસીને તથા ચીનીની રકાખીયોમાંથી કદી ખાધું નથી. માત્ર સાધારણ કપડાના ફસ્તરખાન ઉપર રોટલી ખાતા હતા. ઘણી વખત ખજુરના પાતરાની ચટાઈ ઉપર સુષ રહેતા જેથી ચટાઈના નીશાન હઝરતના શરીર ઉપર પડી જતા. આપ

(૧૬૮)

ફરમાવતા કે હું તમારો માલ તથા તમારા
ઉપર વડાઈ તથા બાદશાહી ચાહતે નથી મો-
હટા મોહટા અમીરોએ તેઓને, જો તેઓ
તેઓના મતને મળતા થાય તો, મદદ અને
દ્રવ્ય આપવા ઇચ્છા બતાવી પણ તેઓએ તેવા
દ્રવ્યને લાત મારી અને માથે પડતી અનહદ
મુસીબતો અને વીટંબણાઓની કાંઈ દરકાર ન
કરતાં તેઓના નાસ્તીક મતને મળતા ચાલ્યા
નહીં, તેઓના અંતકાળ વખતે તેઓની પાસે
થી પોતાના મંદવાડની દવા કરે એટલુંએ ની-
કળ્યું નહીં. મૌતના વખતે કેટલાક શેર જવ
બદલ તેઓનું બખ્તર ધરાણે પડેલું હતું. એક
વખત તેઓની સ્ત્રીઓએ સારાં સારાં સુશેલીત
કપડાં અને ધરાણાંમાંઠાની ઇચ્છા દર્શાવી તો
આપે તલાક આપવા તૈયાર થઈ સાફ સાફ
ફરમાવી દીધું કે “અગર તમને દીન (ધર્મ)
ની ખાતર જેટલી મુસીબતો અને વીટં-
બણાઓ પડે તેટલી બેઠવી મંજુર હોય

(૧૬૯)

તો રહ્યા નહીં તો તલાક (છુટકો) લઈ
 હયો." તેઓ પોતાની તબક્કામ કરાવવી પસંદ
 કરતા નહીં. કોઈ તેઓને માન આપવા હુકુ
 થતું તો તે તેમને સાફ લાગતું નહીં. જ્યાં
 જગ્યા મળતી ત્યાં સાદાઈ પુર્વક બેસી જતા
 હતા.

તે હજરત પોતાના સ્વધર્મ કામો પોતાના
 હાથે કરી લેતા હતા, પોતાના પહેરવાનાં કપ-
 ડાં પોતે લેતા, પગરખાના બંદ પોતે બાંધતા,
 પોતેજ બકરીઓનું દુધ દોતાં અને એવીજ
 રીતે બીજાં કામ પણ કરી લેતા. એક વખત
 આપ મુસાફરીએ મવા હતા; તે મુસા-
 ફરીમાં તેઓના કેટલાક અરહાબો (મિથ્યો)
 પણ સાથે હતા, જ્યારે તેઓ રસોઈ કરવા
 લાગ્યા ત્યારે દરેક જણાએ એક એક કામ
 વહેંચી લીધું, કોઈ બકરી ઝાલક કરવા લાગ્યો,
 કોઈ તેને સાફ કરવા તૈયાર થયો એવી રીતે
 દરેક જણ એક એક જુદું જુદું કામ કરવા

(૧૭૦)

લાગ્યો, હજરતે ફરમાવ્યું કે “ જંગલમાંથી
લાકડાં હું વિશ્વે લાવીશ, ” અસ્હામેએ
ધણીએ વિનંતીયો કીધી કે એ કામ પણ અમે
કરી લઈશું આપ તરફી ન લ્યો. હજરતે
ફરમાવ્યું કે “ જે માણસ પોતાના
મિત્રોમાં માનવતો થઈ બેસી રહ્યો તેને
ખુદા નાપસંદ કરે છે. હવે તેઓજ લાકડાં
વીણી લાવ્યા.

તેઓનો મહેરો રોઅખનાક અને ધણોજ
ખુશસુરત હતો, જ્યારે કાંઈ માણસ એકા એક
તેઓને જોઈ બેતો ત્યારે તેના મનમાં હજરતનો
રોઆખ અને બય બેસતો. પણ જ્યારે તે
તેઓની સાથે વાત કરતો ત્યારે એકા એક
હજરતની મોહબ્બત અને પ્રીતિ તેના મનમાં
મુજ પકડતી. મજલિસમાં અસ્હામે સાથે હળી
મળી બેસતા, સહુની પહેલે સલામ કરતા, ખીજની
સલામ કરવાની વાટ જોતાં નહી. જ્યારે આપ
છાકરાઓ પાસે થઈ નીટળતા ત્યારે તેઓને પણ

(૧૭૧)

સલામ કરતા દરેક માણસને હંસતા મોઢે
મળતા, જે કેમ આપને બોલાવતા તેને સખખચક
(હાજરધુ) કહેતાં. અરહાબોમાં કદી પગ
પ્રસારી બેસતાં નહી, જે મજલિસમાં જતાં તે
મજલિસમાં બાજુ જોઈ બેસી જતા. ગાઢી
ઉપર કિંવા ઉંચે બેસવાના પ્રયત્ન કરતાં
નહીં, જ્યારે કાંઈ માણસ આપનો હાથ પકડી
લેતો ત્યારે જ્યાં સુધી તે છોડતો નહીં ત્યાં
સુધી ન છોડાવતા. જે ધરડી ડોસ્ત્રીયો આપને
કાંઈ કામ માટે સાથે લઈ જતીયો તો આપ
તેઓનું કામ કરી આપવા આજ્ઞાં જતાં અને
તેઓનું કામ કરી આપતાં. મદીનાની લૌંડીયો
અને ગુલામો અને લોકોના નોકર ચાકરો પાણીના
વાસણો, હજરત તેમાં બરકત થવા માટે,
પોતાનો મુખારક હાથ બોળે, એટલા માટે
તેઓની શેવામાં લાવતા, ત્યારે હજરત સખત
અને કડકડતી ટાઢ હોવા છતાં પોતાનો હાથ
તેમાં બોળતાં.

(૧૭૨)

એક વખત એક માણસને હઝરતની પવિત્ર શેવામાં હાજર કરવામાં આવ્યો, તે હઝરતના રોઆબથી ધ્રુજવા લાગ્યો. આપે ફરમાવ્યું “હે ! સાધ ! જય પામતો નહીં ! હું બાદશાહ નથી હું તો કુરૈશમાંની એક સ્ત્રીનો પુત્ર છું જે મુકે ગોશ્તખાતી હતી.” આપનો વિવેક એટલો બધો હતો કે નહાના નહાના છોકરાઓ સાથે તેઓને રીઝવવાની વાતો કરતા હતા. તે હઝરતને જ્યારે બે કૃત્ય કરવાનો કદાચ આધિકાર આપવામાં આવતો ત્યારે તેઓ બની શકે એ કામને કબુલ રાખતા, અને અગર કોઈ ગુનાહની બાબત હોતી તો તેનાથી વેગળે રહેતા હતા. જ્યારે તેઓ આગળ કોઈ મુશ્કેલી આવતી ત્યારે તેઓ નમાઝ પઢતી શરૂ કરતા અને ફરમાવતા કે “માણસ ધિજદો કરતી વખતે ખુદાની તદ્દન” નજીક થઈ જાય છે.”

સર્વદા ખુદાનું સ્મરણ કરવામાં અને તેનું જ

નામ જપત્રમાં ગુંથાય રહેતા, ખાતાં પીતાં ઉઠતા
બેસતા, સુતી મસજીદમાં જતાં મસજીદમાંથી
બહાર નીકળતા, ઘેર જતા ઘેરથી બહાર નીકળતા,
એડેસુધી કે પાવખાને જતા ત્યારે પણ
ખુદની યાદથી ગાફેલ થતાં નહીં.

ધર વ્યવહાર એવો ચલાવ્યો કે તેઓને
નવ ખીખીયો હતી, તે સર્વેનો પોતે નિભાવ કર્યો.
દરેક સ્ત્રીને ઘેર વારા ફરતી જતાં, અર્થાંત-તેઓ
એ ધરવ્યવહારનો પણ ઉત્તમ નમુનો કરી
દેખાડ્યો. આપ એવું રસીક અલંકારિક અને
સુભાષિત બોલનાર હતા કે તેઓની રસીક ભાષાથી
શ્રુતિઓ પણ મિત્રબની ગયા હતા.

તેઓનો ન્યાય એવો હતો કે તેઓએ
અસ્લાહ તઆલાએ ઠરાવેલી શીક્ષાઓ કોઇ ગુ-
ન્હેગાર ઉપર જારી કરવામાં કદી દયા આણી નહીં,
તેઓની દ્રઢતા એવી હતી કે તેઓનો પગ દ્રઢતાના
મૈદાનમાંથી કદી પાછો હઠ્યો નહીં. તેઓનો
તવકલ (વિશ્વાસ) એવો હતો કે આપું અર-

(૧૭૪)

અસ્થાન બલકે આપું આલમ તેઓનું શત્રુ
થઈ બેઠું હતું પણ તેઓએ ખુદ ઉપર પુરું
(વિશ્વાસ) રાખી તેઓની કાંઈ દરકાર કીધી
નહીં. શત્રુઓમાં બેઘડક નિડરપણે એકલા
ફરતા હતા. તેઓની યોજનાઓ આગળ કોઈની
યોજનાઓ નભી શકી નહીં. આપની પવિત્રતા
સત્યતા અને પ્રમાણિકપણું એવું હતું કે
તેઓ ન્હાનપણમાંથી આખા અરબસ્તાનમાં
સાહક (સત્ય) અને અમીન (પ્રમાણિક)
પ્રખ્યાત હતા. અર્થત-આપની સમ્યાધ પવિત્ર-
તા પરહેજગરી વિવેક સમ્યતા આદી સદગુણો
શત્રુઓ પણ માને છે. આપમાં એવા અમુલ્ય
સદગુણો હતાં કે તેવા બીજા માણસમાં હોવા
તદન મુશ્કીલ છે.

ઉમ્મત—પ્રભને તે હજરત જેવો સહાય-
કાર અને સલાહકાર, પુત્રોને એવો પિતા,
પત્નિઓને એવો પતિ, મિત્રોને એવો મિત્ર,
શિષ્યોને એવો શીક્ષક, દુર્દશા અને અધોગતિમાં

(૧૭૫)

પડેલી પ્રજાને એવો સુધારક, દેશને એવો વ્યવસ્થા કરનાર, દુન્યાને એવો વિજયી, પાપીયોને એવો ડસવનારો અને તારનારો, ઇમાનવાળાઓને એવો ખુશખબરી આપનારો આજ સુધી ન મળ્યો છે ન કદી મળશે.

હઝરતે રસુલે ખુદા સંની નખુ-
વતની સાબિતીની દલીલો.

હઝરતે રસુલે ખુદા મોહમ્મદે મુસ્તાફા સંની ઉપર પ્રમાણે અમે સંક્ષેપ્તમાં જીવનવૃત્તાંત લખી ગયા. હવે અમે તે સરવેનો તત્વ સાર લખીએ છીએ અને તેઓ સાચા નખી હોવાની કેટલીક દલીલો રજુ કરીએ છીએ.

૧—તે હઝરત જે પ્રજામાં જન્મ પામ્યા હતા તે પ્રજા ઇસ્લમે અદખ અને ફસાહત અને બલાગતના શાતમા ઉંચા દરજે પહોંચેલી હતી,

(૧૭૬)

સંસારી વ્યવહારમાં પણ તે સારી પેઠે લાયક હતી. પણ રહાની (આત્મિક જીંદગી) અને અખલાકી (નૈતિક) રથ ત્રીની રૂએ તે ખીલકુલ અધમ દશમાં આવી પડેલી હતી, એવી પ્રજામાં એક એવા રીફોર્મર (સુધારક) નું જન્મ પામવું કે જે તેઓની સંસારિક અને આર્થિક સ્થિતિને સુધારીને દીન દુન્યાના બાદશાહ બનાવે તે તે રીફોર્મરની હંયામાં ઊંચી શ્રેષ્ઠતા અને સત્યતાની પુરી સાબીતી છે,

૨—દુન્યામાં અત્યારસુધી કોઇ પણ અમંલ્ય માણસ કોઇ પણ પ્રજાનો સરવે બાબતોમાં લીડર (આગેવાન) અને રીફોર્મર બની શક્યો નથી, જે દેશમાં કોઇ પણ પ્રકારના જ્ઞાનની અથવા ઠળા કૌશલ્યની જરાએ ચર્ચા ન હોય તે દેશના માણસનું (અને એ માણસે એવો કે કદી નીચાળે કાંઇ પણ શીખવા ગયો નહોતો) એકદમ ઇસ્લામ ધર્મ (તેપણ કેવોમહત્વતા ભયો કે જેમાં હજારો બન્નકે લાખો ને કરોડો,

(૧૯૭)

મોહટા મોહટા વિદ્વાનો તત્વજ્ઞાનીયો અને મહાત્માઓ થઈ ગયા છે અને હાલમાં મનુષ્યોને જીતી કરવો અને તે આગેવાન અમલું હોવા છતાં જુદા જુદા દીન અને સર્વે વિદ્યાઓથી ભરપૂર કિતાબ લાવવી, જ્યાં સુધી તે સંપૂર્ણ જુદા તરફથી છે એમ માનવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી તદ્દન મુશ્કેલ અને અસંભવિત છે.

૩-મહાન પયગમ્બર જે કિતાબ લાવ્યા છે તે એવી તો અલંકારી અને સુભાષિત છે કે અરબસ્થાનના સરવે લોકો અને સરવે અરબી જાણનારાઓ તે કિતાબની અલંકારયુક્ત છટા ઉપર હયરાન છે એટલે સુધી કે અરબ લોકોએ તેને ફસાહત અને ખસાગત માટે ઉચ્ચમાં ઉચ્ચો નમુનો ઠરાવી બીજી કાંઈ કિતાબને તે અરબી ગણતા નથી. આખું આલમ તે કિતાબ જેવી બીજી એક કિતાબ લાવી શકતું નથી. તો એવી કિતાબ કે જેમાં શારિરીક તેમજ આત્મિક સરવે પ્રકારના શીક્ષણ સંપૂર્ણ રીતે

(૧૭૮)

હોય તે એક અભણ માણસ કેવી રીતે બાપી
શકે? જ્યારે અભણ માણસ બાપી ન શકે ત્યારે
સાપી ન થાય છે કે તે અલ્લાહ તરફથી
હોયી જોઈએ.

૪-હજરતે મોહમ્મદ સં પયગમ્બર તરીકે
જાહેર થયાં તે આગમન ચાલ ચલણ અને
વર્તણુકનાં એવા નૈતિચાન હતા કે કોઈ માણસ
તેઓની પવિત્રતાના આશુપણ ઉપર કોઈ
જાતનો ડાઘ લગાડી શક્યો નથી. તેઓના દુશ્મનો
ની તેઓને સાદીક અને અમીન કહેતાં જીભ
ધસાઈ ગઈ હતી. અને અમીન એ તો આપનો
લકબજ થઈ ગયો હતો. તો વાંચકો! એવો
સાચો અને પ્રમાણિક માણસ કે જે ચાળીસ
વર્ષ સુધી કદી જુદું બોલ્યો ન હોય અનીતિના
આડે પથે ચાલ્યો ન હોય જેના પ્રમાણિક પણા
ઉપર કોઈ પ્રકારની આળા આવી ન હોય તે
માણસ ચાળીસ વર્ષ પછી શા માટે ખુદા સંબંધી

(૧૭૬)

જુઠું બોલે? જાને પોતાને શા માટે તેના પયમઅર તરીકે કહે?

પ-નપુત્રતની પહેલાં તે હજરતને ધરલામ ધર્મ કાઢવાનો કદી વિચાર પણ આવ્યો નહતો. તેમજ ન કોઈ એ આપનો એવો વિચાર સાંભળ્યો હતો, તેમજ કોઈ પણ માણસને હજરત ઉપર કોઈપણ જાતની પુરાઈનો વહેમ પણ આવ્યો નહતો જેમકે અહલાહ તઆલા તે હજરત વિશે કુરઆનમાં ફરમાવે છે, “ લોકોમાં એક ઉમ્મર સુધી એટલે ચાલીસ વર્ષ સુધી આ આગમચ રહ્યો, કદી તમે મહારું જુઠું સાંભળ્યું નહીં, નવો ધર્મ કાઢવાનો વિચાર પણ સાંભળ્યો નહીં તો શું થોડીવારમાં હું ખુદા ઉપર જુઠું બાંધવા લાગ્યો? શું તમને બુધ્ધી નથી? એટલે એટલુંજે સંમજ શકતા નથી કે જ્યારે ચાલીસ વર્ષ સુધી મેં મહારી નીતિને જરાએ બગડવા દીધી નથી તેમજ તમે આજ સુધી મહારા મોંઢથી કાઢ

(૧૮૦)

જુઠી વાત સાંભળી નથી ત્યારે શું હવે હું
જુહું ખોલવા લાગ્યો હમણે !

૬-નખુવરત પછી અરબના કાફેરોએ ધન
દોલત તથા બાદશાહીની લાલચો આપી પણ
આપ સાચા હતા એટલે તેમાંની એકે બાબત
સ્વીકારી નહોતું અને પોતાની સત્યતામાં દૃઢ
રહ્યાં અને ખુદાની આગ્રા પાળતાં જે જે મુસીબતો
સંકટો વીટંબણાઓ અને અડચણો આવી તેને
સહન કરી લીધી અને ધીરજ રાખી પોતે જે કામ
માટે જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા તે કામ કરે
ગયા અને આખરે તેઓની સત્યતાના કારણથી
તેઓનોજ જય થયો અને આખા આલમ ઉપર
ઈસ્લામી વિજય પતાવા ફરકવા લાગ્યો. જે કદાચ
કોઈ દુન્યાનો લાલચુ અને જુઠો હોત તો તરત
કાફેરો પાસેથી ધન દોલત અને બાદશાહત લેઈને
તેઓની મરજી પ્રમાણે વરતત અને મોજ શોખ
માનત, પણ આ મહાન પયગમ્બર સાચા અને
પરવરદિગારના આશ દિલદાર હતા. કાફેરોની
લાલચથી કેવી રીતે લલચાત ?

(૧૮૧)

૭-હીજરતની ખાદ જ્યારે તેઓ અરમસ્તાન ના સરદાર અને ખાદશાહ બન્યા ત્યારે તેઓએ કોઈ ખીજ ખાદશાહો અને સરદારોની જેમ એકે બબ્બ અને દિવ્ય મહેલ બનાવ્યો નહીં, પોતાની સ્ત્રીઓને સારા સારા પોશાક શ્રેષ્ઠગાર અને ધરાણા ગાંઠા ધડાવી આપ્યા નહીં. પહેલાંની જેમ ફક્ત ફાકામા સાદી રીતે જીંદગી ભોગવતા રહ્યા, તેઓએ સારા અને ઉચ્ચ ઠપકા પહેર્યા નહીં, પથારી માટે તેઓએ ફતી તળાઈ પથુ બનાવી નહીં રાતરે બત્તી અને દીવા વિના ચલવી લીધું, જે કાંઈ તેઓ પાસે આવ્યું તે ગરીબ ગોરબા યતીમે અને વિધવાઓમાં વહેંચી દીધું.

તેઓ ઉપર એક સમય એવો હતો કે દરેક માણસ તેઓના ભોહીને તરફ્યો હતો, પૃથ્વી આટલી બધી વિશાળ હોવા છતાં તેઓ માટે સ્થાન હતી, તેઓને કોઈ આશ્રય આપવું નહતું. રહેવા માટે ધરના સાંસા થઈ પડેલાં હતાં. અને આ

(૧૮૨)

વખતે તેઓના કબજામાં અરબસ્તાનની આદશાહત હતી કરોડો માણસ શેવામાં હાગર હતા તોપણ પહેલાં કરતાં તેઓનો સ્વભાવ બદલાયો નહતો. જેવી રીતે પ્રથમ યતીમે અને ગરીમે ઉપર દયા ખાતા હતા તેવીજ રીતે આ વખત પણ યતીમે અને ગરીમે ઉપર દયા ખાતા હતા. પહેલાં જેવી રીતે ધર્મના કામમાં કોશીશ કરતાં હતાં તેવીજ રીતે હમણાં પણ કોશીશ કરતા હતા. અગર આ નબી ખુદાની તરફથી ન હોત તો આવી સત્યતા અને દ્રઢતા તેમનામાં જોવામાં આવત નહીં; અને એ સંભવિત છે કે અવનતિમાંથી ઉન્નતીમાં આબ્યાપછી માણસના સ્વભાવમાં જરાએ ફેર પડે છે પણ આપસાચા પયગમ્બરના સ્વભાવમાં કદી એમ થયું નહીં. તો એથી સ્પષ્ટ રીતે સાબીત થાય છે કે તેઓ ખુદાની તરફથી હતા કેમકે ખુદાજ માણસ શીવાય બીજા કોઈનાં આવા ક્રિતમ સદ્ગુણો સત્યતા અને દ્રઢતા હોઈ શકેજ નહીં.

(૧૮૩)

૮—યુવાવસ્થા કે જે ૨૫ થી ૫૦ વર્ષ સુધી છે તેમાં તેઓએ પોતાના કરતાં મોહરી વયની એકજ સ્ત્રી સાથે રહી સંતોષ માન્યો. પણ પયગમ્બરની પદવી પ્રાપ્ત કર્યા પછી ઇસ્લામ ધર્મનો પ્રસાર કરવા માટે અને સહ-આચાર વિચાર, પતિ પત્ની વચ્ચેના હકો, અને અરસપરસ પ્રીતિભાવ વધારવાના શાક્ષણો અને બોધ આપવા માટે અને લોકો સાથે સબંધ બંધાયાથી સલાહસંપ જળવાઈ રહે એટલામાટે તેઓએ એક કરતાં વધુ સ્ત્રીઓ કીધી. જે તેમ કરવાથી તેઓનો હેતુ કામવાસનાનો હોત તો જ્યારે તેઓને અરબસ્થાનના કાફીરો રૂપવંતી કુમારીકાઓ આપતા હતા ત્યારે તેઓ તેણીઓ સાથે કેમ પરણ્યા નહીં? એકથી વધુ સ્ત્રી કરવાનું મુળ કારણ એ છે કે મદીનામાં જ્યારે ત્યારે તરફ ઇસ્લામ પ્રસરી ગયો ત્યારે કેટલીક સ્ત્રીઓ, હઝરતની પાસેથી હૈઝ નિકાસ વીગેરે સ્ત્રીઓને જરૂરીયાતના મમાયલન શીક્ષણ લઈ સ્ત્રીઓને

શિક્ષણ આપવા માટે, હજરતના નીક હમાં આ-
વીયો, અને જો તેમ કરવામાં આજુનું ન હોત
તો પવિત્ર ઇસ્લામ જો પરદો રાખવાનું અને
ઇસમત (પવિત્રતા)નું શીક્ષણ આપે છે તે જ-
ળવાઇ શકત નહીં. અને હજારો લોકો હજારો
જાતનો બદલુમાનીયોમાં રસાઇ જાત.

અરબસ્થાનમાં જેટલા ફિરકાઓ હતા તે-
ઓ સધળાઓને તે હજરતે સુધારવામાટે પ્રયત્નો
કર્યા જેથી તેઓ હજરતના જાતી દુસ્મન બ-
ન્યા. તેઓએ ખ્રીસ્તીયોને તથા ખુદા માનવાની
અને હજરત ઇસાને ખુદાનો દીકરો અને ખુદા
કહેવાની મનાઈ દીધી. બહુદીયોને તેઓની ખોડ
ખામીયો વીણીવીણીને બતાવી દીધી. અને તેઓને
આપેરતના (પરલોક) અજાબથી ઘણા ડરાવ્યા.
અરબસ્થાનના મુશ્કરીકોને કુદર અને શીરકની
મનાઈ કરી મુર્તિપુજનનું ખંડન કરીધું અને ખી-
જા સરવે ધર્મવાળાઓને એવું એવું સખ્ત
કહ્યું કે તેઓ સધળાં કદા સતુ થઇ ગયા.

(૧૮૫)

બંધુઓ! આ બાળકમાં જાંડો વિચાર અને
 સોચ કરો, શું જુદો સ્વાર્થ આપમતલબી
 હારો ધુતારો માણસ આવી રીતે વરતી શકે
 ખરો? શું પોતાના જીવના જ્ઞેષ્ઠને પણ મોહટી
 મોહટી બળવાન કૌભોત્રે વખોટી નાંખી તેઓની
 ખેડ ખામીયો વીણી વીણી તેઓના મોંઢે-મોંઢ
 કટી શકે ખરો? હજારા ધુતારાની તો એવી
 રીત હોય છે કે અગર તેઓ એક જણ સાથે
 દુશ્મની બાંધે છે તો બીજા દસ જણા સાથે
 દોસ્તી પણ રાખે છે. પણ તે હઝરતના તો
 સરવે ધર્મચાળા નહાનાથી મોહટા સુધી સરવે
 શત્રુ બન્યા હતા તેઓનો મહદગાર ખુદા શીવાય
 બાજે કાંઈ ન હતો, તેઓએ સત્યનો પ્રસાર
 કરવા અને જુદો નાશ કરવા તનમન અને
 ધનનો કાંઈ ખ્યાલ કાંઈ નહી, સ્વદેશ ત્રાજ્યો,
 સગા રનેહીયો સાંચેનો સગાંધ તોડ્યો, દુશ્મની
 બાંધી, અદ્વાઈતની તવહીદનો બોધ આપતાં લાખો
 મુસોબતો અને સંકટો માથે વહેરી લીધાં,

(૧૮૬)

પોતે મુસીગતમાં પડ્યા અને દોસ્તોને પડ્યા,
કેટલાંક કતલ થયાં કેટલાંકના લોહી રક્ત કેટલાંકને
બળતી અને ધગધગતી રેતી ઉપર સુરાવવામાં
આવ્યા. છાતી ઉપર પથર મુકવામાં આવ્યા અને
કેદ રાખવામાં આવ્યા, કેટલાંકને ફાંસી દેવામાં
આવ્યા. કેટલાંકને લુટી લઈ તારાજ કરવામાં
આવ્યા. આ સરવે થયું અને કર્યું પણ તે
સાચા પયગમ્બરે હક એટલે સત્યથી અને
પરવરદિગારની ઐક્યતાનો ખોધ આપવાથી
જરાએ મોંઢ ફેરવ્યું નહીં, દુન્યામાં પયગમ્બરો
શીવાય ખીજ કોઈએ આ પ્રમાણે કરી દેખાડ્યું
છે? શું કોઈએ એક કલમા? મારે આખા
આલમને પોતાનું શત્રુ બનાવ્યું છે?

૧-લાએલાહ બલ્લલાહ મોહંમદુર રસુલુ-
લ્લાહ જે ઉપર પુર્ણ આસ્થા આશુવાથી માણસ
મુસલમાન થાય છે. તેના અર્થ એ છે કે નથી
કોઈ અલ્લાહ પણ એકજ અલ્લાહ, અને મોહંમદ
અલ્લાહનો રસુલ-પયગમ્બર છે.

(૧૮૭)

ખરેખર બાદશાહો અને શુરવીરોને ઘણી
 ઘણી મુસીબતો વેઠવી પડે છે પણ તે શા
 માટે? પોતાની જાતના લાભ-બાદશાહત, અમી-
 રાઈ, સન્માન અને માથા ઉપર હીરામોતીથી
 જડાઉ મુગટ પહેરવાની ખાતર, પણ હઝરતે
 રસુલે ખુદાસં એવા બાદશાહ હતા કે કદી તખ્ત
 તો શું, ગાદીએ પણ બેઠા નહીં. સારા સારા
 પકવાનો તો શું જવની રોટલી પણ પેટભર
 ખાધી નહીં. જેટલી આસમાની કીતાબો છે
 તે સરવેમાં આપના આવવાની ખુશખબરી
 અપાએલી છે જેમકે અમે ૧ લાં પૃષ્ઠમાં લખી
 ગયાં છીએ, આપનું સર્વદા ઇબ્નાદતમાં અને
 અલ્લાહના સ્મરણમાં રહેવું, આખી ઉમર
 તકબીરો અને તહલીલીલોમાં મશગુલ રહેવું
 અધારી રાતો અને એકાંતમાં નમાઝો પડવું,
 દોઆઓ કરવું; આખી રાત જાગવું, ઇબ્નાદત
 કરવા માટે ઉભા રહેવાથી 'પગોનું' સૂજ જવું
 જે માણસને ખુદા ઉપર પુરું આસ્થા અને

(૧૮૮)

ધમાન ન હોય અને તેને પોતાની સત્યતાની
ખાતરી ન હોય એવા જુદા અને અવિશ્વાસુ
માણસનું કામ હોતું નથી એવો અનુભવ
સિદ્ધજ છે. આપ એટલી બધી ભવિષ્ય વાણીયો
ભાળી ગયાં છે કે જે તેના વખતસર ખરી
પડી. કિતાબે “ મોઅજ્જાતે મોદમ્મ-
દિયા” માં સ્પષ્ટ રીતે લખેલું છે કે એક અમલ
માણસનું પહેલાંથી થનાર બનાવો વિશે ખબર
આપવું, અને તેઓએ ભાખેલો શબ્દે શબ્દ
ખરો પડવો એ મસઅલો જ્યાં સુધી તેનો
સબંધ જુદા સાથે લગાડવામાં ન આવે ત્યાં
સુધી સમજી શકાતો નથી. આપે હજારો અને
લાખો મોઅજ્જાઓ (ચમત્કારો) કરી દેખાડ્યા
જે દસ્લામના પુસ્તકોમાં પ્રખ્યાત છે. જે ઇ-
સ્લામ ધર્મ આપ લાવ્યા તે જલદીથી પ્રસરી
ગયો. આપની હંચાલીમાંજ આખું અરબ-
સ્તાન મુસલમાન થઈ ગયું. અને આપની

(૧૮૬)

વશત બાદ પવિત્ર ઇસ્લામ શામ ઇરાન મી-
સર અને હમ ઇત્યાદી દેશો સુધી પ્રસરી ગયો,
અને માત્ર એક સદી જેવી ટુંક મુદતમાં ઇ-
સ્લામના પ્રકાશે આખા આલમને પ્રકાશીત
કરી દીધું. તુરકી, હીસ્પાનીયા, બ્રાહ્મર, યુ-
રોપી રશીયા અરબ ફારસ કિનઆન, અફ-
ગાનીસ્તાન, આસ્ટ્રેલીયા, કેપ, કોલોની, નેપાલ,
ટ્રાન્સવાલ ઇત્યાદી દેશોમાં ઇસ્લામનો ડંઢા વાગી
રહ્યો છે અને પાંચે વખત અશહુદો અન-
લાએલાહ ઈલિલલાહ વઅશહુદો અન્ન
મોહંમદર રસુલુલલાહનો પોકાર પોકારવા-
માં આવે છે. તેનો આટલી જલ્દીથી પ્રસાર
થવો તે તેની સત્યતાની દલીલ છે. શું બીજો
કોઈ ધર્મ એટલે સુધી અને એટલી ઝડપથી
આખા આલમ ઉપર પ્રસરવા બાગ્યશાળી
થયો છે ?

૮-આ પવિત્ર ધર્મે સંસારિક વ્યવહારીક નૈ-
તિક અને ધાર્મિક જે શીક્ષણ આપ્યાં છે તેવાં

(૧૯૦)

શીક્ષણો ખીજે કાંઈ પણ ધર્મ આપતો નથી,
અને ઇસ્લામના એવા એવા કાનુનો છે કે કાંઈ
માણસની શક્તી નથી કે તેવા કાનુનો બાંધી
શકે. આખું આલમ એ બાબતને તો એકમતે
સ્વીકારે છે કે ઇસ્લામના કાનુનો ધ્યાન આપવા
જોગ અને અનુપમ છે. જેમકે પંજાબના પ્ર-
ખ્યાત મોસ્તર રાયગન સાહેબ કહે છે કે
“એક અબ્દુલ માણસ દુન્યા માટે એવા
કાનુનો કાયદાઓ બાંધી ગયો કે જેનો
મુકાબલો મોહટા મોહટા તત્ત્વજ્ઞાનીયો
વિદ્વાનો અને તિગ્રયુદ્ધીના લોકો કરી
શકતા નથી બલકે તે સરવે જણાં એક
જાણે તે કાનુન અને કાયદાનાં વખાણ
કરે જાય છે.” શું આવા કાનુનો સર્વ શ-
ક્તીમાન પરવરદિગારની મદદ વિના એક અબ-
સુથી બાંધાઈ શકે ? કદી નહીં કદી નહીં,
આપે દરેક વખતને અનુસરતી જેવી કે ખાણ
ખાતી વખતે પાણી પીતી વખતે, લુગડાં પહે-

(૧૯૧)

સ્ત્રી વખતે ખાઇ રહ્યા પછી મુસાફરી કરતી
 વખતે ઘરમાંથી બહાર જતા અને અંદર આ-
 વતા વખતે અર્થાંત દરેક વખત માટે એવી
 અસરકારક દોઆઓ શીખવાડી છે કે તેઓ
 વિષુ બીજા કોનામાં એવી શક્તી છે કે તેવી
 દોઆઓ શીખવાડી શકે ? તો આ સંવત્સર
 જ્યાં સુધી ખુદાએ તઆલાની મદદ ન હોય ત્યાં
 સુધી થઈ શકતું નથી. જેઓ તે હજરતના
 શત્રુ હતા તેઓને તેઓની કરુણીની શીક્ષા
 મળી, તેઓ હજરતની હયાતીમાંજ નીસ્ત અને
 નાખુદ થઈ નફવાશન બન્યા અને દુન્યામાંથી
 તેઓના નામ નીશાન ટળી ગયાં અને જેઓ
 હજરતની સાથે હતા તેઓ વિજય પામ્યા અને
 સ્વર્ગના અધિકારી બન્યા. જેમ જેમ આ બા-
 બતોને આપણે ધ્યાનમાં લેતા જઈએ છીએ
 તેમ તેમ હજરતની નમ્રવત વધારે સાબીત
 થતી જાય છે. અલ્લાહ તઆલાનો નિયમ છે કે
 તે જમીનને મરવા પછી પાછી જીવતી

(૧૯૨)

કરે છે એટલે રહમતનો વરસાદ વરસાવી તેને
 રૂબરૂ કરે છે, તો એવીજ રીતે આપુ અ-
 રબસ્તાન આતિમક રૂએ મણ પામેલું હતું તેને
 સજીવન કરવા માટે રહાની વરસાદની આવ-
 શ્યકતા હતી. આપણે બીજા ધર્મવાળાઓના
 જાહેર મેળાઓ અને ખુશીના ટાંકણાઓ સામે
 નજર ફેરવીશું તો સ્પષ્ટ જણાશે કે તે રમત
 ગમત ખેલ કુદ અને તમાશા વિના બીજું
 કંઈ નથી ન તેમાં અસ્લાહની શાનવાદ આવે
 છે ન કોઈનું મન ભકતી કરવા તરફ દોરાય
 છે, હાજો દોરાય છે તો માત્ર ચોરી કરવા, દારૂ
 પીવા અને જુગાર રમવા તરફ દોરાય છે.
 આવા હોળી દીવાળી અને ધુળેટી જેવાં
 ઘણાં ટાંકણા જેવામાં આવે છે. પણ ઇ-
 રલામની સત્યતાની દલીલ એ છે કે ઇસ્લામના
 સરવે મેળાઓ ધાર્મિક રંગમાં રંગાયેલા છે
 જેમકે ઇદકે તે ખુશીનો દીવસ છે પણ
 તે સાથે ખુદાની ઇબ્દત (ભકતી) કરવાનો

(૧૯૩)

દુકમ લાગુજાહે. હજાર કે તે પણ એક મુસા-
ફરીની સૈર હોવા ઉપરાંત તે સાથે ખુદની
ધ્યાત્મ લાગેલીજ છે. ઇસ્લામની તમામ ધ્યા-
ત્મતા જેવી કે નમાઝ રોઝા હજ ઝકાત ઇત્યાદી
એવી ખુશીયો અને હીકમતોથી ભરપુર છે કે
તેવી ધ્યાત્મતા બીજા કોઈ પણ ધર્મની નથી.
એક જંરમન ડોક્ટર તમાઝ અને રોઝા
ની પ્રસંશા કરતાં કહે છે કે જે માણસ
તમાઝ રોઝાને બરાબર બજાવતો
(પાળતો) હોય તે મહારા ધારવા પ્રમાણે
કવચિતજ માંદા પડવો જોઈએ.

જો કોઈ વૃક્ષ તેના ફળ ઉપરથી
જાણખાતુ હોય તો ઇસ્લામના વૃક્ષે દુ-
ન્યાને જે ફળ આપ્યા છે તેથી તેની સ-
ત્યતા તપાસી દેયો. મહાન પયગમ્બર આ-
વ્યા પહેલાંની અંરબસ્તાનની કેવી અધમ દશા
હતી તે અને મહાન પયગમ્બર આવ્યા પછી
તેની કેવી ઉન્નતી થઇ તે સરખાવી જુવો! પ્રથમ

(૧૯૪)

તો અરબની પ્રગ્ન પશુ સમાન હતી પણ તે
હવે કેવી નીતિમાન સભ્ય અદલાહની એકતા
ઉપર ઈમાન રાખનાર અને આખી દુન્યાની
બાદશાહ બની ગઈ?

૧૦-એક લાચાર નિરાધાર બે ચારે મદદગાર
અબણ ચર્તીમે અરબસ્તાન જેવા જંગલી દેશને
જેતજેતામાં જીતી લેવું, પોતાના ધર્મનો વિજ્ઞ-
ાન અસરથી આખા આલમ ઉપરડકો વગાડવો
પરવરદિગારની રહાય વિના કેવી રીતે બની શકે?
તે હજરત એવાં વિજ્ઞી નીવડ્યા કે આખા
આલમમાંથી કોઈ પણ માણસ તેઓનો મુકાબલો
કરી શક્યો નહીં, તેઓ આખા આલમના
બાદશાહ બન્યા; પણ કેવા બાદશાહ?— તેઓની
બાદશાહત (રાજ્ય) માં પોતાના નામનો સ્ત્રોકો
ચલાવ્યો નહી, શત્રુઓથી બચવા માટે ફૌજ
લશ્કર કે સીપાહી છત્યાદી કાંઈ રાખ્યું નહીં.
તેઓએ ખજાનો કે ખજાનચી ઠરાવ્યો નહીં.
તેઓની પાસે હથીયારો કે શસ્ત્રો બરી રાખવાને,

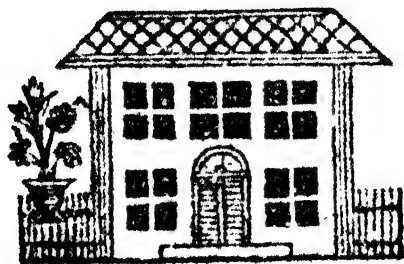
(૧૯૫)

કોઈ ભંડાર કે તોપખાનું હતું નહીં., ન્યાય આપવા માટે કોઈ હાઇકોર્ટ અથવા દુશ્મનોથી બચવા માટે કોઈ કાલ્સો કે છાવણી હતી નહીં, તેઓને સારા સારા પકવાનો ખાવાથી કે બાદશાહી તખત ઉપર બેસવાથી અથવા માથા ઉપર બાદશાહી મુગટ પહેરવાથી કાંઈ કામ હતું નહીં. પણ તેઓને જે કામ હતું તે માત્ર મુશરીફો, કાફીરો, અને મુર્તિપુજકોને ખુદાની ઐક્યતા તરફ ઉપદેશ કરવાનું જ હતું; જે તેઓએ એવું કરી બળવ્યું કે અધ્યાપિલગી તેનો પ્રકાશ ચમકી રહ્યો છે, અને દિનપ્રતિદિન (જે કે કોઈ પણ કોશીશ કરનારો નથી તોપણ) વધુને વધુ તેજસ્વી થતો જાય છે. જેને જોઈને પૃથ્વી ઉપરના સર્વજ્ઞાં વિદ્વાનો હચરત અને આશ્ચર્યમાં પડી સ્તબ્ધ થઈ ગયાં છે. તે હજરત હમેશાં ફાકાંઓ માં રહી પરવરદિંગારની બકવીમાં ગુંથાયા રહેતા હતા, તેઓના સીક્ષા બદલ દરેક મુસલમાનના હૃદય ઉપર તેઓના પવિત્ર નામનો સીકંકો

(૧૯૬)

સજ્જનડ બેઠો હતો—અને છે. તેઓનું સૈન્ય તમામ મુસલમાનો હતા, તેઓનું ધન્ય મુસલમાનોનું ફકર અને ફાકા (ભુખમરો) હતું આપનું નહાતું સરખું ઝુંપડું તેઓની હાથ કોરડ હતું, અરબસ્તાનનું દરેક શેહર તેઓની હાવણી હતું. દરેક શૂરવીર મુસલમાન રાતદિવસ પોતાનો પ્રાણ અર્પણ કરવા હઝરતના હુકમની રાહ જોતો તત્પર રહેતો હતો. મહાન કિરતારે તેઓને વિજયના વચનો આપ્યા અને તેઓનીજ જીંદગીમાં પુરા કરી દેખાડયા.

—0—

(૧૯૭)

હ૦ મોહંમદ સ૦ વિષે ઇંગ્રેજ
વિદ્વાનોના મત.

જરમનનો પ્રખ્યાત ઐતિહાસ વક્તા મી૦
ડાશ લખે છે કે—હર્ષ અને શોક, હીમ્મત
અને શુરવીરતા, કે જેનો નશ્તો અને ધીમે
અવાજ હમણાં આપણા કાનમાં આવે છે તેનો
મોહંમદ સ૦ ના વખતમાં પુરે પુરો અવાજ
આવતો હતો. અને મોહંમદ સ૦ ને સર્વથી
વધારે ફરીહ અને બલીગ (છટાદાર અલંકાર
યુક્ત ખોલનારાઓ) લોકોનીજ યરાયરી કરવી
પડી નથી બલકે તેને તો તેઓ સર્વે ઉપર
સરસાઈ લઈ જવી પડી હતી. અને તેને,
પોતાના કલામ-વાણીની ફસાહત અને બલોગત
(અલંકાર-છટા) ને પોતાના રીસાલતના દાવાની
દલોલ બનાવવી પડી હતી. મોહંમદ સ૦ ની
આગળના શાએરો-કવિયોએ આશોકને છાંજે

(૧૯૮)

તેવાં ધણાં કાવ્યો કહ્યાહતા જેમકે “અંતરા” એ
કે જેનો ઇશક—પ્રેમ મોહટા હાસ્તાનમાં
લખાયો છે, અને “ધમરઉલ્લ કથસે” કે જેને
મોહમ્મદ સંમે આરબ શાએરોનો સરદાર
પણ જહન્નમ તરફ દોરનાર કહ્યો છે તેણે
ઇશક વિશે ધણાં સારા સારા અને ઉમદા ઉ-
મદા કાવ્યો લખ્યા છે, તેણે શરાબ કપ્યાબ
અને નાળુક માશુકોના વખાણ કરવામાં રસા-
હત અને બલાગતના સમુદ્ર વહેવરાવી દીધાં છે
પણ મોહમ્મદસંમે તેવા કાવ્યો લખ્યા નથી,
તેઓએ કોઇ આશોકાના ગઝલ લખી નથી,
તેમજ આ કાલુબગુર દુન્યાના દુઃખ સુખ વિશે
અથવા અરબસ્થાનની શુરવીરતા બરી શમશીર
વિશે અથવા આરબોની અદેખાઇ કે ઇર્ષા વિશે
અથવા તેઓની બદલો લેવાની ઇચ્છા વિશે
અથવા કોઇ કૌમ અથવા કબીલાની અથવા
તેઓના બાપ દાદાની બહાદુરી વિશે કોઇ કાવ્ય
લખ્યું નથી, વળી કોઇ એવો લેખ પણ નથી

(૧૯૯)

લાખ્યો કે જેથી એમ જણાયકે તેની (મોહમ્મદ સંની) પાસે મનુષ્ય દેહી કાંઈ લેખામાં નથી અને મનુષ્ય માટે માત્ર સમુગ્ધના નાશ પામવું જ છે. અર્થાત—તેણે લોકોને કાવ્ય કે કાવ્ય પદ્યતિ શિખવાડી નથી બલકે મસ્લામ શિખવાડ્યો છે, અને તે કેવીરીતે શોખવાડ્યો ? એવી રીતે કે તેણે આકાશ અને પૃથ્વિને ચીરી નાંખી સ્વર્ગ (જન્નત) અને નર્ક (દાઝખ) ને નજરો નજર દેખાડી દીધું.

યુરોપના વિદ્વાન જગ પ્રસિદ્ધ અને માનવંતા મીસ્ટર ટોમ્સ કારલાઇલ^૧ સાહેબ કહે છે કે—આપણે મોહમ્મદ સં ને માત્ર એક શોખજદ બાઝ (હાથ ચાલાકી વાળો) અને ખાલી અંતરવાળો ખ્યાલ કરી શકતા

૧—હીરોઝ એન્ડ હીરોઝ વરશીપ, લેકચર બીબ્લ પૃષ્ઠ ૪૩ જુઓ.

નથી તેમજ આપણે તેને એક તુચ્છ વિષય
પદ્ધતિની ઈચ્છા કરનારો અને જ્ઞાણીને ઈતિ
મનસુખા આપનારો કહી શકતા નથી. તેણે
જે સખત સંદેશો દુન્યાને આપ્યો તે
ગમે તે પ્રકારે સાચો અને ખરો સંદેશો
હતો જો કે તે ગોઠવ્યા વિનાનો કલામ
(વાણી) હતો પણ તે નીચળવાનું મુળ એ
હસ્તી (ખુદા) હતી કે જેની તેહને કોઈ
પાંડોંચું નથી. તે માણસના વચનો,
કૃત્યો ગુણ અને સત્ય-રહિત નહતાં
તમજ કોઈની નકલ અથવા તકલીફ નહતાં.
તે એક હયાતે અખદી (પરંપરાના જીવન)નું
નુરાની શરીર હતું જે કુદરત (ખુદા)ની
વિશાળ છાંતીમાંથી દુન્યાને પ્રકાશિત કરવા
માટે બહાર નીકળ્યું હતું, અને નિશંસય તેના
માટે ખુદાનો હુકમ એમજ હતો.

મી૦ મુહસર' લખે છે કે-એક ધાર્મિક

૧-એન સાઈકલોપીડીયા બ્રીટાનીકા ગુઓ.

ભડકો એક જંગલમાંથી હટે અને આવી
થોડી મુદતમાં આશ્ચર્યકારક રીતે આખા એ-
શીયાખંડમાં આગ સળગાવી દે તે ભડકો એ-
વા મનમાંથી નીકળે કે જેમાં તેની ગરમી પણ
ન હોય એ કેવી રીતે બનવા જોગ છે?

મી० એડવર્ડ ગીબ્બન લખે છે કે—તેણે (તે
હજરને) મુસલમાનોમાં તેડી અને મોહબ્બત—
પ્રીતિનો આત્મા—૩૯ ટુંકી દીધો, અરસપરસ
બલાઈ કરવાનું શીક્ષણ આપ્યું, અને પોતા-
ના અહકામ—હુકમો અને શીખામણોથી, બ-
દ્દો લેવાની ઇચ્છાને, અને વિધવાઓ અને
યતીમો ઉપર થતા જોર જીવમને રોકી દીધો
(જીદી જીદી) પ્રજાઓ જેઓ એશ્વતેકાદ—
આસ્થાની રૂએ એક બીજા વિરુદ્ધ હતી તે-
ઓ ફરમાં અરદારી-તાબેહરી કરવામાં એક ગાંઠ
અને એક સંપત્તિ ગણ્યો. જ્ઞાનગી ઝગડા-
ઓમાં જે બહાદુરી અને સુરવીરતા વાપરવા-
માં આવતી હતી તે, ધણીજ તૈયારીઓથી

ખીજા દેશોનો મુકાબલો કરવા તરફ વલણ દ-
રવા લાગી. (આ બધી પ્રદાઇ તાલીમની ખુશી
છે, એ શીવાય એમ કેમ બને ?)

મરહુમ જાણીતા વિદ્વાન મી૦ ગોડફ્રેડિ-
ગીન્સે પોતાના “એપોલોજી ફોર મે હમ્મદ”
નામના પુસ્તકમાં લખ્યું છે કે—“ખ્રીસ્તીયો
એ વાતને યાદ રાખે તો સારું થાય કે મોહ-
મ્મદ સ૦ ના સપદાયે એટલે મસાએલે જે
પ્રકારનો ધાર્મિક નીશો પોતાના પવરવો-શિ-
ષ્યોમાં ઉત્પન્ન કર્યો છે તેવો દસુના શરૂઆ-
તના શિષ્યોમાં શોધવો નકામો અને વ્યર્થ છે,
અને તેનો (મોહમ્મદ સ૦ નો) ધર્મ એટલી
ઝડપથી પ્રસર્યો છે કે તેની સમાન ખ્રીસ્તી ધ-
ર્મમાં નથી, જેમકે અર્ધી સદીથી ઓછા સ-
મયમાં ઇસ્લામ—ધર્મ આલીશાન અને જા-
હેજલાલી ભરી સત્તાનનો—ખાદશાહનો ઉપર
વિજય પામ્યો. જ્યારે હજરતે ઈસા અંને
વધસ્તાન પાસે લઇ ગયા ત્યારે તેના શિષ્યો

નાશી ગયા અને પોતાના સરદારને મૌતના પંખમાં મુકી સટકી ગયા. માનો કે તેનું રક્ષણ કરવાની તેઓને મનાઈ હતી પણ તેને (ઇસુને) દીકરાસો આપવા માટે—હાજર રહેવાની અને તેને અને પોતાને દુઃખ દેનારાઓને ધમકાવવાની તો મનાઈ ન હતી? પણ તેથી ઉલટાં મોહમ્મદ સંના શીખ્યો પોતાના મઝલુમ પયગમ્બરની આસપાસ રહ્યાં અને તેના રક્ષણાર્થે પોતાના જીવોને ભય-જ્વેષ્મમાં નાંખી તેના સમગ્ર શત્રુઓ ઉપર તેને ફતેહમંદ અને વિજયી બનાવ્યો.”

ડાક્ટર રૂપ્રીનગર સાહેબ પોતે લખેલ “લાઈફ ઓફ મોહમ્મદ” નામના પુસ્તકના પૃષ્ઠ ૮૯ માં લખે છે કે—જેના (મોહમ્મદ સંના) તર્ક એટલેખ્યાલમાં હમેશા ખુદનો તસવ્વુર-ધ્યાન-કલ્પના રહેતો હતો અને જેને ઉદય થતાં સુર્ય અને (આકાશથી) વરસતા પાણી અને ઉગતી વનસ્પતિઓમાં ખુદનીજ કુદરત-સત્તાનો હાથ નજર આવતો હતો, અને અર્જના, પાણીના

(૨૦૪)

સુસવાટા પક્ષીયોના હમ્મે ધલાહી-ધશ્વર સ્તુતિના ગાનમાં ખુદનોજ અવાજ સંભળાતો હતો, અને ખાઉં ખાઉં કરતાં સુનસાન વગડાઓમાં અને જુના શેહરોના ખડેરોમાં ખુદાનાજ કહર—ક્રોધના ચિન્હ જણાતા હતા.

આસોરઠ રમીથ સાહેબ M. A. પોતાના પુસ્તક “મોહમ્મદ એન્ડ મોહમેડનીઝમ” માં ઇસ્લામ અને મોહમ્મદ સં ના ઘણા વખાણ કર્યાઆદ લખે છે કે—ઇસ્લામના અર્થ ખુદાની મરજી અને મસ્જિદ ઉપર તવક્કલ કરવાના અને તે ઉપર ખુશ રહેવાના થાય છે. અને એજ મુસલમાનોની જીંદગી ગાળવાની રીત છે. ટીકાકાર એવી ટીકા કરી શકે છે કે આ બંને મુળાતત્વ (ઇસ્લામના અર્થ, તવક્કલ, અને તેપર ખુશ રહેવું) માં એવી કમ વાત છે કે જે વિશે એમ કહેવાય કે તે નવી હતી અથવા મોહમ્મદ સં નેજ સુઝી હતી ? એશક-નિશંકય

(૨૦૫)

એમાં કાંઈ નવું ન હતું, બલકે એ વાતો એવી
જુની પુરાની હતી કે જાણે મુસા અં નો
જમાનો ! બલકે ખરેખર એવી જુની પુરાની કે
જાણે ઇબ્રાહીમ અં પોતે, હં મોહમ્મદ સંમે
પોતે વારંવાર ઘણીજ ગંભીરતાથી ફરમાવ્યું
છે કે “ હું આરબો માટે કોઈ નવી વાત
સાધને જાહેર થયો નથી બલકે માત્ર
ઇબ્રાહીમ અં ની શરીઅંતને બીજવાર
સજીવન કરવા માટે આવ્યો છું જે
શરીઅંત હુમેશાં અહીં ચાલુ હતી પણ
તે સર્વે લોકો ભુલીને ગયા છે અથવા
તેનાથી ગાફેલ થઈ ગયાં છે, ” કોમથી
જુદા ગમગીન અને ન ખુશ ચહુદીયો, અને
માંહો માંહે સઢનારા ત્રણ ખુદાને માનનારા
પ્રાર્તીયો, અને પ્રકાર પ્રકારના સૃષ્ટ પદાર્થોનું
પુજન કરનારાઓમાં, તેઓને કાંઈ નવી વાત
શીખવાડવા માટે નહીં” બલકે તેઓ જે

(૨૦૬)

જુની પુરાની વાત સુલી મયા હતા તે યાદ દેવરાવવા માટે એક ઉંટ હાંકનારો આવ્યો, અરબ-સુમી ઉપર બે હજાર વર્ષ પહેલાં એક એવો માણસ (મુસા અ.) કે જે જંગલમાં પોતાના બાપની બઠરીયો ચરાવતો હતો, તેને આ સાદો પણ ચાનક દેનારો સદેશો આવ્યો હતો “ હું એ છું જે હું છું, સાંભળ ! હે ! ઇસરાઇલ ! અમારો માસિક ખુદા એક ખુદા છે, તો તુંજ અને હું તહારી જલ સાથે હોઘશ અને શી-ખવાડીશ તને જે કાંઈ કે કહેવું જોઈયે.” આ શબ્દો સાંભળીને તે માનવંતી પ્રજા (બની ઇસરાઇલ) આફ્રીકાથી એશીયામાં ચાલી ગઈ. ગુલામો છુટા (સ્વતંત્ર) થઈ ગયા અને એક ખાનદાન એક કૌમ-એક પ્રજા બની ગયું; (તો)

૧-ઈઝ્રેજે સસરાને બાપ લખે છે તેઓ પોતાના સસરાના બઠરાં ચરાવતા હતાં.

(૨૦૭)

એજ અરખતી ભુમી ઉપર વળી પાછો એજ
અવાજ એક બીજા બકરીયો ચરાવનારને આવ્યો,
અને એવા અસરતી સાથે તે અવાજ આવ્યો
કે દુન્યાને સામાન્ય રીતે ક્ષાયદો પહોંચાડવામાં
પહેલાંના અવાજ કરતાં કોઈ પણ પ્રકારે ઓછો
(કીમતી) ન હતો, એટલે “ અદલાહો
અકબર, લાએલાહુ છદલદલાહો મોહમ્મ
દુર રસુલુદલાહ. ” ને રીસાલત કબુલ કરવામાં
આવી અને ખુદનો સદેશો બહોર કરી દેવામાં
આવ્યો અને એકજ સદી અંદર તે અવાજના
પડ્યા “ અદન ” થી “ અન્તાકીયા ” સુધી

૧-અન્તાકીયા શામ-સીરીયામાં એક પ્રખ્યાત
ત શેહર હતું. જે હાલ તદન ખંડેર પડેલું છે.
કેટલાંક વખત સુધી તે રમીયોના કબજામાં રહ્યું
હતું. જ્યારે મુસલમાનો શામનો પ્રદેશ હાંત્યા
ત્યારે આ શેહર પણ મુસલમાનોએ કબજે
કર્યું હતું.

અને સીવેલ^૨ થી “સમરકન્દ” સુધી પડ્યા
લાગ્યા અને આ સઘળાં દેશોએ તેની સત્યતાને
માની લીધી.

ઐતિહાસ વક્તા અર્કહોટ સાહેબ લખે
છે કે-ઈસ્લામ ધર્મના મુળતત્વોમાંથી પ્રત્યેક
મુળતત્વને ગુરૂ કે તે કેવા શ્રેષ્ઠ અને અસર
કારક છે!!! અને તે ઈસ્લામ પ્રસારનાર
(મોહમ્મદ સં.) ના કુવિનપણા, મોહટાઈ,
ઉંચાઈ અને જ્ઞાનની નિપુણતા (સાબીત કરવા)
માટે કયામત સુધી પુરતાં છે. અને તે સઘળાં
મુળતત્વોના જથ્થાથી એક એવી શીક્ષાની
રચના થઈ છે કે જેની શક્તી
આગળ શીક્ષાના બીજા સર્વ બદ્દામસ્ત કાંઈ
(હીસાબમાં) નથી, એક માણસ કે જે જંગલી,
અજ્ઞાન, કુર અને દુરાચારી કૌમના કાણુમાં

૨-સીવેલ રપેનના એક શેહરતુ
નામ છે જેને મુસલમાનો એ અને ૭૧૧ માં
અત્યુ^૩ હતું અને સને ૧૨૪૭ સુધી ઈસ્લામના
તાબે રહ્યું હતું.

(૨૦૯)

હતો તેની શરીયત એ બાદશાહતોમાં પ્રસરી ગયું કે જે “ કાહિરા ” અને “ રોમન ” બાદશાહ તો કરતાં ધણીજ મોહટી હતી. જ્યાં સુધી તે શરીયતમાં તેની મુજબ હકીકત બાકી રહી ત્યાં સુધી કોઈ વસ્તુ તેનો મુકાબલો કરી શકી નહીં.

“એનસાઇકલો પીડીયા”માં મી૦ ચેમ્બરે ‘લખ્યું’ છે કે-ઈસ્લામ ધર્મનો એ ભાગ, કે જે વડે તેના સ્થાપનારની તખ્લીઅત-પ્રકૃતિ સ્પષ્ટ રીતે જણાઈ આવેછે ધણીજ પુરું અને ધણીજ (સહીયી વધારે) અસરકારક છે, અદનાથી અમારો હેતુ તેની નૈતિક શીખામણો છે. આવી શીખામણો કાંઈ એક બે અથવા ત્રણ સૂરામાં કરવામાં આવી હોય તેમ નથી બલકે ઈસ્લામની આલીશાન (મવ્ય અને દ્રવ્ય) ઇમારત (કુરઆને મજીદ) માં સોનાની સાંકળની જેમ એક બીજાથી મળેલી છે, અન્યાય, જુઠ, મર્ગશી-ગર્વ, બદલો-વૈર, નીંદા, ઠઠ્ઠા મશ્કરી લાલચ-લોભ, નફ્રમો

અરચ, ઉડાઈ પાણું, હરામ કારો-વ્યભિચાર, ચોરી,
બદ્ધ ગુમાની-વહેમ-અવિશ્વાસની સખત યુગાધ
નીંદા કરેલી છે અને તેને દુષ્ટ અને અધર્મ
કહેલ છે, અને તેના મુકાબલામાં શુભ ધચ્છા,
ઉદારતા, પવિત્રતા, લજ્જા, સહન શિક્ષતા, ધૈર્યતા
સત્યતા, પ્રમાણિકતા, શુરવીરતા, મોત્રતા, ઈકાનોમી-
કરકસર અને સર્વેથી વધારે ખુદા ઉપર પ્રભુ
વિશ્વાસ રાખવાને અને તેનીજ ધચ્છાની આધિન
રહેવાને, સાચી ઇમાનદારીનું મુળ અને સાચા
મોઅમિનની ખરી પીછાણુ ઠરાવેલ છે.

મીસ્તર ટોમ્મ કારલાઇલ સાહેબ પેતાના
પુસ્તક “ લેકચર્ચ અને હીરોઈક ” માં લખે છે
કે-આરખ પ્રજામાં ઇસ્લામનું આવવું જાણે
અધિકારમાં પ્રકાશ આવવા સમાન છે, અરખને
દેશ, પહેલ વહેલાં તેનાથીજ સજીવન થયો,
આરખો પહેલા એક બકરા ચૂરાવનારી ગરીબ
પ્રજા હતી અને ત્યારથી દુન્યા સરખાઈ હતી
ત્યારથી અરખસ્તાનનું વિશાળ મૈદાનોમાં ફર્યો

(૨૧૧)

કરતો હતો અને કોઈ માણસને તેનો ખ્યાલ ન હતો, તે દૌમમાં એક હિલુલ અઝમ પયગમ્બર^૧ એવાકલામ-વાણીનો સાથે મોકલવામાં આવ્યો કે જે ઉપર તેઓ યકીન-આસ્થા કરતા હતા. હવે જુઓ કે જે ચીજને કોઈ જાણતું નહતું તે આખી દુન્યામાં પ્રખ્યાત થઈ ગઈ અને નહાની વસ્તુ ઘણીજ મોહટી બની ગઈ. ત્યાર પછી એક સદીમાં અરબની એક તરફ ગરનાતા અને એક તરફ દેહલી થઈ ગઈ. અરબની બહાદુરી, મોહટાઈની ચમક અને તેની ખુશીનો પ્રકાશ એક સાંખા સમય-ઝમાના સુધી દુન્યાના એક મોહટા ભાગ ઉપર ચમકતો રહ્યો. એઅતેકાદ-આસ્થા-શ્રદ્ધા એક મહા મોહટી વસ્તુ છે, જે કોઈ પ્રજા કોઈ વસ્તુ ઉપર એઅતેકાદ લાવે છે તે

૧-મુનસીફ લેખક હજરત પયગમ્બર હોવાનો ઇકરાર કરે છે.

(૨૧૨)

તેના વિચારો ફળરૂપ થઇ જાય છે. જીવોને !
તેજ આરખો ! તેજ મોહમ્મદ ! અરે એજ એક
સદીનો જમાનો !!! જાણે કે એક ચણગારી
એવા દેશમાં પડી કે જે રેતાળ રણ હતું. પણ
જીવો કે તે રેતાળ રણે ધણીજ ઝડપ અને
ઝાર શોરથી ઉડી જતાં દારૂ (ગોળા)ની પેઠે,
“દેહલી”થી “ગરનાતા” (ગ્રીન્ડા) સુધી, ઉડતા
શોઅલા—ભડકાઓથી પ્રકાશ પ્રકાશ કરી મુકયો.

શુ ઈસ્લામ ધર્મ તલવાર વડે
પ્રસર્યો છે ?

હજરતે મોહમ્મદ સં પોતાનો ઈસ્લામ-
ધર્મ તલવારના બળવડે પ્રસાર્યો એવા વાંધા
કેટલાંક અણુસમજીત ખ્રીસ્તીયો કાઢે છે: પણ
જો તેઓ તે બાબે લાંબો અને ન્યાયપૂર્વક વિ-
ચાર ચલાવે તો એવા વાંધા કાઢે નહીં, હજ-
રતે મુસા અં ઇસ્રાઈ નખીયો કે જેઓને

(૨૧૩)

તેઓ સાચા નબી માનેછે તેઓએ પણ જોહાદ-
ધાર્મિક યુદ્ધ કરેલ છે, માત્ર હઝરતે ઇસા
અને હઝરતે યહયા અં જોહાદ કરેલ નથી.
જો તેઓ પોતાના ધર્મના વિદ્વાનોના લેખ
જેતા હોય તોપણ આવી ભુલમાં પડે નહીં.
મીસીસ એનીબીસેન્ટે, ઇસ્વીસન ૧૯૦૩
માર્ચ ત્રાં ૨૩ મીએ જુનાગઢમાં ઇસ્લામ ઉ-
પર જે ભાષણ આપ્યું હતું તેમાં તે વિદ્વાન
બાઈએ, ઇસ્લામ—ધર્મ તલવારના બળવડે નહીં
પણ તેની સત્યતા અને તેના સુશીક્ષણ—ઉપ-
દેશના અસરથી પ્રસર્યો છે, એમ સીદ્ધ કરી
આપ્યું છે. તેણીએ ભાષણ દરમિયાન ન્યાયપૂર્વક
કહ્યું છે કે “ઇસ્લામ સામે જે પહેલો વાંધો
ઉઠાવવામાં આવે છે તે એ છે કે તે ધર્મ
તલવારના બળવડે પ્રસરેલો છે તેમજ તે ક્રિત્ર
ઉત્પન્ન કરનાર જુલમ જોહાદ—ધાર્મિક યુદ્ધ
અને કતલ તરફ દોરનાર છે. (પવિત્ર) ઇસ્લામ
ઉપર આવા આરોપ ખ્રીસ્તીયો તરફથી મુકવા-

(૨૧૪)

માં આવેછે કે જેઓ પોતાના જીવનમાં કારણથી જન્મપ્રતિષ્ઠા, પરંતુ ખ્રીસ્તીયો તરફથી કરવામાં આવતી કુંઝેડો (જેહાદો) અને પ્રકાર પ્રકારના જીવનમાં ખીજા ધર્મ ઉપર હમલો કરવાનો હક લઈ લે છે—

જ્યારે પવિત્ર ઇસ્લામ ધર્મ જાહેર કરવામાં આવ્યો, ત્યારે તે ધીમે ધીમે તેના મહાન શીક્ષકની શક્તિના કારણથી તદ્દન દ્વેષ અને વિરોધિ—પ્રતિકુળ પ્રજામાં પ્રસર્યો. તે ધર્મે ત્રણ વર્ષ સુધી તે તેના સ્થાપકના કુંડે ખીંચીને પોતાની તરફ ખેંચ્યા અને ખીજાઓ તરફથી વિરોધ અને જીવન જોયો. (જ્યારે વિરોધયો તરફથી જીવન ગુજારવામાં આવ્યો) ત્યારે જેઓ પ્રથમ ઇસ્લામ લાવ્યા હતા તેઓએ તેઓના જીવનથી રક્ષણમાં રહેવા માટે તલવારો ખેંચી. અજ્ઞાન અને કુર્તીપુજક આરબોએ તે પ્રથમ થયેલા મુસલમાનો ઉપર જીવન ગુજારવાનાં કેવાં સાધનો લીધાં હતાં તે

ઐતિહાસ આપણને સ્પષ્ટ રીતે કહી આપે છે.
 અને તે જીલમના સાધનો એવી તો ભયંકર
 રીતે રીખાવનારાં હતાં કે મનુષ્ય જાતીના માંસ
 લોહીથી તો ખમી શકાય નહીં. આ ધર્મ પા-
 ણનારાએને તેઓ ચીરી નાંખતા, તેઓ, તે
 બાપડાએને અણીયાળી લાકડીયો વડે હડસેલાં
 મારતા; તેઓને અરબસ્તાન જેવા દેશની ગરમ
 ધગધગતી રેતી ઉપર અતિથય તપતા સુરજ
 તરફ મોઢું કરી સુવરાવતા, અને જે બિચારો
 આવડું બધું દુઃખ રહેતો અને અતિ વેદના
 થી ટળવળતો તેને એવો પ્રશ્ન પુછતાં કે
 “તહારી જગ્યાએ મોહુંમહ (સં) હોય
 એવું શું તું ઇચ્છતો નથી ? તે વખતે
 તે દ્રઢતા અને શુરવીરતાથી ઉત્તર આપતો કે
 જો મોહુંમહ સં ને માત્ર એક કાંટા
 વાગ્યા જેટલું દુઃખ પહોંચે તોપણ હું
 મહારાં બાયડી છોકરાં અને માલમતાના
 વૈભવમાં રહેવા ઇચ્છતો નથી અને એ

(૨૧૬)

આખે પાક પરવરદિગાર મહારો શાક્ષી
છે.” તેવા શત્રુઓના ગુલમથી ચયગમ્યને
પોતાની જન્મભુમી તથા પોતાના શિષ્યો સહીત
મદીને જવું પડ્યું હતું જ્યાં ત્યાં લોકોને
શરણે ગએલા તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યા હતા.
આવા બારીક સમયે તેઓએ પોતાનું રક્ષણ
કરવું અવશ્યનું હતું. જ્યાં જ્યાં (પ્રુદાએ તલ-
વાર પકડવાનો હુકમ આપ્યો છે ત્યાં ત્યાં
લક્ષપુર્વક ગુલો કે પોતાનું સંરક્ષણ
કરવા માટેજ, કુરઆને શરીર ધણી જગ્યાએ
સાદ રીતે કહે છે કે જ્યારે બેધમાનોએ
(સત્ય ધર્મ ઉપર આસ્થા નહીં રાખનારાઓએ)
તમારા ઉપર હુમલા કર્યા છે અને ગુલમ ગુ-
જાર્યા છે ત્યારે તેઓની સામે તલવાર પકડો.

ટીકાકારો કહી શકે છે કે કુરઆને
શરીરમાં એવાં ધણાં વ્યૂઠ્યો છે કે જ્યાં ઉપ-
રની જેમ શરત વિના માત્ર એમજ કહેલું છે

કે “લઢો અને નહીં માનનારોએનો (નાસ્તિકોનો
 નો) નાશ કરો.” તો તે વિશે જાણવું કે તા-
 વીલ શાસ્ત્રનો મુકરર કરેલો નિયમ છે કે
 જ્યારે અમુક શરત સાથે કોઈ આગ્રા આપ-
 વામાં આવે અને તેજ આગ્રા વળી બીજી જ-
 ગ્યાએ શરત વિના આપવામાં આવે તો ત્યાં
 પણ શરત લાગુ પડશે. આપણે કદાચ તે શ-
 રતજરતને ન માનીયે તો તે આગ્રા કયા સં-
 જોગો વચ્ચે આપવામાં આવી હતી તે તરફ
 લક્ષ આપીયે. જ્યારે મુસલમાનો સંખ્યાબંધ
 લોકો સાથે જહાદ્ (યુદ્ધ) કરવામાં રોકાએલા
 હતા ત્યારે તે આગ્રા આપવામાં આવી હતી.
 અને તેવા સંજોગો વચ્ચે (મુસલમાન) લડવૈયા
 એને શુર ચઢાવવું અવશ્યનું હતું. જેવી રીતે
 કોઈ લડાઈ ઉપર પોતાનું લશ્કર દોરી જતો
 સૈનાધિપતી પોતાના લશ્કરીએને શુર ચઢાવેછે
 તેમ એ આગ્રા પણ મુસલમાનોને શુર-ચઢાવ-
 વા ખાતરની છે.”

(૨૧૮)

જનાં બે સર સૈવદ એકમદ લખે છે કે
હજરતે મોહમ્મદ સં ના સમયમાં જે યુદ્ધ
થયાં તે આર પ્રકારના કારણથી ખાલી હતાં.
૧—શત્રુઓના હુમલાઓને રોકવા માટે તે
યુદ્ધ થયાં હતાં. ૨—અથવા શત્રુઓના લડવા-
ના કિંવા હુમલો કરવાના હેતુથી લોકો એકઠાં
કરવાના સમાચાર મળવાથી, ક્ષિત્રુર બેસારી
દેવા અને એકઠા થએલા શત્રુઓને વિખેરી
નાંખવા માટે તે યુદ્ધ થયાં હતાં. ૩—અથવા
જે લોકો સાથે યુદ્ધ કરવામાં આવ્યું હતું કે
જેઓએ કરાર તોડ્યા હતા, દગલબાઝી રમી
રાજદ્રોહ બન્યા હતા. ૪—અથવા જે લોકોને
દેશ અથવા પ્રજાની રિયાતી જાણવા માટે જન-
સુસ તરીકે મોકલ્યા હતા તેઓથી યુદ્ધ થઈ
ગયાં હતા. આટલા કારણો અને સંજોગો શી-
વાય ખીજ એકે કારણથી હજરતે લડાઈ કરી
નથી. વાંચકો ! આ કારણોમાં અન્યાય બર્ણુ
કયું કારણ છે? એકે નહીં. તો પયગમ્બરો

(૨૧૯)

માટે આવા સંજોગો વચ્ચે પણ લડાઈ કરવી
 યોગ્ય નથી 'એમ કહેવું તદ્દન બુદ્ધી અને કુદ-
 રતી કાતુન વિરૂધ્ધ છે. ટીકાકારો જેઓ હઝ-
 રતે મુસા અ. ને સાચા નખી માને છે, તેઓ
 તે નખીની લડાઈએને તો જુલો જાય છે અને
 પયગમ્બર તરીકે લડાઈ ન કરનાર હઝરતે
 ઇસાનો દાખલો રજુ કરે છે, પણ તેઓ વિ-
 ચાર કરતા નથી કે જ્યારે હઝરતે ઇસાએ
 પોતાને નખી તરીકે સૃષ્ટી સમક્ષ રજુ કર્યા
 ત્યારથી કે તેઓના મર્ણકાળ (ખ્રીસ્તીયોના મત
 પ્રમાણે) સુધી કે જે ત્રીસ વર્ષ જેવી નજીવી
 મુદત હતી, તે દરમીયાન માત્ર સીતેર માણસો
 કરતાં વધારે હઝરતે ઇસા ઉપર ઇમાન લાવ-
 નારા નહતાં, અને તેથી તેઓ દુશ્મનો સામે
 લડાઈ કરવા શક્તીવાન થયા નહતાં; હા જે
 સંખ્યાબંધ માણસો ઇમાન લાવ્યા હોત તો
 જરૂર દુશ્મનો સાથે જેહાદ કરત જેમકે હઝ-
 રતે મુસાએ કયું હતો. . હઝરતે ઇસા અ.

(૨૨૦)

પછી જો તેઓના મદદગાર ઊભા થયા નહોત
અને તેઓ દુશ્મનો સાથે જહાદ કરી પ્રલયા નહોત
તો આજે પૃથ્વીની સપાટી ઉપર ખ્રીસ્તી ધર્મ
નું કે ચર્ચનું નામ નીચાન જોવામાં આવત
નહીં (ખ્રીસ્તીઓએ પોતાના ધર્મના પ્રચારાથે
ધણી લગાધ્યો કરી છે જે તવારીખો વાંચવા-
થી જણાશે.) વળી અમારા પયગમ્બરને તો
રહાની (આત્મિક) બાદશાહત ઉપરાંત સુલયમાન
અં જેવી બાદશાહતનો કારભાર ચલાવવાની
જરૂર પડી હતી. અરબસ્તાનમાં બાદશાહત
હતી નહીં દરેક કબીલાનો સરદાર તેજ હા-
કીમ (ગવરનર) ગણાતો હતો, જ્યારે સર્વે ક-
બીલાઓ મુસલમાન થઈ ગયા ત્યારે તેઓ
હઝરત શીવાય બીજાને પોતાનો દુન્યવી સરદાર-
બાદશાહ માને એ અસંભવીત હતું અને તેથીજ
ખુદાએ હઝરતને સરદાર અને બાદશાહ ઠરાવ્યા
હતા સર્વે લોકો તેઓનાજ હુકમને તાબે રહેતા
હતા અને તેથી, હઝરતને દેશ-વ્યવસ્થા કર-

વાની અને દેશમાં સુલેહ—શાંતી જાળવવાની
 પ્રરક પડી હતી. તો હઠધર્મી વિના ન્યાયપૂર્વક
 કહેશો કે એવા સંજોગો વચ્ચે, લાચાર નિરા-
 ધાર મુસલમાનો અને મુસલમાન સ્ત્રીઓ અને
 બાળકોનું, કાફીરો અને શત્રુઓના જુલમથી,
 રક્ષણ કરવા માટે હજરત હથીયાર ન પકડતે
 તો બીજું શું કરતે ? આપજ કહો કે જે
 હજરત કાફીરોના અન્યાય બર્બા જુલમથી લા-
 ચાર નિરાધાર હજરતની શરણે આવેલા મુસ-
 લમાનોના રક્ષણાર્થે હથીયાર ન પકડતે તો શું
 આજે એકે મુસલમાન જેવામાં આવતે ? સર્વે
 માર્યા નજતે ? અને તે સર્વેના ખુનનું જોખમ
 કોના સીર રહેત ? આવા સંજોગો વચ્ચે હ-
 થીયાર પકડવાને એવો કોણ દયાવાન છે કે
 અન્યાય કહે છે ? જગતમાં હંચ અને મહાન
 નરોનો નિયમ છે કે તેઓના શરણે જઈએ
 આવે છે તેઓને તેઓના શત્રુઓથી બચાવવા
 માટે પોતાના જીવને જોખમમાં નાખ્યા વિના

(૨૨૨)

રહેતા નથી, અને આતો સત્યની ખાતર, મુસ-
લમાનો એકજ ખુદાનું માત્ર પુજન કરતા હતા
તેટલાજ માટે કહિરો તેઓને કંદડતા મારતા
કતલ કરતા અર્થાત અનેક પ્રકારના અસહ્ય
દુઃખો આપતા, તો એવા સત્યવાદીઓને અને
એકજ ખુદાના શેવદાને ખુદાના નાકરમાન જા-
દાઓના જુલમથી રક્ષણમાં રાખવા માટે હથી-
યાર પકડનારને કોણ અન્યાયી કહેનાર છે ?
મી० એડવર્ડ ગીબન પોતાની તવારીખમાં
લખે છે કે—પ્રકૃતિ-કુદરતના નિયમ પ્રમા-
ણે, દરેક માણસને તલવારવડે પોતાના
જાનમાલનું રક્ષણ કરવાનો હક છે.” તો
શું મોહમ્મદ સં ને પોતાની અને શરણે આ-
વેલાઓની જાનમાલનું રક્ષણ કરવા માટે તલ-
વાર પકડવાનો હક નહતો ? , ઉપરાંત મી०
ટામ્સ કારલાઇલ સાહેબનો લેખ આએજ
ક્રીતાખના પુષ્ટ ૮૦ માં જુવો અને વિચારો.

(૨૨૩)

મ. નં. ૧૮૮૮ ના અક્ટોબર માસનાં
એશીયાટીક ક્વાર્ટરલી રેવ્યુમાં ક્રીસ્તીયાની
ટી અને ઇસ્લામના હેડીંગથી એક આર્ટીકલ
પ્રગટ થયો હતો જેમાં તેના લેખકે લખ્યું હતું
કે “ ઇસ્લામ-ધર્મમાં ખ્રીસ્તી ધર્મ જેવી નમ્રતા
અને વિનય નથી એમ કહેવામાં આવે છે તે
અને એ (ધર્મ) લોકોને મુસલમાન બનાવવા
માં ધણીજ જુલમ ગુન્નરનારો છે, આવો ખ્યાલ
કરવો તે એક મહા મોહટી ભુલ છે, ખ્રીસ્તીયોનાં
સાથે સરખાવતાં મુસલમાનોએ ધણીજ સહન-
શીલતાથી કામ લીધું છે, તેઓએ ખ્રીસ્તીયોનાં
જેમ પોતાનો ધર્મ મનાવવા માટે લોકોને
જીવતાને જીવતા બાળી મુક્યા નથી. (તવારીખ
વાંચવાથી એવા અનેક દ્રષ્ટાંટો મળી આવશે,)
મુસલમાનો હમેશા પોતાની પ્રજાને સ્વતંત્ર
રાજ્યે પોતાના ધર્મ ઉપર કાયમ રહેવાની
જુટ આપતા આવ્યા છે, બલકે અત્યાર
મુઘી તુરક અને મુગલોએ પોતાના રાજ્યમાં

(૨૨૪)

પરાયા ધર્મના માણસોને વસવા દીધાં છે.”
 ખરેખર વાંચશે આ પૃથ્વી ઉપર ઇસ્લામ ધર્મનું
 હોવું રહમત સમાન છે તેણે સૃષ્ટી ઉપર જે
 જે ઉપકારો કર્યા છે તેનો પાર આવતો નથી;
 લોકો હઠ-ધર્મી કરી નિચાર ન કરે તેમાં કોઈ
 શું કરે? જેઓ ખીયારા ન્યાયી છે તેઓ ઇસ્લામની
 મહત્વતા અને શ્રેષ્ઠતા સ્વિકાર્યા વિના રહેતા નથી.

ઇસ્લામી રાજ્યોમાં યહુદીયોના ખ્રીસ્તીયોના
 દેવળો મવનુદ હતા ત્યાં દરરોજ તેઓની ઇબ્દા-
 ફતના વખતે ઘંટા વાગતા હતા, અર્થાત-તેઓને
 તેઓનો ધર્મ પાળવામાં પુર્ણ સ્વતંત્રતા હતી,
 ત્યારે પછી ઇસ્લામ તલવાર વડે પ્રસર્યો એ
 વાત ક્યાં રહી? મિસ્તર એડવર્ડ ગીબ્બન લખે
 છે કે “ આફ્રીકા અને એશીયાના નવા
 મુસલમાનો જેઓએ અરબના મુસલમાનોની
 સંખ્યામાં વધારો કર્યો, તેઓ એકજ ખુદા
 અને તેના પયગમ્બર ઉપર ઇમાન લાવવામાં
 મોહ પામ્યા હતા. નહીંકે તેઓ ઉપર કોઇ પ્રકા-

રતો દબાવ નાંખવામાં આવ્યો હતો ”
 વળી એજ સાહેબ આગળ ચાલતાં લખે છે કે
 (ઇસ્લામી રાજ્યોમાં) ઇબ્રાહીમ, મુસા અને
 હસુનો માનનારાઓને, હઝરત મોહમ્મદ સં તું
 ઇલ્લાહ (પયગમ્બરી) જે વધારે નિપુણ
 છે તે માનવાની વિનયપૂર્વક વિનંતી કરવામાં
 આવી, પણ જ્યારે તેઓએ ન માન્યું અને
 સાધારણ ખંડણી એટલે જર્જીયો આપવો કમુલ
 કર્યો ત્યારે તેઓ પોતાની ધર્મિક પુણ્યમાં અને
 અકીદા-આસ્થામાં સ્વતંત્ર રહ્યા.” તો પછી
 બતાવો કે આમાં શો અન્યાય છે ? ખ્રીસ્તીયો
 જ્યારે તેઓના હાથમાં તલવાર આવી ગયેલી
 છે ત્યારે પોતાનું જોર બતાવતાં ચુક્યાં નથી,
 સર ટોમ્સ કારલાઇલ સાહેબ એ વિશે બધાં
 લંબાણથી લખી લખે છે કે “ખ્રીસ્તી ધર્મના
 હાથમાં જ્યારે બલવાર આવી ગયેલી છે ત્યારે
 તે તરફ તેઓએ સમુજગો • ધિક્કાર દર્શાવેલો
 નથી જેમકે શાર્લમીને હોક્સન પ્રજાને માત્ર

(૨૨૬)

ઉપદેશથીજ ખ્રીસ્તી બનાવેલ હતી નહીં. હું તલવાર વિગેરેની કાંઈ પરવા કરતો નથી અને રંગ આપુધું કે એક વસ્તુનો જેવી રીતે બની શકે તેવી રીતે આ દુન્યામાં પ્રસાર કરો; જોઈએ તો જીભથી જોઈએ તો તલવારથી અથવા પોતાની પાસેના હથીયારથી અથવા બીજા પાસેથી મેળવીને પણ. મીસ્ટર ગોડફ્રે હિંગીન્સ લખે છે કે “હીને મોહમ્મદી (મસ્લામ ધર્મ) માત્ર તલવારનાજ બળ વડે પ્રસર્યો છે એમ ધારણું મહા મોહટી ભુલ છે.” પછી લખે છે કે “હીજાઝ વાશીયો ઉપર તાર્તરી લોકોનો પહેલો હુમલો આઠમી સદીની છેવટમાં થયો હતો તે લોકો ઉત્તર તરફના પ્રદેશો જે કાસ્પીયન સમુદ્ર અને બહીરએ અસુવદ વચ્ચે છે ત્યાંથી આવ્યા, તે વખતે તેઓને ધર્મ મોહમ્મદી (મસ્લામ) ન હતો પણ તેઓએ થોડાંજ વખત પછી તે પરાજીત (હાર પામેલાં) થયેલાં હીજાઝ વાશીયોનો ધર્મ

કપુલ કરી લાધો. આ વિગતી સોધના ધર્મ
 બદલવાથી એ તોલુમત કે ઇસ્લામ ધર્મ
 તલવારની વાળ વડે ફેલેલુમાં નીવડ્યો
 છે જેનું વર્ણન કેટલીકવાર થયે ગયું તે
 એક વિચિત્ર રીતે બુદ્ધ હરે જ, કેમકે
 આ ઉપરથી સ્પષ્ટ રીતે નિહ થાય છે કે
 ઇસ્લામ ધર્મમાં માત્ર એજ લોકો દાખલ થયાં
 નથી કે જેઓને તેણે (ઇસ્લામે) હરાવ્યા હતા,
 બલકે એ લોકો પણ (ઇસ્લામ ધર્મમાં) દાખલ
 થયાં છે કે જેઓએ મુઘલમાનોને હરાવી
 પોતાના તાબેદાર બનાવ્યા હતા.” વળી હસ્ત
 એન્ડ વેસ્ટ નામના પત્રમાં ઇસ્લામ તલવારથી
 પ્રસર્યો નથી અને તે દરેક સ્થિતિમાં પોતાની
 બીજા ધર્મની પ્રજાને સ્વતંત્રતા આપતો
 આવ્યો છે તે વિશે એક ધણેજ ઉમદા અને
 લાંબો આરટીકલ છપાયેલો છે તેમાંથી માત્ર
 બે તથા વાક્ય ટાંકીએ છીએ કે “ ઇસ્લામે
 કોઈ પણ બીજા ધર્મના સંપ્રદાય-મસાલમાં

(૨૨૮)

હાથ નાંખ્યો નથી તેણે કાઠને ઇજ્જ પહોંચાડી
નથી ખીજી ધર્મવાળાઓને શિક્ષા આપવા માટે
ઇસ્લામે કોઈ ધાર્મિક અદાલત^૧ (કોર્ટ)
સ્થાપી નથી, કદી પણ ઇસ્લામે લોકોના
ધર્મને જોરજુલમથી બદલાવવાનો વિચાર

૧-ખ્રીસ્તીયોએ, જેઓ ખ્રીસ્તી ધર્મ ઉપર
પુર્ણ આસ્થા રાખતા ન હોય અથવા 'ખ્રીસ્તી
ધર્મથી તદ્દન ફરી ગયા હોય તેઓને શોધી
શોધી પકડીને શિક્ષા આપવા માટે એક અદાલત
સ્થાપી હતી જે “ ઇન્કવીઝિશન ” ના નામે
ઓળખાતી હતી આવી અદાલતોની સ્થાપના ફ્રાન્સ,
ઈંગ્લંડ, ઇટાલી ઇત્યાદી સરવે સ્થળે થઈ હતી.
જેઓ ખીચારાં શક ઉપર પકડાતા તેઓ
ખીચારાઓને પણ રીખાવી રોખાવી મારી ત્રાહતાહ
પોકરાવતા હવે કહો કે ઇસ્લામ દયાળુ અને
ન્યાયી ધર્મ છે કે ખ્રીસ્તી ધર્મ ? જુઓ “ એન
સાઇકલો પીડીયા ખ્રીઠાનીકા.”

(૨૨૯)

કર્યો નથી” ત્યાર બાદ એજ ન્યાય નજર
 લખે છે કે “ ઇસ્લામના ઇતિહાસમાં એક
 એવો ગુણ મળી આવે તે કે જે ખીજા
 ધર્મવાળાઓને પરાધિન રાખવાની તદ્દન
 વિરુદ્ધ છે. ઐતિહાસ વક્તા મી૦ હાદમ
 લખે છે કે “ ઇસ્લામ ધર્મ ખુદાના શેવકો
 . ઉપર અરજ કરવામાં આવ્યો છે, પણ કદી
 તેઓની પાસે જોર જીલમથી કબ્જુલ
 કરાવવામાં આવ્યો નથી.”

ઉપરના વિદ્વાનોના લેખ ઘણાં લાંબા અને
 ઇસ્લામ તલવાર વડે નહીં પણ તેના સુશી-
 લાણુ-ઉપદેશના કારણથી પ્રસર્યો છે એ વિશે
 દલીલોથી ભરપુર છે, પણ ઘણીજ લાંબાણુ
 થઈ જવાનો ભય હોવાથી માત્ર એક એક બ
 વાક્યો લખી સૂતોપ માન્યો છે, ખરેખર
 સત્ય તે સત્યજ છે આખરે પ્રકારયા
 વિના રહેતું નથી. જેમની શાની સમજી અને
 વિદ્વાન છે તેઓ ખરી વાત કહેતાં કદી અચકાતાં

નથી. હવે અમે એક હીંદુ શાક્ષરનો વેળા ટાંકી
 ઇસ્લામ તલવાન્યા પ્રસર્યો છે કે તેના
 મુશીક્ષણથી એ વિચારવું આપ ન્યાયી વાંચકના
 તર્ક અને ન્યાય ઉપર મુકી આ લેખને પુર્ણ
 કરીશું—મહાજન મંડળ એ નામના ગુજરાતી
 ગ્રંથના પ્રજા ૬૬૩ માં તે લખનાર એક હીંદુ
 શાક્ષર લખે છે કે.”—

“હજરત મોહમદ સાહેબે ધન, માન, અને
 ગૌરવની ઇચ્છાથી પરિચાલિત થઈને મુસલ-
 માન ધર્મ પ્રચાર કર્યો નથી. રાજ મુગલ તે-
 મની આગળ તુચ્છ હતો, પૃથ્વી ઉપરનું રાજ્ય
 સિંહાસન તેમને ઠોકર મારી નાંખી દીધું હતું,
 તેઓ પૃથ્વીના તુચ્છ યશના બીખારી નહતા.
 જીવન મૃત્યુનું ઉડું તત્વ જાહેર દુકરવું એજ
 તેઓના જીવનનું રક્ત લક્ષ હતું. તે કામ
 પુર કરીને તેઓ આ લોકમાંથી ગયા હતા,
 ધન, માન તેમના પાં નીચે રોળાતાં હતા,
 પથ્થુ પોતે તેનો સ્પર્શ કરતા નહતા. સમસ્ત

આરબ દેશ તેમની એક આંગળીની પ્રશારતથી
કાંપતો હતો. વિજીત જાતિના અતુલ સંપત્તિ
તેમના ચરણ નીચે અર્પિત થતી હતી. પરંતુ
પોતે કદી પણ બીજારીની દશા લાગ કરી
નહોતી. સામાન્ય કપડાં પહેરીને લજ્જા નિ-
વારણ કરતા હતા, અને ખજુર ખાધને જીવન
નિવારણ કરતા હતા. સાદી ઉપરસુતા હતા.
અને પોતાનાં કપડાં તથા જોડા પણ પોતેજ
સાફ કરતા હતા. તેમની આંખ દુન્યાના નાશ
પામનાર ધન માન ઉપર પડતી નહોતી. સર્વદા
ઉપર મોંઘ રાખીને ધ્રુવરમાં મજ થઈ રહેતા
હતા. સત્યના શેવક થઈને તેમણે જીવન
ગાળ્યું હતું; સત્યનાજ બળથી તેમણે
એકલાએ હજારો શત્રુનો પરાભવ કર્યો
હતો.

કેટલાક કહે છે કે, તલવારના બળથી મુ-
સલમાન ધર્મ જયવાન થયો છે, પરંતુ જ્યારે
હજરત મોહમ્મદ સાહેબે ધ્રુવરું દર્શન મેળ-

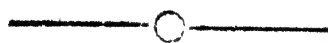
વીને ખતીજની પાસે મનની વાત જાહેર કરી, ત્યારે તરવાર ક્યાં હતી ? જ્યારે ધીરે ધીરે એકના પછી એક તેમના શિષ્યોની સંખ્યા વધવા લાગી, ત્યારે તલવાર ક્યાં હતી ? જ્યારે મદીનાના લોકો અડધી રાત્રે તેમની પાસેથી અમોઘ પ્રતિજ્ઞામાં દિક્ષીત થયા હતા, ત્યારે તરવાર ક્યાં હતી ? કેવળ વિશ્વાસ (તવક્લ)નાજ જળથી જળવાન થઈને મુસલમાન ધર્મનો વિજય વાવટો સવત્ર ઉડ્યો છે. ”

વળી આગળ ચાલી પૃષ્ઠ ૩૬૫ માં લખે છે કે “લગભગ ૧૩૦૦ વર્ષ આજ્યાં ગયાં છે, જયંતિ ૧૬૫૫સ અને અગાધ ઉત્સાહના અવતાર હજરત મોહમ્મદ સાહેબ આ લોક છોડીને આજ્યા ગયા છે. પરંતુ ભારત વર્ષથી કે આલજીરીયા સુધી આખા જૂનાગના મુસલમાનોનાં હૃદય આજ પશુ તેમના નામથી નાચેછે. તેમનાજ નામનું દુધ દહાડો મનમાં રટણ કરે

છે, આફ્રીકાના જંગલોમાં, અરબસ્તાનના રે-
તાળ રણમાં, ભારતના દરેક શેહર અને ગામ-
ડામાં, અશ્વમેધ રાજ્યના દરેક પહાડની ટોચ
પર, તુર્કીસ્તાનની વિશાળ તલાટીમાં, ઇરાનના
મનોહર ખગીયામાં, અને તુરસ્કના દરેક નગ-
રમાં આજ પણ રાત્ર દીવસ હજરત મોહમ્મદ
સાહેબનો જયનાદ થાય છે. લગભગ ૧૮ કરોડ
ઇશ્વરના પુત્રો આજે તેમનું પવિત્ર નામ
મુખે જપે છે. જે ધર્મે મુર્તિપુજથી ઘેરાએલા
આરબ દેશમાં એક માત્ર ખુદાની પુજા પ્રતિ-
ષ્ઠિત કરી છે નારી જાતિની દુર્ગતિ નિવારણ
કરી છે, જંગલી જાતિમાં જ્ઞાન ચર્યાનો આરં-
ભ કર્યો છે, ગુલામગીરીની સાંકળ તોડી નાંખી
છે તે ધર્મ દ્વારા જંગલમાં મધુર ફળ ઉત્પન્ન
થયું છે. તે ફળ ખાધને કરોડો નર નારી
જંગલીપણાની હાલતમાંથી મુક્ત થયાં છે.
ધન્ય છે ઇશ્વરને કે જે પાતાના ખારા આજ,

(૨૩૪)

કો ઉપર કૃપા વરસાવવા સારું એકાદ મહાન
પુરુષને વખતો વખત મોકલીને જગતનું ક-
લ્યાણ કરાવે છે, તેવોજ રીતે હજાર મો-
હમ્મદ સાહેબના દ્વારે કલ્યાણ કરાવ્યું
હતું.

રામ રામચંદ્રની ઝખાનથી, હું-
ઝરત મોહમ્મદ સં ની
બશારત.

(બશારતે એહમદી ઉપરથી)

એક શખસ બયાન કરે છે કે શાહ અ-
બ્દુલહક સાહેબ કાનપુરીએ મને હએદરાબાદ
માં કહેલ કે રામપુર અને બરેલી વચ્ચેનાં જ
નદીએ તે કેકાણે એક હિંદુ કે પોતાના ધર્મમાં

(૨૩૫)

બહુજી હુંશીયાર હતો તેની સાથે મુલાકાત થઈ
તે વખતે હું જવાન હતો મારી ઉંમર ૧૭
વરસની હતી, અને રામપૂરથી ઈલમ શીખીને
આવતો હતો.

તે વખતે મેં તેને કહ્યું કે મારે તમોને
કાંઈ પુછવું છે; તેણે કહ્યું કે દીનની વાત છે કે
દુન્યાની ? મેં કહ્યું કે દીનની વાત છે.

તે વખતે તેણે એકાંતમાં જઈ મને કહ્યું
કે જે કાંઈ પુછવું હોય તે પુછ.

તે વખતે મેં પુછ્યું કે અમારા પયગમ્બર
હઝરત મોહમ્મદ સ.૦ નું વર્ણન તમારી કાતા-
બમાં છે કે નહીં ?

તેણે કહ્યું કે તમારી ઉંમર નાની છે
તેથી વાત છુપાવી નહીં શકે.

મેં કહ્યું કે હું તમારી સાથે આફ઼ુદ્દીન
છુ કે જ્યાં સુધી તમો જીવતા હશો ત્યાં સુધી
મારા બાપ અને ઉસ્તાદ શીખાય બીજા કોઈને
પણ એ વાત નહીં કહું;

(૨૩૬)

તે વખતે તેણે કહ્યું કે ચોથા વેદમાં તમારા પયગમ્બર વિશે લખેલ છે કે । રામચંદ્રને કોઈએ પુછ્યું કે ખુદાને મળવાના કેટલા દરજ્જા છે ? કે તેટલે દરજ્જે ધનસાન પહોંચે તો ખુદાને મળે. રામચંદ્રે કહ્યું કે ચક્રિ દરજ્જા છે; કે તે ચક્રિ દરજ્જા સુધી પહોંચી જાય તો ખુદાને મળે.

તેણે પુછ્યું કે તે ચક્રિ દરજ્જા સુધી આપ પહોંચ્યા છો ? રામચંદ્રે કહ્યું કે નહીં.

વળી પુછ્યું કે તમે તે ચક્રિ દરજ્જાને પહોંચવાનો ધરાદો રાખો છો? રામચંદ્રે કહ્યું કે જેટલે દરજ્જે હું પહોંચ્યો છું તેથી વધારે પહોંચીશ નહીં.

વળી તેણે પુછ્યું કે તમારી પહેલાં કોઈ પણ જો ચક્રિ દરજ્જે પહોંચેલ છે ? જવાબ આપ્યો કે નહીં.

વળી તેણે પુછ્યું કે તો હવે પછી કોઈ પણ એ દરજ્જાને પહોંચશે ખરો ?

(૨૩૭)

આ સાંભળીને રામચંદ્રે કહ્યું કે હા !
એક શખસ થનારો છે, તે એ તમામ દર-
જા તય* કરીને ચક્રદમે* દરજે પહોંચશે;
તેને થવાને હજી ઘણી લાંબી મુદત છે.

તેણે પુછ્યું કે તેનું શું નામ હશે? રામ-
ચંદ્રે જવાબ આપ્યો કે તેઓનું નામ “મહા-
મીઠ” છે તેણે પુછ્યું કે તે ક્યાં પયદા થશે?
રામચંદ્રે જવાબ આપ્યો કે તે પથ્થરના મુલ્લ-
કમાં પયદા થશે અને અગ્નુરના શેહરમાં જ-
ઈને રેહશે અને ત્યાંથીજ તેઓનું દીન તમામ
જમીનપર ફેલાશે, અને તે જે કાંઈ કેહશે
તેમજ ખુદા કરી આપશે. જે કાંઈ તેના દીન
ને પકડશે તે “વઈકુઠ” (બેહીસ્ત)માં જશે.
અને જે કાંઈ તેના દાનને ત્રાહી પકડે અથવા

---

* તય કરીને એટલે પેદાર કરીને.

પકડીને છોડી આપશે તો તે “નર્ક” (નાર)
એટલે જહાન્નમમાં જશે.

વળી તેણે પુછ્યું કે તેનો ખોરાક અને
પોશાક કેવો હશે? રામચદ્રે કહ્યું કે તેઓનો
ખોરાક દુધ, ગોસ્ત, શાહદ, (મધ) અને સીરકો
હશે, અને પોશાક લુગી અને પાઘડી હશે,
અને પોતાના દીનને ફેલાવવા માટે થઈને તલ-
વાર અને બરછીથી લડાઈ કરશે.

આ રીવાયત બયાન કરનાર કહે છે કે
જ્યારે આ મુજબ હકીકત તે હાંદુ પાસેથી
સાંભળી તો મેં તેને પુછ્યું કે જ્યારે તમને
એવી મોઝતબર ખબર મળી છે તો શામાટે
મુસલમાન થતા નથી ??

તેણે જવાબ આપ્યો કે મુસલમાન થવું
દીલ ઉપર છે; મેં કહ્યું કે તમારા દીલમાં છે?
જવાબ આપ્યો કે હાં ! પુછ્યું કે તો તમે
શામાટે બહાર નીકળી નથી ??

(૨૩૯)

તે વખતે તેણે કહ્યું કે તમે બચ્યા છો;
આ મસલેહતની તમને ખબર ન પડે; પછી
તેઓથી રૂબરૂ થઈને ઘરે ગયો અને ગદરની
પહેલાં તે હાંડુ ભરી ગયો.

ગદરની દસ વરસની બાદ હું મારી બેનને
ઘેર ફરેહપુરમાં ગયો, તો ત્યાં પણ તેજ હાંડુ
જેવો બીજા એક હાંડુને જેવો, અને તેનું
નામ શીતલ હતું, તો તેના સાથે પણ એજ
મુજબ વાત થઈ તો તેણે પણ તે વાત કમલ
કરીને કહ્યું કે ખરું છે, બચકે તે વેદમાં તેણે
જે કહ્યું તે કરતાં હજાર મોહમ્મદ સં ના
તાઅરીફ વધારે છે. એ મુજબ કહીને વેદની
અંદરની કેટલીક બાબતો બોલ્યો પણ હું કંઈ
સમજી શક્યો નહીં; પછી તેણે તેના ખુલાસો
કર્યો કે પેદા કરનારે તમામ કમાલ તે
મોહમ્મદ સં ના ઉપરજ તમામ કરેલ છે,
અને કોઈ અવતાર અથવા અન્ય તેનાથી વધી

(૨૪૦)

નહીં શકે, તમામ તેનાથી નીચેના દર-
જગના છે.

વરસલામે ઐલા મનિ-

અને સલામ થાય ઉપરએનીકે તાએદા

તતખેઐલ હોદા.

રી (અનુકરણ) કરે હીલ્યતાની (ઉપદેશની)

